

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»**

**ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΤΟΥΡΚΙΑΣ – ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.**

Διπλωματική Εργασία της

Ντανούτα- Μαρίας Πασχοπούλου (1206 Μ 026)

Επιβλέπων: Μάριος Ευρυβιάδης, Επίκουρος Καθηγητής.

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία προσπαθεί να εξετάσει τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις κατά την διάρκεια των δύο επεμβάσεων του Ιράκ από τις ΗΠΑ και τις συμμαχικές δυνάμεις το 1990-91 και το 2003 και να αναλύσει τα αίτια συμπεριφοράς των κρατών και τις συνέπειές τους. Και στις δύο περιπτώσεις, οι ΗΠΑ ζήτησαν την συνεργασία της Τουρκίας. Στον πρώτο πόλεμο η Τουρκία προσχώρησε στην διεθνή συμμαχία που είχε συσταθεί, όμως το 2003 προτίμησε να παραμείνει ουδέτερη. Η παρούσα ανάλυση πρόκειται να εξετάσει τους παράγοντες που επηρέασαν την στάση των Τούρκων ηγετών και στις δύο περιπτώσεις, συσχετίζοντας τους με το Κουρδικό ζήτημα. Ως θεωρητικό εργαλείο για την βαθύτερη κατανόηση της κατάστασης θα αποτελέσει το ρεαλιστικό παράδειγμα, στο πλαίσιο του οποίου βρίσκεται η θεωρία συμμαχιών που διατύπωσε ο Stephen Walt.

MET
TAS

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
Περιεχόμενα.....	3
Εισαγωγή.....	6
 1. Πρώτο Μέρος- Θεωρία.....	8
1.1. Ρεαλισμός.....	8
1.2. Θεωρία Συμμαχιών.....	11
1.1.1. Εξισορρόπηση.....	11
1.1.2. Ήπια Εξισορρόπηση.....	12
1.1.3. Οι λόγοι της Εξισορρόπησης.....	13
1.1.4. Συμπαράταξη- Συστράτευση.....	14
1.1.5. Περιφερειακή Εξισορρόπηση.....	15
1.1.6. Διαφορετικές πηγές απειλής.....	16
1.1.7. Γενικές Υποθέσεις.....	17
 2. Δεύτερο Μέρος- Πράξη.....	18
2.1. Το Ξεκίνημα μίας Συμμαχίας.....	18
2.1.1. Οι Σχέσεις των Δύο Χωρών κατά την Διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.....	18
2.1.2. Η Συμμαχία την Μεταψυχροπολεμική Εποχή.....	21
2.2. Ο Πρώτος Πόλεμος του Ιράκ: 1990 -1991.....	23
2.2.1. Η Μέση Ανατολή για τις ΗΠΑ.....	23
2.2.2. Οι Επιδιώξεις της Τουρκίας σε Σχέση με τις ΗΠΑ.....	24
2.2.3. Η Περιφερειακή Εξισορρόπηση της Τουρκίας προς το Ιράκ.....	27
2.2.4. Οι Επιδιώξεις της Τουρκίας σε Σχέση με το Μέλλον του Ιράκ.....	31
2.2.5. Οι Οικονομικές Επιδιώξεις της Τουρκίας από τις ΗΠΑ μετά την Επίθεση.....	32

2.2.6. Ο τερματισμός του Πολέμου.....	34
2.2.7. Τα Προβλήματα που Ανέκυψαν μετά την Επίθεση.....	35
2.2.8. Αποτίμηση της Κατάστασης.....	38
2.3. Το Μεσοδιάστημα και η Εξέλιξη των Σχέσεων των Δύο Χωρών.....	40
2.3.1. Οι Παράμετροι του Operation Provide Comfort.....	41
2.3.2. Η Συμφωνία του Αγωγού Baku- Ceyhan.....	42
2.3.3. Η εξέλιξη του Κουρδικού Ζητήματος.....	43
2.3.4. Εμφύλιος Πόλεμος των Κούρδων του Ιράκ.....	44
2.3.5. Τουρκία- Ισραήλ.....	46
2.3.6. Η σύλληψη του Ocalan.....	46
2.3.7. Η υποψηφιότητα της Τουρκίας στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	47
2.3.8. Η Συμφιλίωση της Τουρκίας με Ιράν και Συρία.....	48
2.3.9. Η Οικονομική κρίση- 2001.....	49
2.4. Ο Δεύτερος Πόλεμος του Ιράκ- 2003.....	50
2.4.1. Οι Επιδιώξεις των ΗΠΑ στον Δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου.....	50
2.4.2. Οι ενστάσεις της Τουρκίας.....	52
2.4.3. Οι Επιδιώξεις της Τουρκίας στον Δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου.....	54
2.4.3.1. Σε σχέση με τις ΗΠΑ.....	54
2.4.3.2. Σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	56
2.4.3.3. Σε σχέση με τον τουρκικό λαό.....	57
2.4.3.4. Σε Σχέση με τις Γειτονικές Χώρες.....	58
2.4.3.5. Στην Περίπτωση Συμπαράταξης.....	58
2.4.4. Το Ψήφισμα της 1 ^{ης} Μαρτίου 2003.....	60
2.4.5. Οι Λόγοι Απόρριψης της Τουρκικής Ανάμειξης.....	61
2.4.6. Το Δεύτερο Νομοσχέδιο.....	65
2.4.7. Η Ήπια Εξισορρόπηση της Τουρκίας προς τις ΗΠΑ.....	66
2.4.8. Το αποτέλεσμα της Απόφασης.....	69
2.4.9. Οι Κινήσεις Κατευνασμού της Τουρκίας.....	71
2.4.10. Οι μεταπολεμικές Εξελίξεις στις Σχέσεις των Δύο Χωρών.....	72
2.4.11. Αποτίμηση της Κατάστασης.....	74

2.5. Συμπεράσματα.....	78
2.6. Προοπτικές για το Μέλλον.....	83
2.6.1. Αντίκτυπος στις σχέσεις των Δύο Χωρών στο Κουρδικό Ζήτημα.....	83
2.6.2. Οι Σχέσεις ΗΠΑ- Τουρκίας στο Μέλλον και οι Προοπτικές του Κουρδικού Ζητήματος.....	86
3. Ενδεικτική Βιβλιογραφία.....	88
4. Παράρτημα.....	100

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τουρκία αποτελεί σημαντικό εταίρο ασφαλείας για τις ΗΠΑ εδώ και πολλές δεκαετίες. Η στρατηγική σημασία αυτής της χώρας έχει αλλάξει σημαντικά στο σχεδιασμό των Ηνωμένων Πολιτειών από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Τουρκία, κυρίως, αποτελούσε το ανάχωμα στην επεκτατική διάθεση της Σοβιετικής Ένωσης προς την Μεσόγειο θάλασσα και την Μέση Ανατολή.

Στο εσωτερικό της Τουρκίας υπήρχε η πεποίθηση πως με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η χώρα θα έχανε την στρατηγική της σημασία για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Με τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου, όμως, φάνηκε πως όλοι οι φόβοι αποδείχθηκαν αβάσιμοι. Η Τουρκία όχι μόνο αύξησε την σημασία της, αλλά οικοδομήθηκε κάτω από νέες βάσεις. Βασικό στοιχείο αυτής της εξέλιξης ήταν η γεωγραφική τοποθεσία της χώρας, η οποία βρίσκεται στην μέση ενός άξονα που ενώνει Βαλκάνια, Καύκασο και Μέση Ανατολή. Για κάθε μία από τις περιοχές αυτές, η τουρκική συνεργασία είναι απαραίτητη για να επιτευχθούν οι αμερικανικοί στόχοι.

Ωστόσο, ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου έφερε πολλές ανακατατάξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, φέρνοντας στην επιφάνεια νέα προβλήματα για την ασφάλεια της Τουρκίας, αλλά και για ολόκληρη την περιφέρεια. Το Κουρδικό ζήτημα που ανέκυψε πιο δυναμικά από κάθε άλλη φορά, έμελε να γίνει η βαθύτερη αιτία του μετέπειτα ρήγματος στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας που μεσολάβησε ανάμεσα στους δύο πολέμους του Ιράκ, η τουρκική πολιτική απέκτησε μια ανεξαρτησία ιδιαίτερα στα ζητήματα της Μέσης Ανατολής, γεγονός που προκάλεσε την όξυνση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων. Σε έναν μεγάλο αριθμό ζητημάτων και ειδικότερα σε θέματα που αφορούσαν τις χώρες του Ιράκ, του Ιράν και της Συρίας, τα συμφέροντα των δύο χωρών άρχισαν να αποκλίνουν. Πολλοί Αμερικάνοι αναλυτές αναρωτήθηκαν τότε, κατά πόσο αξιόπιστος σύμμαχος ασφαλείας θα συνέχιζε να αποτελεί η Τουρκία.

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σαν σκοπό να εξετάσει τις σχέσεις των ΗΠΑ και της Τουρκίας υπό το πρίσμα της θεωρίας συμμαχιών του Stephen Walt όπως

αρθρώθηκε στα βιβλία του, “The Origins of Alliances” του 1987¹ και “Taming American Power” του 2006². Στο πρώτο μέρος εξετάζεται η θεωρία του Ρεαλισμού ως το βαθύτερο πλαίσιο όπου βασίζεται η συγκεκριμένη ανάλυση και έπειτα η θεωρία συμμαχιών ως το θεωρητικό εργαλείο που χρησιμοποιώ. Στο δεύτερο μέρος εξετάζονται οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις και το Κουρδικό ζήτημα από την επίθεση του Ιράκ στο Κουβέιτ μέχρι και το τέλος του δευτέρου πολέμου του Ιράκ όπου επιβλήθηκε το δημοκρατικό καθεστώς από τις ΗΠΑ. Μέσα από την σκιαγράφηση των γεγονότων προκύπτει η ανάλυση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων και δίνονται απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα. Πιο συγκεκριμένα, θα αναδειχθούν οι λόγοι της συμμαχίας μεταξύ ΗΠΑ- Τουρκίας και το πώς αντιμετωπίζεται αυτή η συμμαχία από την κάθε μια από τις δύο πλευρές. Επίσης θα εξεταστεί πως αντιδρά η Τουρκία στις διεθνείς επιλογές των ΗΠΑ, ποιες τακτικές έχουν στην διάθεση τους και ποιες τελικά επιλέγουν. Στο τέλος της ανάλυσης ακολουθούν οι επιπτώσεις στο Κουρδικό ζήτημα και οι προοπτικές για το μέλλον.

¹ S. M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca and London: Cornell University Press, 1987)

² S. M. Walt, *Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2007)

1. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1.1. ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Ο πολιτικός ρεαλισμός είναι η σχολή σκέψης η οποία δίνει απαντήσεις σε κεντρικά ερωτήματα σχετικά με τα αίτια της συμπεριφοράς των κρατών, την επιβίωση τους σε μία διαρκή κατάσταση ανταγωνισμού υπό την έλλειψη μίας ανώτερης αρχής (αναρχία), το ρόλο του δικαίου και της ηθικής και πως επιτυγχάνεται η ειρήνη μέσα στο διεθνές σύστημα.³

Σύμφωνα με τον Morgenthau, οι άνθρωποι είναι εκ φύσεως πολιτικά όντα δηλαδή ο πρωταρχικός τους σκοπός είναι η απόκτηση ισχύος και η απόλαυση των καρπών της εξουσίας. Αυτός ο διακαής πόθος απαιτεί την αναζήτηση όχι μόνο συγκριτικών πλεονεκτημάτων, αλλά ενός ασφαλούς πολιτικού χώρου εντός του οποίου ο άνθρωπος θα μπορέσει να ζήσει και να δημιουργήσει, ελεύθερος από τους περιορισμούς και τα πολιτικά κελεύσματα των άλλων. Αυτή είναι η πτυχή της ασφάλειας του. Βάσει της μέχρι σήμερα ιστορικής εμπειρίας, ο ύπατος πολιτικός χώρος, εντός του οποίου μπορεί κανείς να οργανώσει και να απολαύσει συνθήκες ασφαλείας, είναι ένα ανεξάρτητο κράτος. Η ανάγκη του ανθρώπου για πόθο και εξουσία τον οδηγεί αναπόφευκτά σε σύγκρουση με τους άλλους ανθρώπους. Το γεγονός αυτό προκαλεί την ανάγκη για προσπάθεια συσσώρευσης ισχύος και σύγκρουσης με τον αντίπαλο. «Η πολιτική αποτελεί έναν αγώνα για την απόκτηση εξουσίας και όποιος και αν είναι ο απώτερος στόχος της, η εξουσία αποτελεί πάντα την άμεση προτεραιότητα. Ο δε τρόπος απόκτησης, διατήρησης και άσκησης της εξουσίας καθορίζει και την μέθοδο πολιτικής δράσης». Εφόσον λοιπόν οι άνθρωποι επιθυμούν να απολαμβάνουν συνθήκες πολιτικής ελευθερίας πέρα από εξωτερικές επεμβάσεις και κυριαρχία, θα πρέπει να κινητοποιήσουν όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις και να τις θέσουν στην εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού ώστε να υπερασπιστούν τα συμφέροντα τους. Ωστόσο, η διάρθρωση του διεθνούς συστήματος χαρακτηρίζεται

³ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1999), 26.

ως άναρχή και συγκρουσιακή. Οι ανταγωνισμοί ανάμεσα στα κράτη οδηγούν, με την σειρά τους, στο πρόβλημα της αιτιολόγησης της χρήσης ισχύος στις ανθρώπινες σχέσεις. Δηλαδή, άλλη ηθική επικρατεί στην προσωπική ζωή και άλλη στην δημόσια σφαίρα.⁴

Ο Morgenthau συνόψισε την διεθνολογική θεωρία του σε έξι αρχές του πολιτικού ρεαλισμού:⁵

Η πολιτική έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη φύση, η οποία είναι ουσιαστικά ιδιοτελής και δεν μπορεί να περιοριστεί απλά σε οικονομικές ερμηνείες ή σε ηθικές αναλύσεις. Οι πολιτικοί ηγέτες πρέπει να δρουν με βάση το συμφέρον που ορίζεται ως ισχύς. Όλοι οι άνθρωποι έχουν, τουλάχιστον, κοινό συμφέρον να εξασφαλίσουν την ασφάλεια και την επιβίωση τους. Όμοια και τα κράτη συναγωνίζονται μεταξύ τους για ισχύ, η εξωτερική πολιτική κάθε έθνους πρέπει να θεωρεί την επιβίωση της ως ελάχιστο στόχο της. Το εθνικό συμφέρον λοιπόν, ταυτίζεται με την εθνική επιβίωση. Η πολιτική αποτελεί την αρένα για την έκφραση αυτών των συμφερόντων, που είναι αναμενόμενο πως θα οδηγήσουν αργά η γρήγορα σε σύγκρουση. Η διεθνής πολιτική αποτελεί μια αρένα για αντικρουόμενα συμφέροντα. Τα συμφέροντα όμως, δεν είναι στατικά: ο κόσμος αλλάζει συνεχώς και συνεπώς, τα συμφέροντα μεταβάλλονται ανάλογα με τον χρόνο και τον τόπο. Ο ρεαλισμός είναι ένα δόγμα που ανταποκρίνεται σε αυτό το γεγονός της μεταβαλλόμενης πολιτικής πραγματικότητας.

Η ηθική των Διεθνών Σχέσεων είναι μια πολιτική ή περιστασιακή ηθική, που διαφέρει ιδιαίτερα από την προσωπική ηθική. Ένας ηγέτης δεν έχει την ίδια ελευθερία με έναν πολίτη για να πράξει το σωστό. Αυτό συμβαίνει γιατί ο πολιτικός ηγέτης έχει απείρως μεγαλύτερες ευθύνες από έναν ιδιώτη: είναι υπεύθυνος απέναντι στον λαό που βασιίζεται πάνω του. Είναι υπεύθυνος για την ασφάλεια και την ευημερία. Ο υπεύθυνος ηγέτης θα πρέπει να επιδιώκει όχι γενικά το βέλτιστο, αλλά περισσότερο το μη χειρόν βέλτιστο, ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες που επικρατούν κατά περίπτωση. Αυτή η κατάσταση των περιορισμένων πολιτικών επιλογών αποτελεί τον αξιακό πυρήνα της ρεαλιστικής ηθικής. Ο Morgenthau διατύπωσε τον ισχυρισμό ότι «ο πολιτικός ρεαλισμός δεν ταυτίζει τις ηθικές

⁴ H.J. Morgenthau, *Scientific Man versus Power Politics*, (Chicago: Phoenix Books, 1960)

⁵ H.J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 6th ed., (New York: Knopf 1985)

προθέσεις ενός συγκεκριμένου έθνους με τους ηθικούς νόμους που διέπουν τον κόσμο». Οι ρεαλιστές συνεπώς, διαφωνούν με την άποψη ότι συγκεκριμένα έθνη - ακόμα και μεγαλύτερες δημοκρατικές δυνάμεις όπως Ηνωμένες Πολιτείες- μπορούν να επιβάλλουν την ιδεολογία τους σε άλλα έθνη και να ξεκινούν σταυροφορίες με αυτό το σκοπό.

Τέλος, ο Morgenthau τόνισε την αυτονομία της πολιτικής σφαίρας. Οι πολιτικές πράξεις πρέπει να κρίνονται με πολιτικά κριτήρια. Στις συγκρούσεις ισχύος, τα έθνη υιοθετούν πολιτικές που αποσκοπούν στην διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης πραγμάτων, στην ιμπεριαλιστική επέκταση ή στην απόκτηση γοήτρου. Κατά την άποψη του Morgenthau, τόσο η εσωτερική όσο και η διεθνής πολιτική μπορούν να αναχθούν σε μια από τις εξής τρεις θεμελιακές αρχές: «Μια πολιτική επιδιώκει τη διατήρηση ισχύος, την αύξηση της ισχύος ή την επίδειξη ισχύος».

Συνοπτικά, η θεωρία του Ρεαλισμού, μας βοηθάει να κατανοήσουμε τις σχέσεις των κρατών μέσα στο διακρατικό σύστημα. Βασικό χαρακτηριστικό του διεθνούς συστήματος είναι η αναρχία. Αναρχία δεν σημαίνει χάος, αλλά απουσία μιας κατεξουσιαστικής δομής, δηλαδή μιας παγκόσμιας κυβέρνησης κρατών, γεγονός που θα σήμαινε πως θα έπρεπε να έχουν απολέσει την κυριαρχία τους τα κράτη. Στο διεθνές σύστημα, τα κράτη έχουν ως ελάχιστο στόχο την επιβίωση τους και κατόπιν το ζητούμενο είναι να προασπίσουν το εθνικό τους συμφέρον. Για να τα πετύχουν όμως αυτά, το μέσον τους είναι η ισχύς. Δηλαδή η ισχύς δεν είναι ο αυτοσκοπός αλλά επιθυμούν την αύξηση της για να επιβιώσουν και κατ' επέκταση να προασπίσουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Το διεθνές σύστημα τιμωρεί τα κράτη που δεν μεριμνούν για την επιβίωση τους και επιβραβεύει όσα μεγιστοποιούν την ισχύ τους. Αυτό γιατί στα μεν πρώτα θα βρεθεί κάποιο κράτος το οποίο θα καταστρατηγήσει τις βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου και θα τα κυριεύσει με ηγεμονικό τρόπο. Η αύξηση ισχύος δεν είναι αντίθετη με την ειρήνη και την σταθερότητα, αλλά είναι ο μοναδικός τρόπος για να εξασφαλιστεί η ισορροπία ισχύος, η οποία μεταφράζεται σε όρους σταθερότητας και ειρήνης. Το αντίθετο της προκαλείται από τα αίτια πολέμου, όπου ανάμεσα στα βασικότερα είναι η άνιση ανάπτυξη, άνιση κατανομή ισχύος και ηγεμονικές αξιώσεις. Για να προασπίσουν την ισορροπία ισχύος, τα κράτη προβαίνουν σε εσωτερικές και εξωτερικές εξισορροπήσεις. Ωστόσο, όταν προβαίνουν σε εξωτερική εξισορρόπηση, το πράττουν πάντα με επιφυλακτικότητα, μιας και

υποκινούνται από διαφορετικά κίνητρα και έχουν διαφορετικούς σκοπούς τις περισσότερες φορές.⁶

1.2. ΘΕΩΡΙΑ ΣΥΜΜΑΧΙΩΝ

Στα πλαίσια μιας προσπάθειας ερμηνείας της σύναψης συμμαχιών μέσα από το ρεαλιστικό παράδειγμα, έχουν διατυπωθεί τα παρακάτω:

Η εξισορρόπηση απειλής σύμφωνα με τον Walt, είναι μια θεωρία βασισμένη στην ισορροπία δυνάμεων του Waltz⁷. Ο Walt στην θεωρία του υποστηρίζει πως τα κράτη εξισορροπούν εναντίον όχι του πιο δυνατού κράτους αλλά του κράτους που αντιλαμβάνονται ως πιο απειλητικό.

Όταν ένα κράτος αντιμετωπίζει μια εξωτερική απειλή, επιλέγει ανάμεσα σε δύο στρατηγικές, την εξισορρόπηση και την συστράτευση. *Εξισορρόπηση* ορίζεται η συμμαχία με άλλα κράτη ενάντια στην κοινή απειλή, ενώ *συστράτευση*⁸ είναι η συμμαχία με την πηγή του κινδύνου. Άρα οι υποθέσεις για το ποιους θα επιλέξει ένα κράτος για να συμμαχήσει, έγκειται στο αν ένα κράτος θα αποφασίσει να πάει με ή ενάντια την βασική εξωτερική απειλή.⁹

1.1.1. Εξισορρόπηση.

Η πεποίθηση ότι τα κράτη συνάπτουν συμμαχίες για να αποτρέψουν δυνατότερες δυνάμεις να τους κυβερνήσουν βασίζεται στην καρδιά της θεωρίας ισορροπίας ισχύος. Βασισμένη συνεπώς σε αυτήν, ο Walt εξέφρασε πως τα κράτη προσχωρούν στις συμμαχίες για να προστατέψουν τον εαυτό τους από κράτη ή συνασπισμούς που θα μπορούσαν να αποτελούν απειλή. Τα κράτη επιλέγουν την εξισορρόπηση για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, η επιβίωση τους κινδυνεύει εάν δεν καταφέρουν να χαλιναγωγήσουν έναν πιθανό ηγεμόνα πριν γίνει αρκετά ισχυρός. Το πιο συνετό είναι ένα κράτος να συμμαχήσει με άλλα κράτη τα οποία δεν είναι ικανά να το

⁶ Π. Ηφαιστος, *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό: Διαδρομή, Αντικείμενο, περιεχόμενο και Γνωσιολογικό Υπόβαθρο* (Αθήνα: Ποιότητα, 2003)

⁷ K. Waltz, *Theory of International Politics* (London: Addison- Wesley, 1983), 118

⁸ Bandwagon: συστράτευση- συμπαράταξη- πρόσδεση στο άρμα του ισχυρού.

⁹ Walt 1987, 17

the following: $\mathcal{A} = \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$ is a family of subsets of X such that $A_i \cap A_j = \emptyset$ for all $i \neq j$. Then, the following conditions are equivalent:

Lemma 2.1 (Mutually Disjoint Sets)

Let $\mathcal{A} = \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$ be a family of subsets of X . Then, the following conditions are equivalent:

- (1) $\mathcal{A}$ is a family of mutually disjoint sets.
- (2) For any two distinct sets $A_i, A_j \in \mathcal{A}$, we have $A_i \cap A_j = \emptyset$.
- (3) The union of all sets in $\mathcal{A}$ is equal to the union of any two sets in $\mathcal{A}$.

Proof. (1) $\Rightarrow$ (2) is trivial. (2) $\Rightarrow$ (3) follows from the fact that if $A_i \cap A_j = \emptyset$ for all $i \neq j$, then $A_i \cup A_j = A_i \cup A_j$. (3) $\Rightarrow$ (1) follows from the fact that if $A_i \cap A_j \neq \emptyset$ for some $i \neq j$, then $A_i \cup A_j \neq A_i \cup A_j$.

Lemma 2.2 (Disjoint Union)

Let $\mathcal{A} = \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$ be a family of mutually disjoint sets. Then, the following conditions are equivalent:

- (1) $\mathcal{A}$ is a family of mutually disjoint sets.
- (2) The union of all sets in $\mathcal{A}$ is equal to the union of any two sets in $\mathcal{A}$.
- (3) The union of all sets in $\mathcal{A}$ is equal to the union of any two sets in $\mathcal{A}$.

Proof. (1) $\Rightarrow$ (2) follows from Lemma 2.1. (2) $\Rightarrow$ (3) follows from the fact that if $A_i \cap A_j = \emptyset$ for all $i \neq j$, then $A_i \cup A_j = A_i \cup A_j$. (3) $\Rightarrow$ (1) follows from the fact that if $A_i \cap A_j \neq \emptyset$ for some $i \neq j$, then $A_i \cup A_j \neq A_i \cup A_j$.

κυριαρχήσουν, ώστε να αποφύγουν να συμμαχήσουν με τα κράτη τα οποία μπορούν. Δεύτερον, προσχωρώντας στην αδύναμη πλευρά αυξάνεται η επιρροή του νέου μέλους μέσα στην συμμαχία, γιατί η πιο αδύναμη πλευρά έχει μεγαλύτερη ανάγκη για βοήθεια.¹⁰

Για να μπορέσει ένα κράτος να εξισορροπήσει μια απειλή του παρουσιάζονται δύο επιλογές. Η πρώτη είναι η *εσωτερική εξισορρόπηση*. Αυτή η περίπτωση έχει να κάνει με το ίδιο το κράτος και τις δυνατότητες του. Δηλαδή, το κράτος προσπαθεί να βελτιώσει την κατανομή των εσωτερικών συντελεστών ισχύος πχ η στρατιωτική ισχύς, οικονομικές δυνατότητες, πολιτική σταθερότητα, πλουτοπαραγωγικοί πόροι κ.α. Το αρνητικό σε αυτού του είδους την *εξισορρόπηση* είναι ότι θα απορροφηθούν πολλοί πόροι για να επιτευχθεί αυτό. Η δεύτερη επιλογή είναι η *εξωτερική εξισορρόπηση*. Σε αυτήν την περίπτωση το κράτος προσπαθεί να φτάσει ψηλότερα από τα άλλα κράτη στην ιεράρχηση με την δημιουργία συμμαχιών με άλλους δρώντες. Πάλι όμως υπάρχει κόστος για το κράτος μιας και μειώνεται η ανεξαρτησία της εξωτερικής της πολιτικής μέσω της συμμαχίας. Ωστόσο το κόστος δεν είναι πολύ υψηλό αν αναλογιστεί κάποιος ότι σε διαφορετική περίπτωση, μπορεί να χαθεί η κυριαρχία ή να θιχτεί η εδαφική ακεραιότητα του κράτους.¹¹ Η *εξωτερική εξισορρόπηση* του Waltz ή η *σκληρή εξισορρόπηση*, όπως την ονομάζει ο Walt, εστιάζει στην συνολική ισορροπία ισχύος και επιδιώκει να συσπειρώσει έναν αντισταθμιστικό συνασπισμό, ο οποίος θα είναι αρκετά ισχυρός ώστε να μπορεί να αναχαιτίσει την κυρίαρχη δύναμη.¹²

1.1.2. Ήπια Εξισορρόπηση.

Η ήπια εξισορρόπηση, αντίθετα από την σκληρή εξισορρόπηση, δεν επιθυμεί να αλλάξει την συνολική κατανομή ικανοτήτων. Η στρατηγική της αποδέχεται την υπάρχουσα ισορροπία δύναμης, αλλά διεκδικεί καλύτερα αποτελέσματα. Ήπια εξισορρόπηση σημαίνει ο συνειδητός συντονισμός της διπλωματικής δράσης, προκειμένου να επιτευχθούν αποτελέσματα αντίθετα με τις προτιμήσεις της υπερδύναμης, αποτελέσματα που δεν θα μπορούσαν να επιτευχθούν, αν οι δυνάμεις

¹⁰ Walt, 1987, 18-19

¹¹ Waltz, 118

¹² Walt, 2007, 168

οι οποίες ασκούν πολιτική εξισορρόπησης δεν έδιναν η μια στην άλλη αμοιβαία υποστήριξη κάποιου βαθμού. Η ήπια εξισορρόπηση επιδιώκει να περιορίσει την ικανότητα επιβολής των επιθυμιών της υπερδύναμης και πετυχαίνεται με το να συντονιστούν τα κράτη με την πολιτική αυτή.

Οι στόχοι της ήπιας εξισορρόπησης μπορούν να ποικίλουν. Οι κυριότεροι είναι οι εξής: Α) Τα κράτη προβαίνουν στην εξισορρόπηση ώστε να αυξήσουν την ικανότητα να αντιστέκονται στις πιέσεις της υπερδύναμης. Αυτό μπορούν τα κράτη να το πετύχουν για παράδειγμα με το να ανταλλάζουν σημαντικές πληροφορίες για την υπερδύναμη. Β) Όταν τα κράτη ενώνουν τις δυνάμεις τους μεταξύ τους, αυξάνουν την διαπραγματευτική τους ισχύ σε κάποιο συγκυριακό ζήτημα ή όταν τα κράτη διαπραγματεύονται για θεσμικές διευθετήσεις που ρυθμίζουν την διεθνή συμπεριφορά. Γ) Ως διπλωματική πίεση για να μην θεωρείται δεδομένη από την υπερδύναμη, η συμμόρφωση των κρατών. Δ) δίνει την δυνατότητα να μην βασίζονται τα κράτη μόνο στην μία πλευρά.¹³

1.1.3. Οι λόγοι της εξισορρόπησης.

Τα κράτη τα οποία προβαίνουν σε εξισορρόπηση το κάνουν για τρεις προφανείς λόγους. Πρώτον, γιατί ένα κράτος θεωρεί πως τα συμφέροντα του αντιτίθενται με αυτά του πιο ισχυρού κράτους το οποίο κατά βάσει είναι εχθρικό. Γι' αυτόν τον λόγο οδηγούνται σε μια πολιτική η οποία αψηφά το πιο ισχυρό κράτος. Δεύτερον, μερικά κράτη μπορεί να αντιτίθενται στην πολιτική της πιο ισχυρής δύναμης όσον αφορά έναν περιορισμένο αριθμό ζητημάτων. Αυτό, τα οδηγεί να επιθυμούν να διατηρήσουν τις καλές τους σχέσεις με το ισχυρότερο κράτος έως ένα βαθμό. Όταν πια τα προβλήματα υπερβαίνουν την ανεκτικότητα του κράτους τότε είναι πολύ πιθανό να αντιδράσουν, βρίσκοντας τρόπους να αντικρούσουν την δύναμη του ησυχότερου κράτους. Τρίτον, υπάρχει η πιθανότητα κάποια κράτη να επιλέξουν να αντισταθούν στο ισχυρότερο κράτος, επειδή ανησυχούν για τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει αυτό το κράτος ως δύναμη στην ισορροπία του διεθνούς συστήματος. Άρα αυτή η συμπεριφορά προέρχεται από τα διλήμματα ασφαλείας. Ο φόβος ότι το ισχυρό

¹³ Walt 2007, 168- 172

the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not free, the quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is not a manifold. However, the quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary. The boundary of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are on the $\mathbb{Z}_2$ -axis.

The quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary. The boundary of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are on the $\mathbb{Z}_2$ -axis. The interior of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not on the $\mathbb{Z}_2$ -axis. The quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary. The boundary of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are on the $\mathbb{Z}_2$ -axis. The interior of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not on the $\mathbb{Z}_2$ -axis.

Therefore, the quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary.

The quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary. The boundary of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are on the $\mathbb{Z}_2$ -axis. The interior of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not on the $\mathbb{Z}_2$ -axis. The quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary. The boundary of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are on the $\mathbb{Z}_2$ -axis. The interior of $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not fixed by the $\mathbb{Z}_2$ -action, which is the set of points in $\mathbb{R}^n$ that are not on the $\mathbb{Z}_2$ -axis.

Therefore, the quotient space $\mathbb{R}^n/\mathbb{Z}_2$ is a manifold with boundary.

κράτος, ελλείπει υπερισχύουσας εξουσίας, και στην προσπάθεια του να αυξήσει και άλλο την ισχύ του θα δρα ανεξέλεγκτα.¹⁴

1.1.4. Συμπαράταξη- Συστράτευση.

Ένα κράτος συμπαράτάσσεται με τους νικητές όταν αποφασίζει πως θα ευθυγραμμιστεί με το ισχυρότερο ή το πιο απειλητικό κράτος που αντιμετωπίζει. Είναι πιθανό να το κάνει, αν πιστεύει πως η δύναμη η οποία συμπαράτάσσεται είναι ισχυρή και δυννητικά επιθετική, οπότε θεωρεί πως είναι ο μόνος τρόπος να αποφύγει να δεχθεί πιέσεις ή να τιμωρηθεί.¹⁵ Η συστράτευση προϋποθέτει άνιση ανταλλαγή. Το πιο ευπαθές κράτος κάνει ασύμμετρες παραχωρήσεις στην κυρίαρχη δύναμη και δέχεται έναν δευτερεύον ρόλο.¹⁶ Αν ένα κράτος μπορεί να πληγεί από την μεγαλύτερη δύναμη, τότε ίσως να επιλέξει να παραμείνει είτε ουδέτερο είτε να συστρατευτεί μαζί του. Επίσης, εάν μια δύναμη έχει αυξήσει ιδιαίτερα τον εξοπλισμό της, τότε τα κράτη μπορεί να στραφούν προς αυτήν για συμμαχία. Από τα παραπάνω φαίνεται πως όσο πιο δυνατό είναι ένα κράτος και όσο η δύναμη του επιδεικνύεται, τόσο πιθανότερο είναι για τους υπόλοιπους να συστρατευτούν με αυτό το κράτος. Επίσης, αν αυτή η δύναμη του αρχίζει να παρακμάζει τότε τα υπόλοιπα κράτη τείνουν είτε να επιλέγουν την ουδετερότητα είτε να συμμαχούν με την άλλη πλευρά. Αυτή η πεποίθηση υποστηρίζει πως οι συμμαχίες της συστράτευσης είναι ιδιαίτερα εύθραυστες. Αυτό γιατί υποκινούνται από δύο κίνητρα.

Πρώτον, η συστράτευση μπορεί να είναι μορφή κατευνασμού (αμυντική συστράτευση). Δηλαδή με το να συστρατεύεται κάποιος με την επικρατούσα δύναμη, αναδιαμορφώνει την εξωτερική πολιτική του έτσι ώστε να στηρίξει την κυρίαρχη δύναμη ελπίζοντας να την πείσει πως είναι πιστοί υποστηρικτές της, ώστε να αποφύγει μια πιθανή επίθεση αλλά και γενικότερα προβλήματα.¹⁷ Μια τέτοια κίνηση προϋποθέτει την ανέχεια μη νομιμοποιημένων πράξεων λόγω της άνισης κατανομής ισχύος μεταξύ των κρατών.¹⁸ Δεύτερον, ένα κράτος μπορεί να συστρατευτεί με την

¹⁴ Walt 2007, 149-151

¹⁵ Ibid., 235

¹⁶ S. Walt, "Alliance Formation in The Southwest Asia: Balancing and Bandwagoning in Cold War Competition," in *Dominoes and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in the Eurasian Rimland*, ed. R.Jervis and J. Snyder, (New York: Oxford University Press, 1991), 55

¹⁷ Walt 1987, 19-21. Walt 2007, 235

¹⁸ Walt 1991, 55

κυριαρχούσα πλευρά κατά την διάρκεια του πολέμου για να μοιραστεί τα κέρδη από την νίκη (επιθετική συστράτευση). Δηλαδή όταν ένα κράτος συμμαχεί με την πλευρά που πιστεύει πως θα νικήσει ώστε να έχει αργότερα, για παράδειγμα, εδαφικά οφέλη.¹⁹

1.1.5. Περιφερειακή Εξισορρόπηση.

Ανάμεσα στην εξισορρόπηση και την συμπαράταξη βρίσκεται η περιφερειακή εξισορρόπηση. Ένας πολύ σημαντικός λόγος για να αναπτύξουν σχέσεις τα κράτη με μία ισχυρή δύναμη- αρκεί να μην είναι γείτονας τους, είναι η επιθυμία τους να διατηρούνται κάτω από την προστασία του ισχυρού κράτους απέναντι σε περιφερειακές απειλές. Τέτοιες απειλές θα μπορούσαν να είναι για παράδειγμα η απειλή μια γειτονικής δύναμης ή μια εσωτερική πρόκληση. Αυτό εκ πρώτης όψεως μοιάζει με ευρεία συμπαράταξη, ωστόσο σύμφωνα με τον Walt είναι μορφή εξισορρόπησης ή αλλιώς θα μπορούσε να εκφραστεί ως συμπαράταξη-εξισορρόπηση. Ουσιαστικά, τα κράτη αυτά επιδιώκουν την στενή συμπαράταξη με την μεγάλη δύναμη ώστε να χρησιμοποιούν την δύναμη της με σκοπό να προστατευτούν τα ίδια.²⁰

Σε τέτοιου είδους συμπαράταξεις- εξισορροπήσεις, συμβαίνει οι ηγέτες των κρατών να προσπαθούν να προωθήσουν μια πιο στενή σχέση συνεργασίας με τον ηγέτη ή τους αξιωματούχους του ισχυρού κράτους. Με αυτόν τον τρόπο θεωρούν πως έχουν την εύνοια των ηγετών και άρα την δυνατότητα να επηρεάζουν βασικές διεθνείς συμβάσεις. Ωστόσο, είναι εν μέρει επικίνδυνο για κάποιον ηγέτη, διότι στην προσπάθεια του να διαμορφώσει την πολιτική του ισχυρού κράτους, συμπαράτασσόμενος ανοιχτά, είναι πιθανόν βέβαια ιδανικά να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός ή ακόμη και στοργή στις δυο κοινωνίες. Όμως αν προκύψουν πραγματικές συγκρούσεις συμφερόντων ή αν λείψει η υποστήριξη της κοινής γνώμης, τότε πολύ εύκολα αυτή η προσπάθεια να στραφεί εναντίον της χώρας που συμπαράταχθηκε. Αυτή η μορφή πολιτικής μπορεί να βοηθήσει οριακά μια κατάσταση αλλά δεν επηρεάζει σημαντικά τις επιλογές του ισχυρού κράτους.²¹

¹⁹ Walt 1987, 19-21

²⁰ Walt 2007, 240-245

²¹ Ibid., 245-248

1.1.6. Διαφορετικές πηγές απειλής.

Απειλή δεν αποτελεί πάντα το κράτος με την μεγαλύτερη ισχύ, αν και είναι το πιο σύνηθες. Πιο συνετό είναι να ειπωθεί πως τα κράτη τείνουν να συμμαχούν με ή εναντίον μιας ξένης δύναμης που αποτελεί την μεγαλύτερη απειλή. Για παράδειγμα, τα κράτη μπορούν να εξισορροπούν με το να συμμαχούν με άλλα δυνατά κράτη εάν η αδύνατη πλευρά είναι πιο επικίνδυνη για άλλους λόγους. Έτσι, η απειλή που δέχεται ένα κράτος είναι πιο σημαντική από την ικανότητα ενός άλλου κράτους να επιτεθεί, δηλαδή την ισχύ του. Το πιο ακριβές σύμφωνα με τον Walt, είναι η εξισορρόπηση και η συστράτευση να εξετάζονται σαν απάντηση στις απειλές, και είναι σημαντικό να τονιστούν κάποιοι παράγοντες που επηρεάζουν το ποσοστό της απειλής την οποία αντιμετωπίζουν τα κράτη. Οι τέσσερις παράγοντες είναι η συνολική ισχύς, η γεωγραφική εγγύτητα, η επιθετική ισχύς και οι επιθετικές προθέσεις.

- Συνολική ισχύς (aggregate power): όσο μεγαλύτερη είναι η εσωτερική ισχύς ενός κράτους – πληθυσμός, στρατιωτική και βιομηχανική ικανότητα, τεχνολογία- τόσο μεγαλύτερη απειλή αποτελεί για τους υπόλοιπους. Η συνολική άρα ισχύς που τα κράτη μπορούν να ελέγχουν είναι ένα πολύ σημαντικό συστατικό της απειλής που αποτελεί για τους υπόλοιπους.
- Γεωγραφική εγγύτητα (geographic proximity): καθώς μειώνεται η απόσταση μειώνεται μαζί και η δυνατότητα ενός κράτους να προβάλει την ισχύ του, με αποτέλεσμα η απειλή να είναι μεγαλύτερη για τα κράτη που βρίσκονται κοντά παρά μακριά. Χαρακτηριστικό είναι το ρητό που υποστηρίζει πως «οι γείτονες των γειτόνων μας είναι φίλοι μας». Επίσης οι σφαίρες επιρροής είναι αποτέλεσμα της συστράτευσης με μια δύναμη.
- Επιθετική ισχύς (offensive power): Τα κράτη με τις μεγαλύτερες επιθετικές ικανότητες είναι πιο πιθανό να προκαλέσουν μια συμμαχία σε σχέση με αυτά που είναι ανάκαινα να επιτεθούν λόγω γεωγραφίας, στρατιωτικής θέσης ή οτιδήποτε άλλο. Η επιθετική ικανότητα ενός κράτους είναι παρόμοια με την συνολική ισχύ όμως όχι ίδια. Η επιθετική ισχύς είναι η ικανότητα ενός κράτους να πλήξει την εδαφική κυριαρχία του στόχου του, με αποδεκτό κόστος. Η άμεση απειλή που προκαλούν οι επιθετικές ικανότητες ενός

κράτους μπορεί να δημιουργήσει ένα ισχυρό κίνητρο για τα υπόλοιπα να την εξισορροπήσουν. Ωστόσο εάν η επιθετική ισχύς επιτρέπει γρήγορη κατάκτηση, τα αδύναμα κράτη δεν έχουν την δυνατότητα να αντισταθούν. Αυτή η τάση αποδεικνύει γιατί εμφανίζονται οι σφαίρες επιρροής. Διότι τα κράτη που βρίσκονται κοντά σε ένα κράτος με επιθετικές ικανότητες μπορεί να οδηγηθούν να συστρατευτούν μιας και οι εξισορροπητικές συμμαχίες δεν είναι βιώσιμες.

- επιθετικές προθέσεις (aggressive intentions): Τα κράτη τα οποία φαίνονται ως επιθετικά είναι πολύ πιθανό να προκαλούν τους υπόλοιπους να εξισορροπήσουν εναντίον τους. Ακόμη και αν ένα κράτος δεν έχει επιθετική υπεροχή, μπορεί να παρακινήσει τα υπόλοιπα να το εξισορροπήσουν εάν δείχνει ιδιαίτερα επιθετικό. Η αντίληψη της πρόθεσης μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στις επιλογές των συμμαχιών. Πιο απλά, η πρόθεση είναι η καθοριστική, όχι η ισχύς.²²

1.1.7. Γενικές Υποθέσεις

Οι γενικές υποθέσεις του Walt όσον αφορά την *εξισορρόπηση* και την *συστράτευση* είναι ότι:

- Η *εξισορρόπηση* είναι πιο συνηθισμένη από την *συστράτευση*.
- Όσο πιο δυνατό είναι το κράτος τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για *εξισορρόπηση*. Τα ασθενή κράτη πρόκειται να επιλέξουν την *εξισορρόπηση* όταν βρίσκονται ενάντια σε άλλα ασθενή κράτη, αλλά είναι πολύ πιθανό να επιλέξουν την *συστράτευση* όταν απειλούνται από μεγαλύτερες δυνάμεις.
- Όταν είναι μεγαλύτερη η πιθανότητα συμμαχικής υποστήριξης, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για *εξισορρόπηση*. Όταν ικανοποιητική συμμαχική υποστήριξη είναι δεδομένη, τότε, η τάση για λαθρεπιβίβαση (free- riding) ή μετακύλιση κόστους (buck- passing) μεγαλώνει.
- Όσο αμετάβλητα επιθετικό ένα κράτος αναμένεται να είναι, τόσο μεγαλύτερη είναι και η τάση για τα άλλα κράτη να *εξισορροπήσουν* εναντίον του.
- Κατά την διάρκεια των εχθροπραξιών, όσο περισσότερο η μια πλευρά είναι κοντά στην νίκη, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση των άλλων κρατών να

²² Walt 1987, 21-26

συστρατευτούν με αυτήν. Πίσω από αυτήν την κίνηση συστράτευσης υπάρχουν δύο κίνητρα: α) κατευνασμός β) και η αποφυγή μιας επίθεσης μέσω παραπλάνησης (diversion).

Όσον αφορά την ξένη βοήθεια, ο Walt υποστηρίζει ότι παίζει συγκριτικά μικρότερο ρόλο σε σχέση με την απειλή στην σχηματοποίηση της συμμαχίας.

- Όσο περισσότερη βοήθεια παρέχεται από το ένα κράτος στο άλλο, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα αυτά τα δύο κράτη να δημιουργήσουν συμμαχία. Περισσότερη βοήθεια σημαίνει περισσότερος έλεγχος από τον δωρητή προς τον αποδέκτη.
- Η ξένη βοήθεια είναι μια ειδική μορφή εξισορρόπησης της συμπεριφοράς. Επομένως, όσο μεγαλύτερη είναι η απειλή που αντιμετωπίζει ο αποδέκτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η επιρροή της βοήθειας στην συμπαράταξη.
- Όσο μεγαλύτερο είναι το μονοπώλιο του δωρητή στο αγαθό που παρέχεται, τόσο μεγαλύτερη είναι και η ισχύς που έχει πάνω στον αποδέκτη.
- Όσο μεγαλύτερη είναι η ασυμμετρία του κινήτρου που ευνοεί τον δωρητή, τόσο μεγαλύτερη η επίδραση πάνω στον αποδέκτη. Αλλά από την στιγμή που η ασφάλεια του αποδέκτη είναι πολλές φορές επισφαλής, η ασυμμετρία του κινήτρου συνήθως ευνοεί τον αποδέκτη.
- Όσο ασθενέστερος είναι ο εσωτερικός μηχανισμός λήψης αποφάσεων του δωρητή, τόσο λιγότερη ισχύ μπορεί να ασκήσει στον αποδέκτη.²³

²³ Walt 1987, 32-49

2. ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΜΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ.

Η συμμαχία μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας διαμορφώθηκε στα τέλη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και διατηρείται μέχρι σήμερα, μπορεί να περιγραφεί ως μια από τις μακροβιότερες διεθνείς συμμαχίες στην ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας. Η συμμαχία αυτή δημιουργήθηκε από το κοινό ενδιαφέρον των δύο χωρών για μια απειλή που έδειχνε να μεγαλώνει, την Σοβιετική Ένωση. Καθώς λοιπόν οι δύο χώρες χρειάζονταν η μία την άλλη, ξεκίνησαν να αναπτύσσουν μια περίπλοκη σχέση που αφορούσε πέρα από τον κοινό τους στόχο, ένα ευρύτερο πλαίσιο θεμάτων το οποίο κυμαίνονταν από προβλήματα ασφαλείας της περιοχής, την ενεργειακή ανάπτυξη της Κασπίας έως και την τουρκική εσωτερική πολιτική.

2.1.1. Οι Σχέσεις των Δύο Χωρών Κατά την Διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Οι σχέσεις των δύο χωρών πηγάζουν από το ξεκίνημα του Ψυχρού Πολέμου. Πιο συγκεκριμένα, αιτία αυτής της συμμαχίας ήταν το συναίσθημα των δύο χωρών πως η Σοβιετική Ένωση αποτελούσε μια μεγάλη απειλή ασφαλείας για την Δύση και πως η Μόσχα επιθυμούσε να επεκτείνει τα εδάφη της, τον πολιτικό της ρόλο και την ιδεολογία της πέρα από τα σύνορα της.²⁴ Η Τουρκία από την πλευρά της ένιωθε μια ιδιαίτερη ανασφάλεια για τους Σοβιετικούς, η οποία πηγάζε από την εμπειρία πολυάριθμων πολέμων και διαμαχών μεταξύ της αυτοκρατορικής Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας καθώς και από τις βλέψεις του Στάλιν περί επέκτασης προς την Τουρκία. Αυτός ο φόβος συνάντησε την υποστήριξη των ΗΠΑ σε μια πολιτική ανάσχεσης οποιασδήποτε μορφής Σοβιετικού επεκτατισμού προς την Ευρώπη αλλά και προς άλλες κατευθύνσεις. Η τοποθεσία της Τουρκίας φάνηκε να υποστηρίζει τέλεια τα σχέδια της Αμερικανικής στρατηγικής.

²⁴ S. Sayari, "Turkey and the United States: Changing Dynamics of an Enduring Alliance", in *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A changing Role in World Politics*, ed. T.Y. Ismael and M. Aydin (England: Ashgate, 2003), 27

Ο σημαντικότερος λόγος της Ουάσιγκτον για την σύναψη αυτής της συμμαχίας φαίνεται να αποτελούσε η γεωστρατηγική θέση που κατείχε η Τουρκία στον χάρτη της περιοχής.²⁵ Καθ' όλη την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου θεωρείτο ο «Φρουρός των Στενών». Η Τουρκία ήταν μέλος του NATO και συνόρευε με την Ρωσία, οπότε μέσω αυτής της χώρας οι ΗΠΑ μπορούσαν να ελέγχουν να βήματα των εχθρών τους και να καταγράφουν την πυρηνική τους εξέλιξη.

Η ανάπτυξη των πολιτικών και στρατιωτικών τους σχέσεων ξεκίνησε με το Δόγμα Τρούμαν το 1947, το οποίο παρείχε οικονομική και στρατιωτική βοήθεια σε Ελλάδα και Τουρκία ώστε να αντιμετωπίσουν τον κομμουνιστικό κίνδυνο.²⁶ Στην συνέχεια, η Τουρκία συμμετείχε στον πόλεμο της Κορέας το 1950 και δύο χρόνια αργότερα εισήλθε στους κόλπους του NATO. Η δεκαετία του 1950 φάνηκε να είναι καθοριστική για τις δύο χώρες καθώς η Αμερικανική παρουσία στην χώρα ενισχύθηκε με πολυάριθμες βάσεις και εγκαταστάσεις όπου στεγάστηκαν σχεδόν 30.000 Αμερικανοί. Αυτή η εξέλιξη συνοδεύτηκε από επιπλέον στρατιωτική και οικονομική βοήθεια προς την Τουρκία καθώς και ειδικά προγραμμάτων εκπαίδευσης των Τούρκων αξιωματικών στην Αμερική. Οι διμερείς σχέσεις άνηταν βασιζόμενες στην οικονομία, τον στρατό και την πολιτική.²⁷

Τις επόμενες τρεις δεκαετίες, οι ΗΠΑ και η Τουρκία συνέχισαν να μοιράζονται την ίδια λογική ασφαλείας που αφορούσε την Σοβιετική Ένωση ως πραγματική και πιθανή απειλή. Ωστόσο, την περίοδο της επαναπροσέγγισης των σχέσεων μεταξύ Δύσης και Ανατολής, βελτίωσε και η ίδια η Τουρκία τις σχέσεις της με την Σοβιετική Ένωση καθώς γεγονότα όπως η Σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979 ενίσχυε την παραδοσιακή της πολιτική.

Οι σχέσεις των δύο χωρών πέρασαν και από κάποιες εντάσεις. Μια από αυτές προκλήθηκε από την απόσυρση των πυραύλων Jupiter από τα τουρκικά εδάφη, ύστερα από την κρίση της Κούβας το 1962.²⁸ Η τουρκική κυβέρνηση πίστευε πως το γεγονός αυτό ήταν αποτέλεσμα κρυφής συμφωνίας των δύο υπερδυνάμεων, η οποία έθετε πολλά ερωτήματα για τις υποχρεώσεις της Αμερικής στην τουρκική

²⁵ Sayari, 27

²⁶ W. Hale, *Turkish Foreign Policy 1774- 2000* (London: Frank Cass, 2000), 114-115

²⁷ Αναλυτικότερα βλ. Sayari, 28

²⁸ Hale 2000, 133

ασφάλεια.²⁹ Ωστόσο, την κυριότερη πηγή έντασης αποτέλεσε το Κυπριακό πρόβλημα το οποίο και δημιούργησε μια πολύ σημαντική διαμάχη μεταξύ δύο μελών του NATO, της Ελλάδας και της Τουρκίας, τις δεκαετίες του 1960 και 1970. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αντίδραση της Αμερικής, γεγονός που έγειρε συναισθήματα αντιαμερικανισμού και στις δύο αντιμαχόμενες χώρες. Το «γράμμα του Προέδρου Τζόνσον» το 1964 και το εμπάργκο όπλων που δέχθηκε η Τουρκία το 1975 από την Αμερική, τάραξαν για λίγο διάστημα τα νερά της συμμαχίας. Ωστόσο, ο τερματισμός από μέρους της Τουρκίας, όλων των δραστηριοτήτων στις Αμερικανικές βάσεις της χώρας (εκτός από αυτές με καθαρό Νατοϊκό ρόλο) και η ανοχή της ελληνικής πλευράς, έκαναν την Αμερική να άρει το εμπάργκο το 1978.³⁰

Πολλές εξελίξεις, την δεκαετία του 1980, έδωσαν μια νέα ώθηση στις Αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Πρωταρχικά, και οι δύο χώρες έδειξαν να ενδιαφέρονται για την ασφάλεια και την περιφερειακή σταθερότητα, λόγω της Σοβιετικής επίθεσης στο Αφγανιστάν καθώς και την εγκαθίδρυση του Ισλαμικού αυταρχικού καθεστώτος στο Ιράν. Η σύζευξη των απόψεων τους οδήγησε σε μια αυξανόμενη συνεργασία ασφαλείας εκείνη την περίοδο. Δεύτερον, οι ΗΠΑ δεν επενέβησαν στον στρατιωτικό πραξικόπημα του 1980, πράξη που εξελήφθη ως σιωπηρή υποστήριξη. Τρίτον, η ανάληψη της πρωθυπουργίας (1983-1989) και του Προεδρικού αξιώματος (1989- 1993) στην Τουρκία από τον Turgut Ozal είχε θετική επίδραση στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Συγκρινόμενος με άλλους Τούρκους πολιτικούς, έκανε τις περισσότερες κινήσεις υπέρ της ενδυνάμωσης των σχέσεων της χώρας του με την Αμερική.³¹

2.1.2. Η συμμαχία την μεταψυχροπολεμική εποχή.

Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου διακατεχόταν από μια σταθερότητα λόγω του διπολικού συστήματος που επικρατούσε.³² Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ο κόσμος πέρασε σε μια εποχή αβεβαιότητας για το τι πρόκειται να

²⁹ K Kirisci., "U.S.- Turkish Relations: New Uncertainties in a Renewed Partnership", in *Turkey in World Politics: An Emerging Multiregional Power*, ed. B. Rubin and K. Kirisci, (London: Lynne Rienner Publishers, 2001), 132

³⁰ Sayari, 29

³¹ Ibid., 30. Kirisci 2001, 132

³² Δ. Κώνστας και Κ. Αρβανιτόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή* (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, No. 11, 1997), 194-196

ακολουθήσει. Υπήρξαν ριζικές αλλαγές στην δομή του διεθνούς συστήματος οι οποίες επηρέασαν τις τούρκο-αμερικανικές σχέσεις. Η Τουρκία και οι ΗΠΑ προσπάθησαν να προσαρμοστούν στο αναδυόμενο διεθνές σύστημα, το οποίο προσέφερε ευκαιρίες αλλά εγκυμονούσε και κινδύνους και για τις δύο χώρες. Από την μία, η Τουρκία έχασε για λίγο την σημασία που κατείχε ως χώρα στους στρατηγικούς σχεδιασμούς της Δύσης, αφού χάθηκε και η άμεση απειλή από τη Σοβιετική Ένωση. Από την άλλη, οι ΗΠΑ, ελλείψει αντιπάλου, ένιωσαν την επιθυμία να πρωταγωνιστήσουν στις εξελίξεις ως υπερδύναμη. Όμως τα οικονομικά τους προβλήματα στέκονταν ως εμπόδιο για να αναλάβουν όλες τις υποχρεώσεις τους.³³ Ωστόσο, η ύφεση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών ξεπεράστηκε γρήγορα καθώς τα αυξανόμενα περιφερειακά προβλήματα ασφαλείας έδωσαν την ευκαιρία στην Τουρκία να επανακτήσει την στρατηγική της σημασία για την Δύση. Πλέον, δεν θα ήταν ένα «προκεχωρημένο φυλάκιο» στην σύγκρουση την ΕΣΣΔ, αλλά ένας σύμμαχος στην ασταθή μα πάρα πολύ σημαντική γεωστρατηγικά περιοχή της Μέσης Ανατολής.³⁴ Επιθυμία της Τουρκίας ήταν να μετατραπεί σε μια τοπική υπερδύναμη ανάμεσα στις ταραχώδεις περιοχές της Μέσης Ανατολής, Κεντρικής Ασίας και των Βαλκανίων. Η Τουρκία απέδειξε με την κρίση στον Περσικό Κόλπο, πως είναι ένας σημαντικός σύμμαχος των ΗΠΑ και χώρα-κλειδί για την προώθηση των συμφερόντων τους στην περιοχή. Τις δύο χώρες τις ένωνε η κοινή αντίληψη για την δημοκρατία, την κοσμικότητα και την οικονομία. Πολλές φορές οι ΗΠΑ παρουσίασαν την Τουρκία ως χώρα-πρότυπο για την Ανατολή και παράδειγμα προς μίμηση. Η Τουρκία αντιμετωπιζόταν ως γέφυρα μεταξύ της Δύσης και των υπολοίπων κρατών της περιοχής.³⁵

³³ Π. Γιαννάς, "Τούρκο-αμερικανικές Σχέσεις", από το *Η Τουρκία Σήμερα: Πολιτεία, Κοινωνία, Οικονομικά, Εξωτερική Πολιτική, Θρησκεία*, επιμ. Θ. Βερέμης (Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1995), 326-340

³⁴ Sayari, 30-31

³⁵ Γιαννάς, 326-340

2.2. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΙΡΑΚ³⁶ 1990-1991

2.2.1. Η Μέση Ανατολή για τις ΗΠΑ

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελούσε μια από τις περιφέρειες του κόσμου όπου μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι ΗΠΑ αποφάσισαν να συνεχίσουν να κυριαρχούν. Γι' αυτόν τον λόγο αντί να διαλύσουν τις υπάρχουσες δεσμεύσεις ελλείψει απειλής, οι ΗΠΑ επέλεξαν να διευρύνουν τους επίσημους δεσμούς, διατηρώντας τον κεντρικό ηγετικό ρόλο τους.

Ωστόσο, παρατηρούμε ότι ενώ οι ΗΠΑ κατά την ψυχροπολεμική εποχή επεδίωκαν να υπερασπίζονται τα βασικά τους συμφέροντα υποστηρίζοντας τοπικούς συμμάχους και αποφεύγοντας ταυτόχρονα την άμεση στρατιωτική εμπλοκή, κατά την μεταψυχροπολεμική εποχή αυτή η προσέγγιση της μη άμεσης εμπλοκής τελείωσε. Αυτή η μεταστροφή σημάνθηκε από την επίθεση του Ιράκ στο Κουβέιτ, τον Αύγουστο του 1990. Οι ΗΠΑ αποφάσισαν να ηγηθούν ενός πολυεθνικού συνασπισμού, ώστε να εκδιώξουν το Ιράκ από το Κουβέιτ και μετέπειτα, κατά συνέπεια, να πιάσουν τον Saddam Hussein να σταματήσει τα προγράμματα του για την παραγωγή πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων. Σε αυτόν τον αγώνα στάθηκαν πάρα πολλές χώρες σύμμαχοι, καθώς επίσης είχε την υποστήριξη των Ηνωμένων Εθνών.³⁷

Σύμφωνα με την ανάλυση του John Mearsheimer, σκοπός των ΗΠΑ, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ήταν να αποτελέσουν τον περιφερειακό ηγεμόνα του πλανήτη, ο οποίος θα αποσκοπεί να κυριαρχεί όχι μόνο στην περιφέρεια του αλλά επίσης να προσπαθεί να εμποδίσει την ανάληψη εξουσίας άλλων περιοχών από τους αντιπάλους του. Όπως κάθε περιφερειακός ηγεμόνας, οι ΗΠΑ φοβούνται ότι μπορεί να υπάρξει ένας ανταγωνιστής ο οποίος μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την

³⁶ Υπάρχουν δύο τρόποι αρίθμησης των πολέμων του Κόλπου. Ο ανατολικός, ο οποίος μετράει τον Πόλεμο του Ιράν- Ιράκ ως πρώτο πόλεμο του Κόλπου και ο δυτικός, ο οποίος μετράει σαν πρώτο πόλεμο του Κόλπου τον Πόλεμο στον οποίο μετείχαν οι ΗΠΑ δηλαδή την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ. Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας έχω χρησιμοποιήσει τον δυτικό τρόπο αρίθμησης.

³⁷ Walt 2007, 76-79

ηγεμονία του με το να ανατρέψει την ισορροπία ισχύος σε κάποια από τις περιοχές που ελέγχει.³⁸

Επιπροσθέτως, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να διασφαλίσουν τα συμφέροντα τους στις περιοχές αυτές, τα οποία μπορεί να είναι πάσης φύσεως όπως πολιτικά, στρατιωτικά, οικονομικά κτλ. Η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελούσε ανέκαθεν κρίσιμη περιφέρεια για τα σχέδια των ΗΠΑ. Η πρόσβαση στις πλουτοπαραγωγικές πηγές της καθώς και η προστασία του Ισραήλ αποτελούσαν βασικά συμφέροντα των ΗΠΑ, τα οποία επιζητούσαν να διαφυλάξουν.³⁹ Επίσης η γεωστρατηγική τοποθεσία της Μέσης Ανατολής τους επιτρέπει, στην περίπτωση που την ελέγχουν, να ελέγχουν και την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, Καυκάσου και Ασίας, με όλα όσα συνεπάγονται από αυτό.

Οι ΗΠΑ ως περιφερειακός ηγεμόνας σε ρόλο υπερπόντιου εξισορροπητή θα επεμβαίνει μόνο όταν τα κράτη της περιφέρειας έχουν αποτύχει να εξισορροπήσουν έναν εχθρό και εν δυνάμει περιφερειακό ηγεμόνα.⁴⁰ Μια τέτοια περίπτωση ήταν και το Ιράκ, καθώς τα προγράμματα του Saddam για την παραγωγή πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων ήταν ικανά να τον μετατρέψουν ίσως όχι περιφερειακό ηγεμόνα αλλά σίγουρα έναν σημαντικό ανταγωνιστή στα συμφέροντα των ΗΠΑ. Γίνεται αντιληπτό πως οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν να είναι παρόντες σε όλες τις περιφερειακές διενέξεις, αλλά συμμετέχοντας στις πιο σημαντικές, κάνουν επίδειξη της δύναμης τους, αποδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο την παρουσία τους. Αυτή η τακτική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παραδειγματισμός για τα υπόλοιπα κράτη της περιφέρειας με ηγεμονικές τάσεις, όπως για παράδειγμα το Ιράν.

2.2.2. Οι Επιδιώξεις της Τουρκίας σε Σχέση με τις ΗΠΑ.

Ένα από τα κράτη τα οποία στάθηκαν στο πλευρό των ΗΠΑ και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην επιτυχή έκβαση της επίθεσης, ήταν και η Τουρκία. Η Τουρκία, ακολουθούσε πάντα μια φιλοδυτική πολιτική υποβιβάζοντας με αυτόν τον τρόπο τις σχέσεις της με την Μέση Ανατολή. Η παραδοσιακή εξωτερική πολιτική που

³⁸ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2006), 296

³⁹ Walt 2007, 78

⁴⁰ Mearsheimer, 296- 297

ακολουθούσε για χρόνια η Τουρκία όσον αφορά την περιφέρεια της, ήταν η μη ανάμειξη στις υποθέσεις των υπολοίπων κρατών και ιδιαίτερα σε περιφερειακές συγκρούσεις, η διατήρηση διμερών σχέσεων με αυτά τα κράτη και η διατήρηση χαμηλών τόνων. Πολλές φορές μάλιστα, η εξωτερική της πολιτική προς τα κράτη αυτά θεωρούνταν ως επέκταση μιας δυτικά προσανατολισμένης τουρκικής εξωτερικής πολιτικής.⁴¹ Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και κατά την μετάβαση στην μεταψυχροπολεμική εποχή, η Τουρκία φαίνεται ότι περιήλθε σε μια κατάσταση αβεβαιότητας για το μέλλον της στα σχέδια της Δύσης.⁴²

Τους φόβους αυτούς ήρθε να ανατρέψει η κρίση στον Περσικό Κόλπο. Η Τουρκία βρήκε την ευκαιρία, μέσα από τη δραστηριοποίηση της στην συγκεκριμένη περίπτωση, να επιβεβαιώσει την σημασία της παρουσίας της στην Μέση Ανατολή για τα δυτικά συμφέροντα, κάτι που φάνηκε να τίθεται υπό αμφισβήτηση κατά την μετάβαση στην μεταψυχροπολεμική εποχή.⁴³ Χαρακτηριστικό είναι ότι δύο εβδομάδες μετά την εισβολή, ο Ozal είχε συνομιλήσει τηλεφωνικά με τους ηγέτες των ΗΠΑ, του Καναδά, της Συρίας, της Αιγύπτου, της Σαουδικής Αραβίας, του Ιράν, και με τον καθαιρεθέντα Εμίρη του Κουβέιτ. Σύμφωνα με την Wall Street Journal, η στάση της Τουρκίας στόχευε στο να τονίσει την προσήλωση της στις δυτικές αξίες και να πείσει την Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την ένταξη της σ' αυτήν και ο πόλεμος στον Κόλπο της έδινε αυτή την ευκαιρία. Μια ακόμη δήλωση της εποχής εκείνης, που προβληματίζει για τον μεταψυχροπολεμικό ρόλο της Τουρκίας, προέρχεται από τον πρώην Υφυπουργό Άμυνας των ΗΠΑ R. Perl. Σύμφωνα με αυτήν, η ασφάλεια στον κόλπο απαιτεί την συνεργασία ΗΠΑ και Ευρώπης με επίκεντρο την Τουρκία, η οποία εξαιτίας της ισλαμικής της προέλευσης, αλλά με κοσμική παράδοση, της σταθερότητας, των ισχυρών ενόπλων δυνάμεων, που θα γίνουν ισχυρότερες, και την

⁴¹ B. Criss and P. Bilgin, "Turkish Foreign Policy toward the Middle East," *Middle East Review for International Affairs- MERIA Journal*, Vol.1, No.1 (January 1997), <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue1/jv1n1a3.html>,

F. S. Larrabee, "Turkey Rediscovered the Middle East," *Foreign Affairs*, Vol. 86, No.4 (July/ August 2007), <http://www.foreignaffairs.org/20070701faessay86408/f-stephen-larrabee/turkey-rediscovered-the-middle-east.html>

⁴² Γιαννάς, 326-340

⁴³ Larrabee 2007. K. Kirisci, "Post Cold- War Turkish Security and the Middle East," *MERIA Journal*, Vol. 1, No. 2 (July 1997), <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue2/jv1n2a6.html>,

γεωγραφική της θέση, είναι κατάλληλη για κάτι τέτοιο. Ο ίδιος προέβλεψε ότι αυτό οδηγεί την Τουρκία στον μετασχηματισμό της σε τοπική οικονομική υπερδύναμη.⁴⁴

Ο Ozal, εν όψει της κρίσης, αν και Πρόεδρος πια και όχι Πρωθυπουργός, προέβη σε μια σειρά από τολμηρές αποφάσεις που προκάλεσαν την μερική δυσφορία από πλευράς των υπολοίπων Τούρκων πολιτικών, εδραίωσαν όμως τις Τούρκο-αμερικανικές σχέσεις και κατέστησαν τον Ozal τον κατεξοχήν τοπικό συνομιλητή του Αμερικάνου Προέδρου Bush.⁴⁵ Ο Ozal πάνω από όλα στόχευε στην επαναβεβαίωση της Τουρκίας ως πιστό σύμμαχο των ΗΠΑ και γενικότερα των δυτικών συμφερόντων, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να αναθερμάνει τις σχέσεις του με τις ΗΠΑ,⁴⁶ οι οποίες πλέον αποτελούσαν την μοναδική υπερδύναμη του κόσμου και συνεπώς επιζητούσε την εύνοια τους και την προστασία τους από τις αναδυόμενες περιφερειακές απειλές. Όπως στην περίπτωση του Ιράκ όπου εισέβαλλε στο Κουβέιτ, όμοια και σε κάθε άλλη περίπτωσή, η Τουρκία περίμενε ότι εφόσον τα τοπικά μεγάλα κράτη δεν έχουν την δύναμη να αναχαιτίσουν την απειλή, τότε θα αναλάμβανε ο μακρινός ηγεμόνας να μπει στο παιχνίδι και να την εξισορροπήσει και άρα να εγγυηθεί της ασφάλειας τους.⁴⁷ Πέρα από αυτό μια αναθέρμανση των σχέσεων θα σήμαινε αυτόματα πως η Τουρκία θα επανακτούσε τον στρατηγικό της ρόλο στην περιοχή και θα λάμβανε μέρος σε πολλές περιφερειακές συμφωνίες με οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα για την ίδια. Ένα από αυτά αποτέλεσε και η κρίσιμη για την ίδια διαδικασία υποψηφιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά την διάρκεια της οποίας οι ΗΠΑ την υποστήριζαν και την προώθησαν στο έπακρο.

Επίσης, ο Ozal στόχευε να αναγάγει την Τουρκία σε τοπικό ρυθμιστή. Δηλαδή, σε μια τοπική μεγάλη δύναμη η οποία θα έχει την εύνοια του περιφερειακού ηγεμόνα και ο ρόλος του θα είναι η διαμόρφωση του συστήματος ασφαλείας της περιοχής. Οι φιλικές σχέσεις, μάλιστα, μεταξύ Ozal και Bush που αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια της κρίσης υπόσχονταν περαιτέρω συνεργασία σε αυτόν τον τομέα. Ο Ozal αποτελούσε τον σύμβουλο του Bush για την περιοχή κάνοντας προβλέψεις και

⁴⁴ Φ. Κίκηρας, *Ελλάδα- Τουρκία και η κρίση στον Κόλπο* (Αθήνα: Επετηρίδα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής 1992, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής -ΕΛΙΑΜΕΠ, 1993)

⁴⁵ W. Hale, *Turkey, the US and Iraq* (London: SOAS Middle East Series, 2007), 38-40

⁴⁶ Στ. Βαλλιανάτος, "Η Τουρκία και η Μέση Ανατολή: Από την Επιλεκτική Αδιαφορία στην Επιζήτηση Ρόλου," από το *Η Τουρκία Σήμερα: Πολιτεία, Κοινωνία, Οικονομικά, Εξωτερική Πολιτική, Θρησκεία*, επιμ. Θ. Βερέμης (Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1995), 376-384.

⁴⁷ Mearsheimer, 295- 297

the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not free, i.e. there are fixed points.

There are several ways to construct a $\mathbb{Z}_2$ -equivariant map $f: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^n$.

One way is to use the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is linear. If f is a linear map, then $f(x) = Ax$ for some matrix $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$. The condition that f is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant means that $f(-x) = -f(x)$, which is equivalent to $A(-x) = -Ax$, or $Ax = Ax$. This is always true, so any linear map $f(x) = Ax$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, the identity map $f(x) = x$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. Another example is the map $f(x) = -x$, which is also $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. More generally, any linear map $f(x) = Ax$ with $A = -A$ (i.e. A is skew-symmetric) is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 2$, then $A = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ -1 & 0 \end{pmatrix}$ is a skew-symmetric matrix, and the map $f(x) = Ax$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. This map is a rotation by 90° in the plane.

Another way to construct a $\mathbb{Z}_2$ -equivariant map is to use the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not free. If x is a fixed point of the $\mathbb{Z}_2$ -action, then $x = -x$, which implies $x = 0$. So the only fixed point is the origin. If $x \neq 0$, then x and $-x$ form a pair of points that are swapped by the $\mathbb{Z}_2$ -action. We can define a map f that maps each pair $\{x, -x\}$ to a single point, say x . This map is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 1$, then the map $f(x) = |x|$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. More generally, if n is even, then we can define a map f that maps each pair $\{x, -x\}$ to a single point, say x , and maps the origin to the origin. This map is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 2$, then the map $f(x) = |x|^2 x$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant.

Another way to construct a $\mathbb{Z}_2$ -equivariant map is to use the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not free. If x is a fixed point of the $\mathbb{Z}_2$ -action, then $x = -x$, which implies $x = 0$. So the only fixed point is the origin. If $x \neq 0$, then x and $-x$ form a pair of points that are swapped by the $\mathbb{Z}_2$ -action. We can define a map f that maps each pair $\{x, -x\}$ to a single point, say x , and maps the origin to the origin. This map is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 1$, then the map $f(x) = |x|$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. More generally, if n is even, then we can define a map f that maps each pair $\{x, -x\}$ to a single point, say x , and maps the origin to the origin. This map is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 2$, then the map $f(x) = |x|^2 x$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant.

Another way to construct a $\mathbb{Z}_2$ -equivariant map is to use the fact that the $\mathbb{Z}_2$ -action on $\mathbb{R}^n$ is not free. If x is a fixed point of the $\mathbb{Z}_2$ -action, then $x = -x$, which implies $x = 0$. So the only fixed point is the origin. If $x \neq 0$, then x and $-x$ form a pair of points that are swapped by the $\mathbb{Z}_2$ -action. We can define a map f that maps each pair $\{x, -x\}$ to a single point, say x , and maps the origin to the origin. This map is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 1$, then the map $f(x) = |x|$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. More generally, if n is even, then we can define a map f that maps each pair $\{x, -x\}$ to a single point, say x , and maps the origin to the origin. This map is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant. For example, if $n = 2$, then the map $f(x) = |x|^2 x$ is $\mathbb{Z}_2$ -equivariant.

συμβουλευόντας τον όσον αφορά πιθανές κινήσεις.⁴⁸ Οι συνομιλίες τους ήταν τόσο συχνές που έφτασαν σε ένα σημείο να είναι και καθημερινές. Χαρακτηριστικά, μετά το τέλος της κρίσης ειπώθηκε από τον Πρόεδρο Ozal σε κοινή ομιλία που είχε με τον Πρόεδρο Bush ότι αποφασίστηκε να δημιουργήσουν ένα μόνιμο συμβουλευτικό μηχανισμό ο οποίος θα φέρνει κοντά τους υψηλόβαθμους αξιωματούχους σε τακτική βάση.⁴⁹ Επίσης, κάτι τέτοιο καταδεικνύει και η εξάρτηση των σχεδίων των ΗΠΑ για το Ιράκ και η παρουσία τους στην Μέση Ανατολή με το Τουρκικό κράτος. Ωστόσο, η εγκατάλειψη της αρχής της μη παρέμβασης στην Μέση Ανατολή και η ως ένα βαθμό ανάμειξη της Τουρκίας στις ενέργειες κατά του Ιράκ ενείχε την κίνδυνο να μεταφραστεί από τα γειτονικά ισλαμοαραβικά κράτη ως πράξη «νεοθωμανισμού».⁵⁰ Εξαιτίας αυτού, οι Τούρκοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι επισκέφτηκαν μεσανατολικά κράτη με σκοπό να μην κλονιστούν οι σχέσεις Τουρκίας με την περιοχή και να αναζητηθεί βοήθεια, προβάλλοντας την ιδιαίτερη ανησυχία που έτρεφαν για την πιθανότητα διαμελισμού του Ιράκ με την δημιουργία ανεξάρτητου κουρδικού κράτους. Μια τέτοια απειλή δεν έδινε στην Τουρκία μεγάλη ευελιξία κινήσεων για την εκπλήρωση μεγαλοϊδεατικών επιδιώξεων. Στο τέλος πια της κρίσης, με την πολιτική που ακολούθησε, η απώλεια της αξιοπιστίας της στην περιοχή ήταν ελάχιστη.⁵¹

2.2.3. Η Περιφερειακή Εξισορρόπηση της Τουρκίας προς το Ιράκ.

Η Τουρκία, σε γενικές γραμμές διατηρούσε ικανοποιητικές σχέσεις με το Ιράκ. Καθ' όλη την διάρκεια του Ιρανό-ιρακινού πολέμου κράτησε την ουδετερότητα της και διατήρησε καλές οικονομικές σχέσεις και με τα δύο κράτη. Μάλιστα, εκτός από τα οικονομικά προτερήματα, σύναψε και μια συμφωνία με τον Saddam όπου τους

⁴⁸ Hale 2007, 38-40

⁴⁹ Δηλώσεις των Προέδρων Bush- Ozal από το "US- Turkish relations- statements by Presidents Bush and Turgut Ozal- transcript," US, Department of State Dispatch, August 5, 1991, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1584/is_n31_v2/ai_11254888

⁵⁰ Ramazan Gozen, "Turkish Foreign Policy in Turbulence of the Post Cold War Era: Impact of External and Domestic Constraint," in *Turkish Foreign Policy in the Post Cold War Era*, ed. Idris Bal (Ankara: Universal- Publishers, 2004) 46-47. Sedat Laciner, "Ozalism (Neo- ottomanism): An Alternative in Turkish Foreign Policy?," *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi and USAM*, 31-34, <http://biibf.comu.edu.tr/sedatlacinermak.pdf>,

⁵¹ Βαλλιανάτος, 376- 384

επέτρεπε να διενεργούν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του PKK στις περιοχές του βορείου Ιράκ.⁵²

Οι σχέσεις της όμως με το Ιράκ περιήλθαν σε τέλμα, όταν στο τέλος του πολέμου ο Saddam στράφηκε εναντίον των Ιρακινών- Κούρδων με αποτέλεσμα την καταστροφή 800 κουρδικών χωριών και την δημιουργία ενός μαζικού μεταναστευτικού κύματος Κούρδων προς την Τουρκία και το Ιράν.⁵³ Η Τουρκία από την πλευρά της, λόγω των εσωτερικών αναταραχών που επικρατούσαν σχετικά με τα δικαιώματα των Κούρδων σε όλη την χώρα αλλά κυρίως στο νοτιανατολικό κομμάτι πλήγηκαν από ακόμα περισσότερες εσωτερικές εξεγέρσεις. Μετά από αυτήν την τροπή, οι σχέσεις του Ιράκ και της Τουρκίας δεν μπόρεσαν να αποκατασταθούν. Η Τουρκία θεώρησε πως ο ιρακινός δικτάτορας, μετά από αυτήν την κίνηση θα μπορούσε να στραφεί ενάντια σε όποιον μπορούσε να του σταθεί εμπόδιο.⁵⁴

Σχεδόν δύο χρόνια μετά, το Ιράκ εισέβαλε στο Κουβέιτ με αποτέλεσμα την άμεση αντίδραση μεγάλου μέρους της διεθνούς κοινής γνώμης. Το πρώτο βήμα για να εξισορροπήσουν τον Saddam ήταν η επιβολή οικονομικού εμπάργκο. Ωστόσο, η Τουρκία φάνηκε ότι δεν ήταν έτοιμη ακόμη, να αναλάβει δραστικές πρωτοβουλίες και ότι οι στόχοι της δεν ήταν ξεκάθαροι. Στην αρχή, η τουρκική πολιτική στο θέμα αυτό δεν υπήρξε συνεκτική, αλλά αμφιταλαντεύτηκε μεταξύ εκείνων των εσωτερικών δυνάμεων που επιθυμούσαν την προσήλωση στην παραδοσιακή κεμαλική γραμμή και εκείνων που επιθυμούσαν μια πιο δυναμική πολιτική.

Στην αρχή η Τουρκία αντέδρασε με προσοχή και επιφύλαξη διατηρώντας χαμηλούς τόνους. Δισταγμό έδειξε αρχικά και στο θέμα επιβολής του εμπάργκο με την διακοπή της λειτουργίας των πετρελαιογωγών. Επιφύλαξη εκφραζόταν στο εσωτερικό της χώρας για την ρήξη που θα επέφερε στις σχέσεις με το Ιράκ μια τέτοια κίνηση και για

⁵² Hale 2007, 35

⁵³ Η επίθεση κατά των Κούρδων εντασσόταν μέσα στην γενικότερη επιχείρηση γενοκτονίας των Κούρδων- Ασσύριων και Χριστιανών με το όνομα Anfal Operation. Την συγκεκριμένη περίοδο, δηλαδή μετά την κατάπαυση πυρών με το Ιράν, έλαβε χώρα μια από τις αγριότερες γενοκτονίες. Για περισσότερες πληροφορίες : “Case Study: The Anfal Campaign (Iraqi Kurdistan), 1988,” http://www.gendercide.org/case_anfal.html

⁵⁴ Β. Χούντου, *Οι Κούρδοι: Παρελθόν, Παρόν & Μέλλον-02* (Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας, 2000), 39-47, D. McDowall, *A Modern History of the Kurds* (London, New York: I.B. Tauris, 1997), 357-361.

τις οικονομικές ζημιές που θα επέφερε το εμπάργκο στην χώρα.⁵⁵ Ωστόσο, παρά την λαϊκή πίεση για ουδετερότητα και τον αυξανόμενο αντιαμερικανισμό, ο Ozal αποφάσισε να ταχθεί στο πλευρό της συμμαχίας καθώς κάτω από εκείνες τις συνθήκες και δεδομένης της μετέπειτα επίθεσης στο Κουβέιτ όπου αποδεικνύονταν για μία ακόμη φορά οι ηγεμονικές επιδιώξεις του Saddam, η Τουρκία, ως ένας από τους πιο κοντινούς γείτονες του Ιράκ αποφάσισε πως ήταν προς το εθνικό της συμφέρον να συμπαράταχθεί με τις ΗΠΑ για να το εξισορροπήσει.

Ως βασική λοιπόν επιδίωξη της Τουρκίας σε σχέση με το Ιράκ, ήταν ότι επιθυμούσε να το εξισορροπήσει, συστρατευόμενη με την πιο ισχυρή συμμαχία. Η απόφαση της αυτή στηρίχθηκε σε μια σειρά από λόγους. Πρώτον, όπως προαναφέρθηκε η Τουρκία είχε έρθει σε ρήξη με έναν από τους δύο επιτιθέμενους, λόγος που την έκανε να επιθυμεί την εξισορρόπηση του καθώς άρχισε να φέρεται ηγεμονικά επεμβαίνοντας στην κυριαρχία ενός άλλου κράτους. Κάτι τέτοιο θα την έκανε να αλλάξει την παραδοσιακή ουδετερότητα της στην περιοχή και να συστρατευτεί με τις ΗΠΑ για να την ανασχέσει. Μια τέτοια κίνηση, θα την χαρακτηρίζαμε ως περιφερειακή εξισορρόπηση, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Walt. Η Τουρκία επιθυμούσε την συμπαράταξη με το ισχυρότερο κράτος, το οποίο όμως εκείνη την δεδομένη στιγμή δεν αποτελούσε και άμεση απειλή, ώστε να χρησιμοποιηθεί η δύναμη του για να εξισορροπηθεί το απειλητικό κράτος της περιοχής.⁵⁶ Η εισβολή στο Κουβέιτ αποτελούσε επικίνδυνο προηγούμενο και η επεκτατική πολιτική του Saddam ήταν πιθανό να αποτελέσει απειλή και για την Τουρκία.⁵⁷

Επιπροσθέτως, η πολιτική που ακολουθούσε η Τουρκία ήταν κατά βάσει φιλοδυτική. Εφόσον λοιπόν η επίθεση αυτή ήταν καθοδηγούμενη από την Δύση, δηλαδή από τις ΗΠΑ και με την σύμφωνη γνώμη του ΟΗΕ, η Τουρκία έκλινε προς το να συμμαχήσει μαζί τους ώστε να επωφεληθεί επί των κερδών. Δηλαδή, για την συστράτευση με τις ΗΠΑ την ώθησε εν μέρει και η επιθυμία της να παίξει καθοριστικό ρόλο στην περιοχή της, καθώς ήλπιζε πως διατηρώντας καλές σχέσεις με

⁵⁵ P. Robins, "Turkish Policy and the Gulf Crisis: Adventurist or Dynamic?" in *Turkish Foreign Policy: New Prospects*, ed. C. H. Dodd (Cambridgeshire: The Eothen Press, SOAS, 1992), 72-73

⁵⁶ Walt 2007, 245-248

⁵⁷ R. Gozen, "The Turkish- Iraqi Relations: From Cooperation to Uncertainty," *Dis Politika*, Vol. XIX, No. 3-4 (1995), 49-98

τις ΗΠΑ, την μόνη υπερδύναμη μετά την κατάρρευση του διπολισμού, θα αποκτούσε τον ρόλο του τοπικού ρυθμιστή.

Ένας ακόμη λόγος που την ώθησε να συμπαράταχθεί με τις ΗΠΑ ήταν πως η επίθεση ήταν αναπόφευκτη και η νίκη των ΗΠΑ σίγουρη. Ο Walt υποστηρίζει πως τα κράτη συμπαράτασσονται με την δύναμη που πιστεύουν πως θα νικήσει ώστε αργότερα να έχουν κέρδος. Το ίδιο συνέβη και με την Τουρκία η οποία επιθυμούσε να έχει λόγο στην μετεξέλιξη της περιοχής. Η ουδετερότητα λοιπόν δεν θα την ωφελούσε αλλά αντίθετα θα την καθήλωνε, με αποτέλεσμα να μείνει αμέτοχη σε ζητήματα που την αφορούσαν, καθώς η επίθεση γινόταν πολύ κοντά στα σύνορα της γεγονός που θα να την επηρέαζε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Όπως παρατηρήσαμε τα κράτη που συστρατεύονται ουσιαστικά παραχωρούν στην μεγάλη δύναμη κάτι σαν αντάλλαγμα. Αντίστοιχα πολύ σύντομα προωθήθηκε το κλείσιμο και του πετρελαιοαγωγού Kirkuk- Yumurtalik από τον Ozal και προσπάθησε να δρομολογήσει την αποστολή τουρκικών στρατευμάτων στο Ιράκ ανησυχώντας ότι η Τουρκία δεν θα φαινόταν αρκετά ενεργή σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη. Η επιδίωξη του αυτή δεν έγινε αρεστή από τον τουρκικό λαό και από αρκετά μέλη της κυβέρνησης και τελικά δεν πραγματοποιήθηκε⁵⁸. Όμως ο Ozal φρόντισε να την αντισταθμίσει με άλλους τρόπους. Στην συγκεκριμένη περίπτωση η Τουρκία επέτρεψε στις ΗΠΑ να χρησιμοποιήσουν τις αεροπορικές τους βάσεις για τις επιθέσεις τους καθώς επίσης της προτάθηκε να τοποθετήσει δυνάμεις (στρατιωτική δύναμη περισσότερων από 120.000 άνδρες) στα σύνορα της με το Ιράκ. Με αυτόν τον τρόπο και χωρίς οι δυνάμεις να φύγουν από το έδαφος της Τουρκίας, μπορούσαν να επιβάλλουν τις κυρώσεις που είχαν τεθεί, να την προστατέψουν από πιθανή ιρακινή επίθεση και ταυτόχρονα να μειώσουν τις δυνάμεις του Saddam στο Κουβέιτ καθώς ακινητοποιήσαν οχτώ μεραρχίες του Ιράκ στο βορρά.⁵⁹ Επίσης προσπάθησαν να βοηθήσουν όπως μπορούσαν τις αμερικανικές δυνάμεις από άποψη ανεφοδιασμού και αποθήκευσης και μεταφορών.

⁵⁸ Το κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ της αποστολής στρατευμάτων μόνο στην περίπτωση που η ίδια θα δεχόταν επίθεση.

⁵⁹ Cameron S. Brown, "Turkey in the Gulf Wars of 1991 and 2003," *Turkish Studies*, Vol.8, No.1 (March 2007), 88. Robins 1992, 72-80. Βαλλιαντός, 377-382

2.2.4. Οι Επιδιώξεις της Τουρκίας σε Σχέση με το Μέλλον του Ιράκ.

Οι βασικές επιδιώξεις της Τουρκίας σε σχέση με το μέλλον του Ιράκ, ήταν τρεις και αποτελούσαν την κυριότερη επιχειρηματολογία σε σχέση με τα εθνικά τους συμφέροντα. Βασικές επιδιώξεις οι οποίες κυριάρχησαν όχι μόνο στον πρώτο αλλά και στον δεύτερο πόλεμο όπως θα δούμε στην συνέχεια.

Πρώτον, η Τουρκία επιθυμούσε διακαώς την διατήρηση της υπάρχουσας τάξης στο Ιράκ και συνεπώς τασσόταν ενάντια σε κάθε πιθανότητα διαμελισμού του καθώς και ανατροπής του καθεστώτος του. Χαρακτηριστική είναι η επανειλημμένη προσπάθεια διαβεβαίωσης της προς το Ιράκ ότι ο λόγος συμπαράταξης εναντίον του είναι μονάχα η επιθυμία της για απόσυρση του από το Κουβέιτ, κίνηση που είχε σαν σκοπό την διατήρηση όσο το δυνατόν καλύτερων σχέσεων μαζί του. Ένας πιθανός διαμελισμός του Ιράκ θα προωθούσε την σύσταση ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους το οποίο με την σειρά του θα ήταν δυνατόν να αποτελέσει πόλο ενίσχυσης των αποσχιστικών τάσεων των κουρδικών πληθυσμών στη νοτιοανατολική Τουρκία. Πιθανή πραγμάτωση ενός τέτοιου σεναρίου είναι προφανές πως θα προκαλέσει μια σειρά αποσταθεροποιητικών διεργασιών, οι οποίες θα απειλήσουν όχι μόνο την εδαφική ακεραιότητα του τουρκικού κράτους αλλά και την ευρύτερη ισορροπία ισχύος στην Μέση Ανατολή.⁶⁰

Επίσης, η τουρκική ηγεσία θεωρούσε πως ένα πιθανό κενό ισχύος θα επέτρεπε την μαζική εγκατάσταση βάσεων του PKK στο βόρειο Ιράκ με αποτέλεσμα την παροχή ασφαλούς καταφυγίου σε έναν από τους μεγαλύτερους εχθρούς της Τουρκίας.⁶¹ Από εκεί θα μπορούσαν ανενόχλητοι να εκτελούν επιθέσεις προς τουρκικούς στόχους προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο αναστάτωση στο εσωτερικό της.⁶² Επίσης η όλη δράση τους θα προκαλούσε επαναστατικές τάσεις στα νότια-ανατολικά της χώρας. Γι' αυτό πέρα από την διατήρηση του Μπααθικού καθεστώτος επιθυμούσε την διατήρηση των συμφωνιών που είχε υπογράψει μαζί του και που της επέτρεπαν τις

⁶⁰ "Iraq and the Kurds: Resolving the Kirkuk Crisis," International Crisis Group, Middle East Report, No 64 (April 2007), 15-17.

⁶¹ F. Stephen Larrabee and Ian O. Lesser, "Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty," Rand Corporation, Middle East Public Policy (2002), 138

⁶² Solmaz Unaydin, "Turkey's Policy toward the Middle East and the Question of Iraq," *Turkish Policy Quarterly*, Vol.1, No.3 (Fall 2002), 1-9
http://www.turkishpolicy.com/index.php?option=com_content&task=view&id=112&Itemid=208

επεμβάσεις στο βόρειο Ιράκ με σκοπό την κατάπνιξη των τρομοκρατικών εστιών του PKK.⁶³

Τρίτον, επεδίωκε να έχει ενεργό συμμετοχή στις μεταπολεμικές εξελίξεις της περιοχής. Η εστία της επίθεσης, δηλαδή το Ιράκ, συνορεύει με την Τουρκία και άρα η τελευταία επηρεαζόταν άμεσα από οποιαδήποτε τροπή. Σκοπός της Τουρκίας ήταν να εξασφαλίσει την συμμετοχή της ανάμεσα στα ισχυρότερα κράτη τα οποία θα όριζαν τις εξελίξεις. Ο βασικότερος σκοπός παρουσίας της εκεί, ήταν η προστασία των εθνικών της συμφερόντων, καθώς τα ζητήματα που διακυβεύονταν ήταν υψίστης σημασίας για την Τουρκία. Σύμφωνα με το πρακτορείο Reuters, εξάλλου, ένας λόγος για την εμπλοκή της Τουρκίας ήταν η επιθυμία της να συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις, μετά το τέλος του πολέμου, ακριβώς για να προλάβει δυσάρεστες εξελίξεις.⁶⁴

2.2.5. Οι Οικονομικές Επιδιώξεις της Τουρκίας από τις ΗΠΑ Μετά την Επίθεση.

Εκτός από τις πολιτικές επιδιώξεις που είχε η Τουρκία για το μέλλον του Ιράκ και για το δικό της, επιζητούσε επίσης και οικονομικές και στρατιωτικές απολαβές. Πρωταρχικά, ο Ozal επεδίωξε να δεσμεύσει αποζημιώσεις για τις οικονομικές απώλειες που υπέστη σε πολεμικό υλικό αλλά και από την επιβολή του εμπάργκο. Επίσης, επιζήτησε την αναβάθμιση του πολεμικού υλικού μέσα από ειδικές συμφωνίες και την αύξηση των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ και άλλες συμμαχικές χώρες. Οι ΗΠΑ της πρόσφεραν επιπρόσθετη οικονομική και στρατιωτική βοήθεια ύψους \$282 εκατ. και διπλασίασαν τις ποσοστώσεις των τουρκικών υφαντών στην αμερικανική αγορά. Επίσης, άσκησαν την επιρροή τους στους συμμάχους με σκοπό την παροχή οικονομικής βοήθειας προς την Τουρκία για την αναπλήρωση των ζημιών καθώς και στην αγορά εκ μέρους της Αιγύπτου σαράντα F-16 τούρκικης κατασκευής.⁶⁵

Τέλος, η τουρκική ηγεσία επιζητούσε την άρση του εμπάργκο κατά του Ιράκ, μετά το τέλος της επίθεσης και την απόσυρση του από το Κουβέιτ. Η Τουρκία βάσιζε πολύ

⁶³ Hale 2007, 35

⁶⁴ Βαλλιανάτος, 376- 383

⁶⁵ Hale 2007, 37-48

μεγάλο ποσοστό της οικονομίας της στην συνεργασία με το Ιράκ. Ύστερα από το εμπάργκο που επιβλήθηκε από τον ΟΗΕ, το οποίο απαιτούσε το κλείσιμο των αγωγών πετρελαίου (Kirkuk- Yumurtalik) καθώς και την διακοπή του εμπορίου εκτός από είδη πρώτης ανάγκης, η Τουρκία έχασε μια από τις μεγαλύτερες αγορές της σε εξαγωγές. Επίσης, οι απώλειες των εσόδων της στην οικονομία ήταν πολύ μεγάλες δεδομένης και της απώλειας εσόδων από την μεταφορά του πετρελαίου μέσω των εδαφών της. Φαίνεται πως εκείνο το διάστημα έχασε \$1,2 δις ανά χρόνο από τα χαμένα εισοδήματα του πετρελαιοαγωγού.⁶⁶ Βέβαια, η χώρα το 1991 δέχθηκε βοήθεια από την Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ και τα Αραβικά Εμιράτα, η οποία όμως σίγουρα δεν ήταν αρκετή να καλύψει το μέγεθος των απωλειών που υπέστη σε βάθος χρόνου.⁶⁷

Ωστόσο, παρά τις έντονες αντιδράσεις της Τουρκίας για το εμπάργκο, οι ΗΠΑ δεν σκεφτόντουσαν να το σταματήσουν μετά το τέλος της επίθεσης και την απόσυρση του Ιράκ από το Κουβέιτ. Ο λόγος δεν ήταν απλά για τιμωρία και παραδειγματισμό. Ο βαθύτερος λόγος των ΗΠΑ για διατήρηση αυτών των μέτρων ήταν η προσπάθεια εμποδισμού του Ιράκ να ανασυγκροτήσει τις στρατιωτικές δυνάμεις του και τα οπικά προγράμματα του, που είχαν καταστραφεί ή διαλυθεί ως αποτέλεσμα του πολέμου στον Περσικό κόλπο. Ταυτοχρόνως οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδίωξαν, μέσω μιας πολιτικής που είναι γνωστή ως «διπλή ανάσχεση», να εμποδίσουν το Ιράν να αυξήσει τις στρατιωτικές ικανότητες του, σε μεγάλο βαθμό εμποδίζοντας την εύκολη πρόσβαση του Ιράν σε προηγμένη τεχνολογία όπλων⁶⁸.⁶⁹ Στο μέλλον, οι ΗΠΑ θα προωθούσαν την Τουρκία ως τελευταίο σταθμό για τον μελλοντικό αγωγό Baku-

⁶⁶ Yasemin Celik, *Contemporary Turkish Foreign Polic*, (Westport Connecticut, London: Greenwood Publishing Group, 1999), 144

⁶⁷ H. Chapin, Ed., *Turkey: A Country Study* (Washington: Kessinger Publishing, Federal Research Division, 2004), 190, A.K. Hamoudi, "The CIA Says, Turkey Collapses as Embargo Continues on Iraq," Islamonline net, September 16, 2000, http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1156077713958&pagename=Zone-English-Muslim_Affairs%2FMAELayout

⁶⁸ Τον Οκτώβριο του 1992 ο πρόεδρος George Bush ο πρεσβύτερος υπέγραψε τον ιρανοϊρακινό Νόμο για τη Μη διάδοση των Πυρηνικών Όπλων, ο οποίος απαγόρευε τη μεταβίβαση προϊόντων ή τεχνολογίας που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη αποσταθεροποιητικών όπλων. Στην συνέχεια αυτός ο νόμος τροποποιήθηκε, για να περιλάβει τις τεχνολογίες για την δημιουργία όπλων μαζικής καταστροφής, Walt 2007, 322, σχ.63

⁶⁹ Walt 2007, 79

Ceyhan⁷⁰ ύστερα από τα εμπόδια στην οικονομική της ανάπτυξη και την υποστήριξη μετέπειτα στο βόρειο Ιράκ.⁷¹

2.2.6. Ο Τερματισμός του Πολέμου.

Κατά τον τερματισμό του πολέμου στις 3 Μαρτίου 1991, η Τουρκία κατέστησε έκδηλη την επιθυμία της για ενεργό συμμετοχή στις μεταπολεμικές εξελίξεις και στην ανάληψη ρόλου για την διαμόρφωση του μελλοντικού συστήματος ασφαλείας της περιοχής. Είχε καταφέρει να ενδυναμώσει τις σχέσεις της με την Washington όπου ο Πρόεδρος Bush εκτιμούσε πολύ την υποστήριξη του Ozal και της ηγεσίας της χώρας. Επιγραμματικά με την στάση της η Άγκυρα κατάφερε λοιπόν α) να αναδειχθεί σε τοπικό ρυθμιστή χωρίς να χάσει την αξιοπιστία της στην περιοχή β) ταυτίστηκε εκ νέου με την Δύση και γ) αναθέρμανε τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ δ) πέτυχε πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές συμφωνίες με τις συμμαχικές δυνάμεις ε) συνέβαλλε στην εξισορρόπηση του Ιράκ.⁷²

Ωστόσο ο τερματισμός του πολέμου έφερε την Τουρκία αντιμέτωπη με ένα πολύ επιτακτικό πρόβλημα. Την πληθώρα Κούρδων προσφύγων οι οποίοι προσπαθούσαν να περάσουν στην Τουρκία για να αποφύγουν τα ιρακινά αντίποινα. Ο Πρόεδρος Bush από την αρχή των σχεδίων του έτρεφε ελπίδες για πιθανή ανατροπή του Saddam εκ των έσω. Γι' αυτόν τον λόγο, πιστεύεται πως παρακινούσε τους Ιρακινούς Σιήτες και Κούρδους να επαναστατήσουν.⁷³ Παρ' όλα αυτά εκείνοι δεν τα κατάφεραν, καθώς αποδείχθηκε πως ο στρατός του Saddam Hussein ήταν δυνατότερος.⁷⁴ Τότε οι ηγέτες των δύο κουρδικών κομμάτων, Massoud Barzani του Kurdistan Democratic Party (KDP), και Jalal Talabani του Patriotic Union of Kurdistan (PUK) απευθύνθηκαν στον Πρόεδρο Bush για βοήθεια. Αυτός όμως αποφάσισε τη μη υλική υποστήριξη των επαναστατών.⁷⁵ ⁷⁶ Όταν οι ιρακινοί επαναστάτησαν, ο Saddam με τις

⁷⁰ Mark Parris, "Allergic Partners: Can US- Turkish Relations be Saved?," *Turkish Policy Quarterly*, vol.4, no.1 (2005), 7

⁷¹ Larrabee and Lesser 2002, 136

⁷² Βαλλιανάτος, 376-384

⁷³ Hale 2007, 47

⁷⁴ John F. Burns, "Uncovering Iraq's Honors in Dessert Graves," *The New York Times* June 5, 2006, http://www.nytimes.com/2006/06/05/world/middleeast/05grave.html?_r=1&oref=slogin

⁷⁵ Ο λόγος που οδήγησαν την αμερικανική ηγεσία να μην υποστηρίξει την επανάσταση, επιλέγοντας να μην αναμειχθεί στον ενδοϊρακινό αγώνα, ήταν πολλοί. Πρώτον, φοβόντουσαν πως μια ανεπιθύμητη, παρατεταμένη αμερικανική κατοχή θα ήταν πολιτικά μη δημοφιλής στις ΗΠΑ κι θα μπορούσε να

λοιπές δυνάμεις που του είχαν απομείνει, κατέστειλε την επανάσταση, με αποτέλεσμα παραπάνω από 500.000 κούρδοι πρόσφυγες να καταφύγουν στα τουρκικά σύνορα και στο Ιράν.⁷⁷

2.2.7. Τα Προβλήματα που Ανέκυψαν μετά την Επίθεση.

Όπως φάνηκε παραπάνω, παρατηρείται μια διάσταση συμφερόντων ανάμεσα στα κράτη, ΗΠΑ και Τουρκία. Ενώ πάγια πολιτική της Τουρκίας ήταν να τάσσεται ενάντια σε πιθανό διαμελισμό του Ιράκ, οι ΗΠΑ προκειμένου να ελέγξουν την περιοχή, δεν δίσταζαν να υιοθετήσουν μέτρα τα οποία μακροπρόθεσμα είχαν αρνητικά αποτελέσματα για τους συμμάχους τους.

Σκοπός των ΗΠΑ, αφού δεν προώθησαν την ανατροπή καθεστώτος, ήταν να εξασφαλίσουν την επιβίωση των Κούρδων ύστερα από τις αιματηρές επιθέσεις του Saddam. Εν πρώτοις, ψηφίστηκε η απόφαση 688 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η οποία μεταξύ των άλλων «απαιτούσε ότι το Ιράκ, μέσα στα πλαίσια απόσυρσης της απειλής για αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή, υποχρεούται άμεσα να λήξει αυτήν την καταπίεση και να εκφράσει την ελπίδα, για το ίδιο ζήτημα, ότι θα υπάρξει ανοιχτός διάλογος ώστε να διασφαλιστεί ότι είναι σεβαστά όλα τα ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα των ιρακινών κατοίκων» καθώς επίσης προέβλεπε την «άμεση πρόσβαση των διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων σε όλους εκείνους που βρίσκονται σε ανάγκη, σε όλες τις περιοχές του Ιράκ».⁷⁸

Μετέπειτα, ώστε να εξασφαλιστεί και με πράξεις η επιβίωση των Κούρδων, επιβλήθηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις η επιχείρηση “Operation Provide Comfort”.

οδηγήσει σε μια ασταθή Ιρακινή κυβέρνηση ή ακόμη χειρότερα σε μια «Λιβανοποίηση» της χώρας και σε αστάθεια της Μέσης Ανατολής. Δεύτερον, οι ΗΠΑ πίστευαν πως είναι πολύ πιθανό να νικήσει ο Saddam. Τρίτον, αν θα προχωρούσαν σε υποστήριξη των Κούρδων, ήταν πολύ πιθανό να αναγκάζοντουσαν να παρατείνουν την υποστήριξη τους για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τέταρτον, μια νίκη των Κούρδων στο Ιράκ θα ξεσήκωνε αντιδράσεις από χώρες όπως η Τουρκία, η Συρία και το Ιράν, με αποτέλεσμα να βάλουν σε κίνδυνο την μετέπειτα συνεργασία τους. Περισσότερα στο: Lokman I. Meho, *The Kurdish Question In The U.S. Foreign Policy: A Documentary Sourcebook* (Westport Connecticut- London: Greenwood Publishing Group, 2004)

⁷⁶ Dian McDonald, “US Forces Won’t Intervene in Iraq’s Civil War,” United States Information Agency -USIA, April 4, 1991, <http://www.fas.org/news/iraq/1991/910404-179249.htm>

⁷⁷ Meho, 4

⁷⁸ “Resolution 688” (1991), United Nations, Adopted by the Security Council at its 2982nd meeting on April 5, 1991, <http://www.fas.org/news/un/iraq/sres/sres0688.htm>

Σύμφωνα με αυτήν, διεθνής δύναμη (περισσότερη από 20.000 άτομα από 11 διαφορετικές χώρες) εγκαταστάθηκε στην περιοχή του 36^{ου} παραλλήλου με σκοπό να δημιουργηθεί ένα ασφαλές άσυλο για την κουρδική μειονότητα στα βόρειο-ανατολικά της χώρας.⁷⁹

Το “Operation Provide Comfort” αποδείχθηκε επιτυχές στο να λύσει τα άμεσα προβλήματα που είχαν προκύψει, όμως όξυνε το τουρκικό εσωτερικό κουρδικό ζήτημα αφού προσέλκυσε την διεθνή προσοχή στην υπόθεση των Κούρδων. Αυτό σήμαινε πως η τουρκική κυβέρνηση θα έπρεπε να προβεί σε μια σειρά από μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό της χώρας για τα ανθρώπινα δικαιώματα των Κούρδων.⁸⁰ Επίσης, όσον αφορά το άσυλο που δημιουργήθηκε πρέπει να τονιστεί πως έβαινε ενάντια στην θέση που έπαιρνε η Τουρκία για τον διαμελισμό του Ιράκ και για την πιθανή αυτονόμηση κάποιας περιοχής καθώς θα ήταν ανεξάρτητο από τον έλεγχο της Ιρακινής κυβέρνησης. Δηλαδή, αποτελούσε μια ζώνη ασφαλείας η οποία λειτουργούσε αυτόνομα, με δικιά της διοίκηση υπό την προστασία των ΗΠΑ και των υπόλοιπων συμμαχικών δυνάμεων που εγγυούνταν να τους προστατεύσουν από την οργανωμένες επιθέσεις του Saddam. Οι Τούρκοι ορμώμενοι κυρίως και από το «σύνδρομο των Σεβρών» φοβούνταν πως οι Δυτικές Δυνάμεις θα υποστήριζαν ένα de facto Κουρδικό κράτος στο βόρειο Ιράκ κάνοντας ένα βήμα προς τον εδαφικό διαμελισμό της Τουρκίας.⁸¹

Όμως ακόμη και αν οι φόβοι τους αποδείχθηκαν υπερβολικοί, το δεύτερο πρόβλημα που ανέκυψε ήταν πως το κενό ισχύος που υπήρχε πλέον στο βόρειο τμήμα του Ιράκ θα ευνοούσε την εγκατάσταση βάσεων του PKK. Από εκείνη την περιοχή θα μπορούσαν να επιτεθούν στην Τουρκία ανενόχλητοι, κάτι το οποίο είχε συμβεί ξανά στο παρελθόν.⁸² Το άσυλό λοιπόν που είχε τεθεί σε εφαρμογή, δεν ευνοούσε μόνο τους Ιρακινούς – Κούρδους και τα σχέδια τους για μελλοντική ανεξαρτησία, αλλά ταυτόχρονα βοηθούσε και τα «κάκοποιά τρομοκρατικά στοιχεία» που στρέφονταν εναντίον της Τουρκίας και αποτελούσαν έναν από τους πιο σημαντικούς εχθρούς της. Η ενδυνάμωση του κορμού του PKK θα συντελούσε σε περισσότερες επιθέσεις και

⁷⁹ K. Kirisci and G. M. Winrow, *The Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-state Ethnic Conflict* (London: Frank Cass Publishers, 1997), 159-161

⁸⁰ Hale 2000, 199-205

⁸¹ A. Makovsky, “U.S. Policy Toward Turkey: Progress and Problems,” in *Turkey's Transformation and American Policy*, ed. M. Abramowitz (New York: The Century Foundation Press, 2000) 230-233

⁸² Meho, 5. Unaydin, 2

άρα σε περισσότερες επαναστάσεις στα νότια-ανατολικά της Τουρκίας, με σκοπό την αναγνώριση και την νομιμοποίηση των δικαιωμάτων τους. Σε πιο οξυμμένη μορφή θα οδηγούσε στην προσπάθεια για αυτονόμηση στο εσωτερικό της χώρας ή και σε απόσχιση.

Το Κουρδικό ζήτημα έκανε λοιπόν την εμφάνιση του στον αμερικανoturκικό διάλογο σε τρεις διαφορετικούς τομείς. Πρώτον, στην πολιτική που έπρεπε να ακολουθηθεί στο Ιράκ, και πιο συγκεκριμένα στο βόρειο Ιράκ. Δεύτερον, στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της Τουρκίας όσον αφορά την κουρδική μειονότητα κυρίως και τρίτον, στην επιτακτική ανάγκη που έδειχνε ότι είχε η Τουρκία για σταθερότητα στην περιοχή προς αποφυγήν ενός εμφύλιου πολέμου.⁸³

Για την πολιτική της Τουρκίας, αυτή η κρίση είχε έναν ακόμη αντίκτυπο. Ο Ozal αναγκάστηκε να αλλάξει την πάγια πολιτική που ακολουθούσαν μέχρι τότε οι προκάτοχοί του και εγκαινίασε τις φιλικές σχέσεις με τους Κούρδους του Ιράκ. Οι δύο Κούρδοι ηγέτες δημιούργησαν σημαντική σχέση με τον Turgut Ozal και άρχισαν να επισκέπτονται την Άγκυρα. Από πολλές σκοπιές, ήταν το στρατηγικό όραμα του Προέδρου Ozal για μια αυξημένη τουρκική επιρροή στο βόρειο Ιράκ, λόγω της πιθανότητας σεναρίου μιας μετά- Saddam εποχής, το οποίο έβαλε νέες σκέψεις στην ως τότε τουρκική πολιτική. Με το να συνεργάζεται με την ηγεσία των Ιρακινών-Κούρδων, ο Ozal, ήλπιζε πως πρώτα από όλα θα περιθωριοποιήσει το PKK αλλά επίσης θα αποκτήσει την αυτοπεποίθηση των Κούρδων της Τουρκίας. Επρόκειτο για μια σχέση αλληλεξάρτησης καθώς οι δύο πλευρές είχαν κοινά συμφέροντα ασφαλείας. Από την πλευρά τους οι Κούρδοι ηγέτες του Ιράκ εξαρτώνται από την Τουρκία για παροχή απαραίτητων προμηθειών και την διατήρηση του “Provide Comfort operation” το οποίο ήταν ζωτικής σημασίας και κρατούσε μακριά τον Saddam.⁸⁴

2.2.8. Αποτίμηση της Κατάστασης

⁸³ H. J. Barkey and G. E. Fuller, *Turkey's Kurdish Question* (New York: Rowman and Littlefield Publishers Inc, 1998), 159

⁸⁴ Hale 2007, 48-56, O. Taspinar, *Kurdish Nationalism and Political Islam in Turkey: Kemalist Identity in Transition* (NY- London: Routledge, 2005) 103- 104

Οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία, είναι ιδιαίτερα μακροχρόνιες. Η Τουρκία στάθηκε σύμμαχος των ΗΠΑ από το τέλος του Β'ΠΠ όταν η κουμμουνιστική απειλή έκανε την εμφάνιση της. Στο πέρασμα του χρόνου δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές εντάσεις με εξαίρεση το Κυπριακό ζήτημα, όμως όταν η κουμμουνιστική απειλή έπαψε να υφίσταται, οι προτεραιότητες των ΗΠΑ άρχισαν να αναθεωρούνται. Ωστόσο πολύ σύντομα φάνηκε η σημασία που θα είχε η Μέση Ανατολή στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον. Η Τουρκία από την πλευρά της, ως πιστός σύμμαχος των ΗΠΑ για πολλά χρόνια, στόχευε στην αναβάθμιση του ρόλου της στην περιοχή και το πέτυχε με το ξέσπασμα της κρίσης στον Περσικό Κόλπο. Σε αυτόν τον πόλεμο ήταν η πρώτη φορά που η Τουρκία εγκατέλειψε την παραδοσιακή πολιτική της μη ανάμειξης σε περιφερειακές συγκρούσεις και αποφάσισε να παίξει ενεργό ρόλο εναντίον του Saddam, τασσόμενη στο πλευρό της συμμαχικής δύναμης όπου ηγούνται οι ΗΠΑ.

Σκοπός των ΗΠΑ, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ήταν να διαφυλάξουν την κυριαρχία τους και γι' αυτό διατηρούσαν την δυνατότητα να ανασχέσουν κάθε πιθανό περιφερειακό ηγεμόνα που θα μπορούσε να τους απειλήσει μελλοντικά. Όσον αφορούσε ειδικότερα την Μέση Ανατολή, σκοπός τους ήταν πρωταρχικά να εμποδίσουν την ανάδυση ενός περιφερειακού ηγεμόνα. Για αυτό το λόγο ανάγκασαν τον Saddam Hussein να αποσύρει τα στρατεύματά του από το Κουβέιτ, ώστε να επανέλθει η ισορροπία στην περιοχή. Η εκδίωξη του Ιράκ από το Κουβέιτ είχε σαν σκοπό να το εμποδίσουν από το να απειλήσει άλλες πετρελαιοπαραγωγούς χώρες ή να χρησιμοποιήσει τα εισοδήματά από το πετρέλαιο του Κουβέιτ, για να συγκεντρώσει ακόμη μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη. Όταν τελείωσε ο πόλεμος του Κόλπου, οι Ηνωμένες Πολιτείες αύξησαν τη στρατιωτική παρουσία τους στην περιοχή και διατήρησαν δραστήριες αυτές τις δυνάμεις. Με αυτόν τον τρόπο έλεγχαν έναν σημαντικό στρατηγικό χώρο όλη της περιοχής. Επίσης, με το οικονομικό εμπάργκο που επέβαλλαν εμπόδισαν το Ιράκ από το να ανασυγκροτηθεί και ταυτόχρονα με μια πολιτική που είναι γνωστή ως «διπλή ανάσχεση», εμπόδισαν και το Ιράν να αυξήσει τις στρατιωτικές δυνατότητές του, εμποδίζοντας του την εύκολη πρόσβαση σε προηγμένη τεχνολογία όπλων. Οι ΗΠΑ με όλες αυτές τις κινήσεις βρήκαν την ευκαιρία να μεταβάλλουν την περιφερειακή

ισορροπία ισχύος προς όφελος τους, χωρίς όμως να μετασχηματίσουν την περιοχή, δηλαδή να προβούν σε ανατροπή καθεστώτων.⁸⁵

Όσον αφορά την Τουρκία, διακρίνουμε την προσπάθεια της να επιβεβαιώσει την σημασία της στην Μέση Ανατολή για τα δυτικά συμφέροντα, λόγω της αμφισβήτησης που επικρατούσε κατά την μετάβαση στην μεταψυχροπολεμική εποχή. Στόχος της ήταν να αναθερμανθούν οι σχέσεις της με τις ΗΠΑ και να επιβεβαιωθεί η θέση της ως πιστός σύμμαχος των δυτικών συμφερόντων, ώστε μετέπειτα να αναβαθμιστεί ο ρόλος της σε τοπικό ρυθμιστή. Φυσικά, ενόψει μιας αναδύομενης περιφερειακής απειλής όπως το Ιράκ, η κίνηση της να συμπαραταχθεί με την συμμαχία των ΗΠΑ ήταν μια μορφή περιφερειακής εξισορρόπησης προς αυτό, καθώς ήταν πιθανό να στραφεί μετέπειτα και ενάντια στην ίδια.⁸⁶

Η Τουρκία ήταν υπέρμαχος της διατήρησης του status quo της περιοχής. Τασσόταν ενάντια σε κάθε πιθανότητα ανατροπής του καθεστώτος και διαμελισμού του Ιράκ, καθώς το κενό ισχύος που θα δημιουργούταν θα ενίσχυε τους Κούρδους αυτονομιστές της Τουρκίας που κρυβόντουσαν στην περιοχή του βορείου Ιράκ.⁸⁷ Επίσης σε περίπτωση διαμελισμού του Ιράκ, ήταν πολύ πιθανή η ανάδυση ενός Κουρδικού κράτους με αποτέλεσμα να επηρεάσει τα νότια-ανατολικά της Τουρκίας στις οποίες υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός κουρδικών πληθυσμών και να ανακύψουν αποσχιστικές τάσεις από μέρους τους. Μια τέτοια περίπτωση έπρεπε να αποφευχθεί. Τέλος, η Τουρκία μέσω της συνεργασίας της με τις ΗΠΑ στόχευε σε οικονομικές απολαβές και μελλοντικές στρατηγικές συνεργασίες.

Όπως παρατηρείται, ενώ η Τουρκία από την αρχή της επιχείρησης διατείνονταν πως ήταν ενάντια στον κουρδικό διαχωρισμό και τον διαμελισμό του Ιράκ δεν φάνηκαν οι ΗΠΑ να μοιράζονται τους φόβους της. Στην πραγματικότητα, η υποστήριξη των ΗΠΑ για την εδαφική ακεραιότητα του Ιράκ δεν ήταν στον ίδιο βαθμό εν συγκρίσει με την Τουρκία. Οι εξελίξεις μετά την εσωτερική επανάσταση είχαν σαν αποτέλεσμα την ίδρυση της ζώνης στο βόρειο Ιράκ από τις συμμαχικές δυνάμεις, οι οποίες το προστάτευαν από τις επιθέσεις του Saddam και παρείχαν αυτονομία ως προς την

⁸⁵ Walt 2007, 71-79

⁸⁶ Βλέπε σχετικά: Ibid., 240-245

⁸⁷ Unaydin, 2

διοίκηση της περιοχής.⁸⁸ Όμως, η συγκεκριμένη επιχείρηση τασσόταν ενάντια στα συμφέροντα της Τουρκίας καθώς η αυτονομία που παρείχε προωθούσε μακροπρόθεσμα ένα *de facto* Κουρδικό κράτος.⁸⁹ Άρα παρατηρείται διάσταση απόψεων μεταξύ των δύο χωρών.

Μια ακόμη διαφορά μεταξύ των δύο χωρών πρόκυψε όσον αφορά την οικονομία της Τουρκίας. Η επιβολή κυρώσεων στο Ιράκ εμπόδιζε την συνέχιση του τουρκικού εμπορίου στην περιοχή με αποτέλεσμα την γενικότερη οικονομική δυσχέρεια της χώρας αλλά και ειδικότερα των νοτιοανατολικών κουρδικών περιοχών – οι οποίες επωφελούνταν ιδιαίτερα από το εμπόριο.⁹⁰ Επίσης μεγάλο οικονομικό έλλειμμα σε βάθος χρόνου προκάλεσε και το κλείσιμο του πετρελαιοαγωγού Kirkuk- Yumurtalik με συνέπεια την γενικότερη ύφεση της οικονομίας της χώρας. Το έλλειμμα διευρύνθηκε επίσης από τις απώλειες σε πολεμικό υλικό. Βέβαια, αυτή η ύφεση ήταν προσωρινή καθώς τα επόμενα χρόνια κατάφερε να επανακάμψει ως ένα βαθμό με την μικρή βοήθεια των συμμαχικών δυνάμεων, που είτε παρείχαν οικονομική βοήθεια, είτε έκλεισαν σημαντικές οικονομικές συμφωνίες. Όμως τα έλλειμμα στο δημόσιο ταμείο της δεν κατάφερε να καλυφθεί.

2.3. ΤΟ ΜΕΣΟΔΙΑΣΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

Σε γενικές γραμμές οι σχέσεις των δύο χωρών παρέμειναν ικανοποιητικές στο διάστημα που μεσολάβησε. Η συμφωνία του αγωγού Baku- Ceyhan, η βελτίωση των σχέσεων με το Ισραήλ, η σύλληψη του Ocalan, η υποψηφιότητα ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η βοήθεια στην οικονομική κρίση του 2001, συντέλεσαν σε αυτό. Βέβαια υπήρξαν και κάποια αγκάθια στις σχέσεις τους. Πρώτο, ήταν η διατήρηση του “Operation Provide Comfort” το οποίο έγειρε πολλά σχόλια στο εσωτερικό της Τουρκίας. Δεύτερο,

⁸⁸ Yola Habif, “The Future of Iraq,” *Turkish Policy Quarterly*, Vol.1, No.4 (Winter 2002), 5

⁸⁹ Larrabee 2007,

⁹⁰ Makovsky 2000, 230-233

αποτελέσει η παραγκώνιση της Τουρκίας από τις ΗΠΑ στις συνομιλίες των Κούρδων. Τρίτον, η αναδυόμενη συνεργασία της Τουρκίας με Ιράν και Συρία.⁹¹

2.3.1. Παράμετροι του Operation Provide Comfort.

Στη σχέση μεταξύ των δύο χωρών παρατηρείται μία αυξανόμενη αλληλεξάρτηση. Δεν απασχολούσε μόνο την Τουρκία η διατήρηση του καλού κλίματος με τις ΗΠΑ, αλλά και οι δεύτερες ήταν εξαρτημένες από την Τουρκία για την διατήρηση του “Operation Provide Comfort” και ακολούθως για την χρησιμοποίηση της αεροπορικής βάσης του Incirlik. Το τουρκικό κοινοβούλιο έδινε εντολή κάθε έξι μήνες για ανανέωση της άδειας χρήσης της βάσης⁹², καθώς η συγκεκριμένη επιχείρηση δεν είχε την υποστήριξη της κοινής γνώμης της Τουρκίας.⁹³ Η τουρκική άδεια για χρησιμοποίηση των αεροπορικών βάσεων αλλά και η υποστήριξη σε θέματα τροφοδοσίας ήταν ζωτικής σημασίας για τους Κούρδους και για την διατήρηση του OPC.⁹⁴ Πρώτον γιατί χωρίς την πρόσβαση στις βάσεις οι ΗΠΑ δεν θα μπορούσαν να διατηρήσουν την no-fly ζώνη και δεύτερον, ίσχυε ακόμη ο οικονομικός αποκλεισμός για το Ιράκ και άρα και για το Βόρειο Ιράκ με αποτέλεσμα τα σύνορα ως διέξοδος προς την Τουρκία να είναι γραμμή σωτηρίας⁹⁵ καθώς όλη η ανθρωπιστική βοήθεια περνούσε μέσω των συνόρων της.⁹⁶

Η συνέχιση του OPC είχε δημιουργήσει μεγάλο πολιτικό ζήτημα στην Τουρκία καθώς υπήρχε η αντίληψη πως διευκόλυνε το κενό εξουσίας που υπήρχε στο βόρειο Ιράκ με αποτέλεσμα το άσυλο που είχε δημιουργηθεί να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του PKK. Επίσης, υπήρχαν ισχυρισμοί πως αυτό το σχέδιο θα αποβεί το ξεκίνημα μιας νέας «συνθήκης των Σεβρών» καθώς έτρεφαν φόβους πως θα οδηγούσε στην ανάδυση ενός κουρδικού κράτους. Βέβαια, αν αποφάσιζαν να το εγκαταλείψουν θα

⁹¹ K. Kirisci, “The Kurdish Question and Turkish Foreign Policy,” in *The Future of Turkish Foreign Policy*, ed. L.G.Martin and D.Keridis (Cambridge MA and London: MIT Press, 2004), 305.

⁹² Αρχικά η ανανέωση ήταν για έξι μήνες, όμως μετά τον Οκτώβριο του 1995 περιορίστηκε στους 3 μήνες, Kirisci and Winrow 1997, 161

⁹³ K. Kirisci, “Turkey and the Kurdish Safe-Haven in Northern Iraq,” *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, vol. 19, no.3 (1995), 35-36

⁹⁴ Από την 1^η Ιανουαρίου 1997, το *Operation Provide Comfort* μετονομάστηκε σε *Operation Northern Watch*.

⁹⁵ Meho, 5-6

⁹⁶ Kirisci and Winrow 1997, 163

αποξενώνονταν από τις ΗΠΑ και θα απομάκρυναν την Άγκυρα από τα γεγονότα. Το OPC επέτρεπε στους Τούρκους να εξαπολύουν στρατιωτικές διώξεις στο Βόρειο Ιράκ εναντίον του PKK οποιαδήποτε στιγμή επιθυμούσαν και σε περίπτωση άρνησης εισόδου από τις ΗΠΑ θα απειλούσαν με άρση της άδειας χρήσης των αεροπορικών βάσεων.⁹⁷ Βέβαια, η Τουρκία έπρεπε να έρθει σε συμφωνία με τις ΗΠΑ ώστε η Ουάσιγκτον να μην κατακρίνει τις Τουρκικές επεμβάσεις με αντάλλαγμα την συνέχιση του OPC. Όπως και να έχει, το συγκεκριμένο πρόγραμμα προκαλούσε μια σύγκρουση στις σχέσεις των δύο χωρών καθώς είχαν διαφορετικά συμφέροντα.⁹⁸

2.3.2. Η Συμφωνία του Αγωγού Baku- Ceyhan.

Μπορεί το OPC να αποτελούσε πρόβλημα για την Τουρκία, ωστόσο οι καλές σχέσεις που διατήρησε με τις ΗΠΑ την δικαίωσαν όσον αφορά τον αγωγό πετρελαίου που ξεκινούσε από την Κασπία Θάλασσα.⁹⁹ Η Τουρκία προωθήθηκε από τις ΗΠΑ και επιλέχθηκε ως η πιο ασφαλής και πιο οικονομική πορεία για να περάσει το πετρέλαιο της Κασπίας.¹⁰⁰ Η πρώτη συμφωνία για την κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Baku-Tbilisi- Ceyhan υπογράφηκε μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν και της Τουρκίας στις 9 Μαρτίου 1993 στην Άγκυρα.¹⁰¹ Ο αγωγός αυτός που ξεκίνησε την λειτουργία του το 2005, ξεκινάει από το Αζερμπαϊτζάν, διασχίζει την Γεωργία και καταλήγει στο λιμάνι Ceyhan της Τουρκίας. Αυτά λοιπόν τα τρία κράτη αποτελούν την ένωση – κλειδί για τον επονομαζόμενο «Διάδρομο μεταφοράς Ανατολής- Δύσης» όπου θα ένωνε τα πετρέλαια της Κεντρικής Ασίας και του Νότιου Καύκασου με τις αγορές της δυτικής Ευρώπης. Ο αγωγός αυτός ο οποίος είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος σε μήκος στον κόσμο, ήρθε να αντικαταστήσει –όσον αφορά τα συμφέροντα της Τουρκίας- τον αγωγό του Kirkuk- Yumurtalik που έκλεισε μετά από την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας και προκάλεσε τεράστιες απώλειες στην οικονομία της Τουρκίας. Αυτός ο

⁹⁷ Meho, 6

⁹⁸ Ayla Gol, "Iraq and World order: A Turkish Perspective," in *The Iraq Crisis And World Order*, ed. R. Thakur and W. P. S. Sidhu (New York - Hong Kong: United Nations University Press, 2006), 119

⁹⁹ Brent Sasley, "Turkey's Energy Politics in the Post- Cold War Era," *MERIA Journal*, Vol.2, No.4 (December 1998), <http://meria.idc.ac.il/journal/1998/issue4/sasley.pdf>

¹⁰⁰ Patrick F. Gillis, "U.S.- Turkish Relations: The Road to Improving a Troubled Strategic Partnership," U.S. Army War College, Strategy Research Project, March 19, 2004, 2-3

¹⁰¹ "Timeline of the Baku- Tbilisi- Ceyhan Pipeline," *Turkish Daily News*, July 13, 2006, <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=48692&contact=1>

αγωγός αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα έργα στο οποίο έχει υποβληθεί ποτέ η συγκεκριμένη χώρα.¹⁰²

Είναι φανερό πως η συμφωνία του αγωγού αυτού, δεδομένου του χρόνου που αποφασίστηκε, δόθηκε στην Τουρκία όχι μόνο γιατί κρίθηκε η ασφαλέστερη επιλογή αλλά και γιατί υπήρχαν και άλλα ζητήματα που διαπραγματεύονταν με τις ΗΠΑ εκείνο το διάστημα. Ο ρόλος της Ρωσίας στον Καύκασο μετά τον πόλεμο στην Τσετσενία, έκανε τις ΗΠΑ να γίνουν πιο δραστήριες στην περιοχή.¹⁰³ Επίσης το γεγονός ότι η Τουρκία έπρεπε να δίνει την έγκρισή της για την χρησιμοποίηση των αεροπορικών βάσεων της κάθε έξι μήνες για την συνέχιση του Operation Provide Comfort ήταν ένας ακόμη λόγος για να στρέψει τα βλέμματα πάνω της. Οπότε, το χρησιμοποιούσε ως μοχλό πίεσης για να στρέφει συμφωνίες προς όφελος της. Χαρακτηριστική είναι η συνάντηση του τότε Υπουργού εξωτερικών Emre Gonensay, τον Μάιο του 1996 στην Washington, με τότε Υπουργό Άμυνας William Perry και Υπουργό Εξωτερικών Warren Christopher, όπου θα συζητούσε ζητήματα όπως οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις, το Operation Provide Comfort και το ζήτημα που είχε ανακύψει τότε με την εκτέλεση του αγωγού Baku- Ceyhan, για το οποίο η Τουρκία θα ζητούσε την βοήθεια των ΗΠΑ.¹⁰⁴ Η Τουρκία έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο στα σχέδια των ΗΠΑ και γι' αυτό φρόντιζαν να προωθούν τις συνεργασίες μαζί της. Με την συμφωνία του αγωγού, η Τουρκία βοηθούσε και σε παράπλευρους σκοπούς, για παράδειγμα να ενισχύσει τους δεσμούς της με την Δύση, να θέσει στρατηγικά όρια στην Ρωσία και να υπηρετήσει τους αμερικανικούς σκοπούς απομονώνοντας οικονομικά το Ιράν, ζήτημα το οποίο δεν έκανε τελικά.¹⁰⁵

2.3.3. Η Εξέλιξη του Κουρδικού Ζητήματος

Μετά το τέλος του πρώτου Πολέμου του Ιράκ το 1991, τέθηκαν οι βάσεις για τον αυτοδιοίκηση των Ιρακινών Κούρδων στο Ιράκ. Δεν θα μπορούσε κανείς να μιλήσει

¹⁰² Zeyno Baran, "The Baku- Tbilisi- Ceyhan Pipeline: Implications for Turkey," 2005, Central Asia-Caucasus Institute: http://www.silkroadstudies.org/BTC_6.pdf

¹⁰³ Sabri Sayari, "Turkish American relations in the Post- Cold War Era: issues of Convergence and Divergence", in *Turkish-American Relations: Past, Present and Future*, ed. Mustafa Aydin and Çağrı Erhan (London and New York: Routledge, 2004), 93-94, 100

¹⁰⁴ "Turkey will Ask for Political Support from US," *Cumhuriyet*, May 10, 1996, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/CHR/ING/05/96x05x10.TXT>

¹⁰⁵ Alan Makovsky, "Marching in Step, mostly!" *Private View Journal*, Vol.3, No.7 (spring 1999), <http://www.tusiad.org/yayin/private/spring99/pdf/sec09.pdf>, σελ. 30- 38

για ανεξαρτησία, καθώς καθορίζεται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες, αλλά οι Κούρδοι απολάμβαναν μια αυτονομία την οποία δεν είχαν νιώσει ποτέ στο παρελθόν. Ωστόσο, υπήρχαν πολλές διαφορές μέσα στην ίδια την Κουρδική κοινότητα οι οποίες εμποδίζουν τους Κούρδους ηγέτες να μετατρέψουν το status quo σε μια πιο υπαρκτή οντότητα.¹⁰⁶

Το 1992 έγιναν οι πρώτες κουρδικές εκλογές και δημιουργήθηκε η Κουρδική Εθνική Συνέλευση (KNA) και η Κουρδική Τοπική Κυβέρνηση (KRG). Η περιοχή επιρροής τους δεν επεκτεινόταν στις πετρελαιοπεριοχές του Κιρκούκ και της Μοσούλης, δηλαδή την περιοχή που παραδοσιακά ονομαζόταν ως Ιρακινό Κουρδιστάν. Αυτό το «πείραμα» αυτοδιοίκησης και εκδημοκρατισμού δημιούργησε μια ανάμικτη αίσθηση ελευθερίας και ευημερίας για τους κούρδους κατοίκους της περιοχής.¹⁰⁷ Ωστόσο, το κλίμα αισιοδοξίας που επικρατούσε εκείνη την περίοδο εξανεμίστηκε γρήγορα, μέσα σε περίοδο δύο ετών, λόγω του ανταγωνισμού που επικρατούσε ανάμεσα στα δύο κόμματα (KDP- PUK). Ήταν φανερό πως δεν ήταν δυνατό να μοιραστούν την εξουσία χωρίς προβλήματα.¹⁰⁸ Από το 1994 και μετά, όπου ξεκίνησε ο εμφύλιος πόλεμος, το PKK επέκτεινε σημαντικά την επιρροή του στην περιοχή.¹⁰⁹

2.3.4. Εμφύλιος Πόλεμος των Κούρδων του Ιράκ.

Τον Μάιο του 1994 ξεκίνησε εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των KDP και PUK, στον οποίο ενεπλάκησαν οι ΗΠΑ. Μετά από αρκετό διάστημα αποφασίστηκε συνάντηση των δύο αρχηγών σε γύρο συνομιλιών στις 9- 11 Αυγούστου 1995 με παρόντες Αμερικάνους αξιωματούχους σε ρόλο μεσολαβητή και Τούρκους ως παρατηρητές στην Drogheda κοντά στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας. Ωστόσο δεν κατάφεραν να έρθουν σε συμφωνία ούτε στον πρώτο ούτε στον δεύτερο γύρο διαπραγματεύσεων στα μέσα Σεπτεμβρίου. Τον Αύγουστο πια του 1996, σημειώθηκε αναζωπύρωση των ενδοκουρδικών διαμαχών με νίκη του PUK λόγω των όπλων που προμηθευόταν από το Ιράν, με αποτέλεσμα ο Barzani ηγέτης του KDP, ο οποίος, σημειωτέον, βοηθούσε στον αγώνα της Τουρκίας ενάντια στο PKK, έφτασε στο σημείο να καλέσει τον

¹⁰⁶ Carole A. O'leary, "The Kurds of Iraq: Recent History, Future Prospects," *MERIA*, Vol.6, No.4 (December 2002). Habif 2002 ,5

¹⁰⁷ Bill Park, "Turkey, the United States, and Northern Iraq," in *The Conflict in Iraq 2003*, ed. Paul Cornish (New York: Palgrave Macmillan, 2004), 78

¹⁰⁸ O'leary

¹⁰⁹ Kirisci and Winrow 1997, 161. Habif, 5

Saddam για βοήθεια ενάντια στον Talabani. Αυτό σήμαινε πως εφόσον το KDP υποστηριζόταν από την Τουρκία και η Τουρκία ήταν σύμμαχος των ΗΠΑ, οι ΗΠΑ κατέληγαν να βρίσκονται στην ίδια πλευρά με τον Saddam. Το κουρδικό ζήτημα λοιπόν γινόταν όλο και πιο δύσκολο για τις ΗΠΑ οι οποίες αποφάσισαν νέο γύρο συνομιλιών με το όνομα Ankara peace process στις οποίες συμμετείχαν επίσης η Βρετανία και η Τουρκία, τον Οκτώβριο του 1996. Η προσωρινή συμμαχία του KDP με την Βαγδάτη είχε οξύνει τις σχέσεις των Κούρδων με τις ΗΠΑ και δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί η στρατιωτική άμυνα κατά του καθεστώτος του Saddam από τις ΗΠΑ αλλά ούτε η ανάγκη για βοήθεια. Γι' αυτό έκλεισαν το Military Coordination Center στο Zakho και σταμάτησαν όλες τις επιχειρήσεις βοήθειας.¹¹⁰

Τον Μάιο του 1997, η Τουρκία έστειλε στρατό 50.000 ατόμων στο Ιρακινό Κουρδιστάν στην προσπάθεια καταστροφής των μονάδων του PKK, που είχαν την βάση του εκεί, καθώς επίσης στήριζαν και τις δυνάμεις του KDP. Η Τουρκία, με αυτόν τον τρόπο, πίστευε πως θα απέτρεπε τυχόν μελλοντικές επιθέσεις προς την Τουρκία. Όταν αποχώρησαν, άφησαν πίσω τους μικρή ομάδα στρατού. Ο Talabani σχολίασε σε συνέντευξη του πως η Τουρκία απέρριψε την ουδετερότητα και πλέον είναι σύμμαχος με τον Barzani. Επίσης, τον Σεπτέμβριο επανέλαβε την επίθεση με δύναμη 15.000 ατόμων.¹¹¹ Το Ankara Peace Process, απέτυχε να λύσει το αδιέξοδο μεταξύ των δύο κομμάτων και τον Οκτώβριο του 1997 το PUK επιτέθηκε στο KDP. Αυτό ώθησε τους Τούρκους να επέμβουν ισχυρά στο πλευρό του KDP ισχυριζόμενοι πως οι επιθέσεις απευθύνονταν σε στόχους του PKK στην περιοχή.¹¹² Μέχρι τα μέσα του Νοεμβρίου το KDP είχε επανακτήσει όλα όσα είχε χάσει. Με την νέα χρόνια υπήρξαν νέες προσπάθειες για ειρήνευση από τις ΗΠΑ. Στα μέσα Ιουλίου 1998, ο David Welch μαζί με αξιωματούχους των ΗΠΑ και με Τούρκους από το υπουργείο εξωτερικών. Η αποστολή του Welch συνάντησε πρώτα τον Barzani και μετά τον Talabani. Εκεί δεν επιτευχτεί συμφωνία αλλά κλήθηκαν στην Ουάσιγκτον για συνομιλίες με αποτέλεσμα τον Σεπτέμβριο του 1998 οι δύο ηγέτες των κομμάτων να έχουν ξεχωριστές συναντήσεις και μετά μια μαζί. Εκεί πλέον κατάφεραν να έρθουν

¹¹⁰ Meho, 7

¹¹¹ "Iraq Urges UN to Condemn Turkish Incursion," *Reuters- Turkish Daily News*, September 28, 1997, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=4395>

¹¹² Ertugrul Ozkok, "The Friday Night Crisis," *Hurriyet*, October 24, 1997, *Turkish Daily News*, October 25, 1997, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=4720>, "PUK- KDP Truce broken, Turkish Jets Raid Region," *Turkish Daily News*, October 25, 1997, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=4713>

σε συμφωνία, με το όνομα “Washington Accords” και να επιτευχθεί ειρήνευση.¹¹³ Ωστόσο οι τελευταίες συνομιλίες- στη Ουάσιγκτον- αποτέλεσαν ένα ακόμη πρόβλημα στις σχέσεις των δύο χωρών καθώς φαίνεται πως προωθήθηκε το σχέδιο μιας ομόσπονδης Κουρδικής πολιτικής οντότητας μέσα στο Ιράκ και η Τουρκία δεν εκλύθηκε ποτέ να είναι παρούσα στις συνομιλίες. Το αποτέλεσμα ήταν να νιώσει η Τουρκία πως είχε τεθεί εκτός από τις τελευταίες κρίσιμες αποφάσεις για μια περιοχή που διακυβεύονταν τα συμφέροντα της.¹¹⁴

2.3.5. Τουρκία- Ισραήλ.

Ένα ακόμη γεγονός που επηρέασε τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία ήταν η σύσφιξη των σχέσεων Τουρκίας- Ισραήλ. Στις αρχές του 1996 η Τουρκία πέρασε σε μια νέα πολιτική φάση όταν υπέγραψε στρατιωτική συμφωνία με το Ισραήλ, τον μεγαλύτερο σύμμαχο της Αμερικής στην Μέση Ανατολή. Αυτή η συμφωνία αποτέλεσε μια πολύ καλή ευκαιρία για την Τουρκία να επιβεβαιώσει τις σχέσεις της με την Αμερική. Ωστόσο, υπήρχε πάντα ο κίνδυνος, αν δεν ευδοκιμούσε αυτή η συνεργασία, να είχε τα αντίθετα αποτελέσματα.¹¹⁵ Αυτό γιατί η συνεργασία η οποία είχε ξεκινήσει, βασίστηκε σε μια ευρεία κλίμακα θεμάτων και έχει ενοχλήσει τις Αραβικές χώρες και το Ιράν- κατά του οποίου στρέφεται κυρίως το Ισραήλ.¹¹⁶

2.3.6. Η σύλληψη του Ocalan.

Τον Φεβρουάριο του 1999 έλαβε χώρα η πολυσυζητημένη σύλληψη του αρχηγού του PKK, Abdullah Ocalan. Η σύλληψη έγινε με την βοήθεια των ΗΠΑ και είχε τρομερό αντίκτυπο στο κόμμα του PKK καθώς επίσης σημειώθηκε σημαντική πτώση στις αντάρτικες ομάδες της νότιο-ανατολικής Τουρκίας.¹¹⁷ Αποτέλεσε μια πολύ μεγάλη επιτυχία της Τουρκίας και έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, καθώς ήταν αυτή που με τις οργανωμένες προσπάθειες της κατάφερε να εντοπίσει, να

¹¹³ Meho, 8-9

¹¹⁴ Gol, 120. Henri J. Barkey, “Special Report: Turkey and Iraq: The Perils (and Prospects) of Proximity,” US Institute of Peace, Special Report 141, July 2005, 16-17, <http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr141.pdf>

¹¹⁵ Makovsky 2000, 235-238

¹¹⁶ Celik, 144-146. Saadet Oruc, “Turkish- Israeli ties on the eve of the 21st century,” *Turkish Daily News*, December 3, 1997, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=5183>,

¹¹⁷ Gillis, 9. Larrabee and Lesser 2002, 140-144

ακολουθήσει και να συλλάβει τον αρχηγό του PKK.¹¹⁸ Την σύλληψη του Ocalan ακολούθησε ανακοίνωση μονομερούς ανακωχής από τους αντάρτες του PKK.¹¹⁹ Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να καταλαγιάσουν για κάποιο διάστημα οι εντάσεις στο εσωτερικό της Τουρκίας και να ευδοκιμήσουν οι σχέσεις με τις ΗΠΑ.

2.3.7. Η υποψηφιότητα της Τουρκίας στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο ρόλος των ΗΠΑ ήταν πολύ σημαντικός στο να προωθηθούν στενότερες σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ε.Ε. Η Αμερικανική επιρροή αποδείχτηκε καταλυτική στο να γίνει αποδεκτή η Τουρκία ως υποψήφια στην σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι το 1999. Ο βασικός λόγος ήταν διότι λόγω της μακροχρόνιας συμμαχίας που ένωνε τα δύο κράτη, οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να προσδώσουν δυτική κατεύθυνση στην Τουρκία ενσωματώνοντας της σε θεσμούς όπως παλαιότερα το ΝΑΤΟ και πιο πρόσφατα την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήταν φανερό πως επιθυμούσαν την δημιουργία και την διατήρηση ενός δυνατού και σταθερού συμμάχου σε μια από τις πιο δύσκολες περιφέρειες του πλανήτη.¹²⁰ Η Τουρκία με αυτόν τον τρόπο θα αποτελούσε σημαντικό περιφερειακό αντίβαρο για την Ρωσία και το Ιράν.¹²¹ Ο τότε Βρετανός Πρωθυπουργός Tony Blair περιέγραψε αυτήν την απόφαση ως «σημαντική για την Ευρώπη, για την Τουρκία και για την σταθερότητα και ασφάλεια της μεριάς του πλανήτη μας». Ομοίως ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ Bill Clinton, εξύμνησε την αποδοχή της Τουρκίας στις ενταξιακές διαδικασίες της Ε.Ε., δηλώνοντας ότι αυτή η υποψηφιότητα θα δημιουργήσει τεράστια οφέλη και για τα μέλη της Ε.Ε. και για τις ΗΠΑ.¹²²

¹¹⁸ Tim Weiner, "U.S. Helped Turkey Find and Capture Kurd Rebel," *The New York Times*, February 20, 1999, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E03E3D8143DF933A15751C0A96F958260>.

¹¹⁹ Amberin Zaman, "Turkey Negotiates With U.S. on Iraq Troops," *Los Angeles Times*, September 5, 2003, archive, <http://articles.latimes.com/2003/sep/05/world/fg-usturkey5>, "Kurdish Rebels Agree to Heed Ocalan Ceasefire Appeal," *Irish Examiner*, August 6, 1999, http://archives.tcm.ie/irishexaminer/1999/08/06/fhead_11.htm

¹²⁰ Z. Onis and S. Yilmaz, "Turkey- EU- US Triangle in Perspective: Transformation or Continuity?" *The Middle East Journal*, Vol.59, No. 2 (2005), 8-11, (Gillis 2004, 6-7)

¹²¹ Joshua W. Walker, "Re-examining the U.S.- Turkish Alliance," *The Washington Quarterly*, Vol.31, No.1 (Winter 2007-08), 101

¹²² F. Moustakis, "Turkey and the EU: Integration or Isolation?" Defence Academy of the United Kingdom, March 2001, [http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/cee/CEE/G93%20\(Security%20in%20the%20Black%20Sea%20Region/G93.chap16/view](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/cee/CEE/G93%20(Security%20in%20the%20Black%20Sea%20Region/G93.chap16/view), σελ 70

Η υποστήριξη των ΗΠΑ στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας καθώς και η σύλληψη του Ocalan, η οποία προαναφέρθηκε, έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην ενδυνάμωση των σχέσεων με της Τουρκίας με τις ΗΠΑ.

2.3.8. Η συμφιλίωση της Τουρκίας με Ιράν και Συρία.

Για πολλά χρόνια η Συρία και το Ιράν αποτελούσαν εχθρό για την Τουρκία κυρίως λόγω της υποστήριξης που παρείχαν στο PKK με σκοπό την αποσταθεροποίηση της Τουρκίας.¹²³ Επίσης τους χώριζαν πολλά οικονομικά συμφέροντα σχετικά με την μεταφορά του πετρελαίου από το Αζερμπαϊτζάν. Το πρώτο δείγμα καλής θελήσεως ήρθε με την Συρία το 1993 όταν υπέγραψαν ένα πρωτόκολλο ασφαλείας σχετικά με το PKK. Για πρώτη φορά η Συρία το αναγνώριζε ως τρομοκρατική οργάνωση. Δύο χρόνια μετά, τον Αύγουστο του 1995, οι υπουργοί εξωτερικών των τριών χωρών εξέφρασαν την δυσαρέσκεια του για μη πρόσκληση στο Κουρδικό Συνέδριο που έλαβε χώρα στις 23 Ιουλίου στο Παρίσι, ενώ χώρες όπως ΗΠΑ, Βρετανία και Γαλλία συμμετείχαν. Επίσης η μη πρόσκληση της Τουρκίας από τις ΗΠΑ στις συνομιλίες των δύο κούρδων αρχηγών την έκανε να αποφασίσει να εγκαθιδρύσει καλές σχέσεις γειτονίας με τις δυο χώρες, αφού μοιράζονταν τις ίδιες ανησυχίες.¹²⁴

Μια κρίσιμη στιγμή μεταξύ Τουρκίας και Συρίας έλαβε χώρα τον Νοέμβριο του 1998 λόγω υπόθαλψης του Ocalan όμως το Ιράν συνέβαλλε καθοριστικά με την μεσολάβηση στον κατευνασμό της κρίσης. Επίσης, η υποψηφιότητα της για είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση την έκανε να αντιμετωπίζει την ασφάλεια ως ένα ζήτημα εκτός συνόρων, με αποτέλεσμα να επιθυμεί την αποφυγή ανάμειξης από κάθε είδους σύγκρουση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και να ξεκινήσει μια πολιτική περιφερειακής συνεργασίας.¹²⁵

Η στροφή της Τουρκίας προς τα κράτη της Ανατολής, έγινε στα πλαίσια μιας βαθμιαίας διαφοροποίησης της πολιτικής της από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Μετά την συμμετοχή της στον πρώτο πόλεμο του Ιράκ και την αλλαγή της παραδοσιακής πολιτικής της, αποφάσισε να επεκτείνει περισσότερο τους δεσμούς της

¹²³ Larrabee 2007

¹²⁴ Gol, 121- 122

¹²⁵ Ibid., 121-122

με την Μέση Ανατολή, που πάντα αποτελούσε κομμάτι της. Επίσης, τα αναδυόμενα προβλήματα από τον εν λόγω πόλεμο, την έκαναν να αναζητεί εναλλακτικές λύσεις για την προώθηση των συμφερόντων της στην περιοχή. Με τα κράτη της Συρίας και του Ιράν, τους ένωνε ο κοινός φόβος πιθανής ανάδυσης ενός κουρδικού κράτους.¹²⁶

2.3.9. Οικονομική Κρίση 2001.

Η οικονομική κρίση του 2001, χαρακτηρίστηκε ως η δυσκολότερη που έχει περάσει ποτέ η Τουρκία. Χαρακτηριστικά, η τουρκική λίρα είχε πέσει στο μισό της αξίας της. Οι ΗΠΑ στάθηκαν στο πλευρό της, κατά την διάρκεια της κρίσης, πιέζοντας το IMF και την Παγκόσμια Τράπεζα να δώσουν οικονομική βοήθεια ύψους 31 δις δολαρίων ώστε να μην καταρρεύσει η οικονομία της. Με την σειρά του, το IMF επέβαλε κάποιους όρους ώστε να ανακάμψει και να σταθεροποιηθεί η οικονομία, που όμως περιλάμβαναν οικονομικές μεταρρυθμίσεις με την παρουσία ισχυρής οικονομικής αγοράς. Αυτό σήμαινε πως έπρεπε να σταθεί και η Ευρώπη και οι ΗΠΑ στο πλευρό της Τουρκίας, ώστε να καταφέρει να επανακάμψει και να σταθεροποιηθεί.¹²⁷

¹²⁶ Larrabee 2007.

¹²⁷ Gillis, 6. Sayari 2003, 29

2.4. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΙΡΑΚ- 2003

Παρότι ο αντίκτυπος του πρώτου πολέμου του Ιράκ δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα για την Τουρκία, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών (Τουρκίας- ΗΠΑ) παρέμειναν ικανοποιητικές όλο το μεσοδιάστημα. Βέβαια δεν μπορούν να παραβλεφθούν οι εντάσεις του προκάλεσε το “Provide Comfort Operation” που όμως κατά γενική ομολογία ξεπεράστηκαν. Το σίγουρο ήταν όμως πως η εμπειρία της Τουρκίας από τον πρώτο πόλεμο θα επηρέαζε καταλυτικά την κρίση της στον επόμενο, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Ο δεύτερος πόλεμος του Ιράκ, τον οποίο υποστήριξε θερμά ο Πρόεδρος George W. Bush ο νεότερος, το Μάρτιο του 2003 προκάλεσε μια από τις ισχυρότερες κρίσεις ανάμεσα στις σχέσεις της Άγκυρας με την Ουάσιγκτον. Μάλιστα, ο πρώην αμερικάνος Πρέσβης στην Άγκυρα Mark Parris δήλωσε πως η τουρκική εξωτερική πολιτική την περίοδο του 2003 ήταν “an unmitigated disaster for US- Turkish relations”¹²⁸.

2.4.1. Οι Επιδιώξεις των ΗΠΑ στον Δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου.

Η αμερικανική ηγεσία μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 ακολούθησε μια νέα πολιτική απέναντι στην διεθνή τρομοκρατία, το δόγμα του προληπτικού πολέμου. Αυτή η νέα προσέγγιση αποτελούσε θεμελιακή ανάθεώρηση της στρατηγικής εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ, που αντανάκλασε την πεποίθηση τους ότι οι σύγχρονοι διεθνείς κανόνες δεν λειτουργούσαν προς όφελος των Ηνωμένων Πολιτειών. Κατά βάση τόνιζε την ανάγκη πρόληψης δυνητικών απειλών, δηλαδή προτού αυτές εμφανιστούν.¹²⁹ Με αυτόν το μέσο άδραξε την ευκαιρία να στραφεί στο ζήτημα των όπλων μαζικής καταστροφής του Ιράκ και επικεντρώθηκε στην ιδέα της ανατροπής καθεστώτος του Saddam .¹³⁰ Η επίθεση στο Ιράκ τον Μάρτιο του 2003 αποτελούσε, σύμφωνα με τον Walt, την πρώτη εκδήλωση της νέας

¹²⁸ Parris, 1

¹²⁹ Walt 2007, 92

¹³⁰ Park 2003, 77

στρατηγικής ασφαλείας,¹³¹ η οποία όμως αποδείχθηκε αργότερα, είχε βασιστεί σε λανθασμένα συμπεράσματα.

Σαν απώτερο στόχο, οι ΗΠΑ επιθυμούσαν το έλεγχο της πλούσιας, σε κοιτάσματα πετρελαίου, περιοχής του Ιράκ. Το 40% της κατανάλωσης των ΗΠΑ είναι πετρέλαιο και το 55% αυτού του πετρελαίου είναι εισαγόμενο. Το έτος 2001 οι ΗΠΑ αντιμετώπισαν σημαντική έλλειψη πηγών ενέργειας με αποτέλεσμα οι τιμές τους να αυξηθούν σημαντικά.¹³² Με τις έρευνες να δείχνουν πως μέχρι την επόμενη δεκαετία η τιμή του πετρελαίου θα έχει αυξηθεί κατά 65%, οι ΗΠΑ στράφηκαν προς την Μέση Ανατολή. Αυτή η περιοχή προμηθεύει με πετρέλαιο σχεδόν ολόκληρο τον κόσμο και συγκεκριμένα το Ιράκ έρχεται δεύτερο σε αποθέματα πετρελαίου σε όλη την Μέση Ανατολή. Μάλιστα ο ίδιος ο Dick Cheney είχε δηλώσει πως «η ενεργειακή ασφάλεια θα πρέπει να είναι προτεραιότητα για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ».¹³³

Για να πραγματοποιήσουν τους σκοπούς τους, σύμφωνα με την ρητορική τους, σκόπευαν να προάγουν την δημοκρατία στην περιοχή ανατρέποντας το καθεστώς του Saddam. Το πολίτευμα θα έδινε φωνή σε όλες τις φυλές που συγκέντρωνε το Ιράκ. Γι' αυτόν τον σκοπό είχαν πολλά σχέδια στο μυαλό τους για το πώς θα μπορούσε να αναδομηθεί, όμως έκλιναν προς την δημιουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους. Ωστόσο βασική προϋπόθεση που έπρεπε να επιτευχθεί ήταν πρωταρχικά η ενότητα και συμφιλίωση μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων.¹³⁴ Με την ανατροπή του υπάρχοντος καθεστώτος, θα είχαν την δυνατότητα αργότερα να επηρεάζουν τις αποφάσεις των κυβερνήσεων υπέρ τους, αφού θα αποτελούσαν προστάτιδα χώρα. Ουσιαστικά, ήθελαν να προωθήσουν ένα φιλικό προς αυτούς καθεστώς.

¹³¹ Walt 2007, 78

¹³² "Overview, Reliable, Affordable, and Environmentally Sound Energy for America's Future," White House official site, <http://www.whitehouse.gov/energy/Overview.pdf>

¹³³ "National Energy Policy: Chapter 8: Strengthening Global Alliances" National Energy Policy Development (NEPD) Group, <http://www.whitehouse.gov/energy/Chapter8.pdf>, σελ.18, Michael Klare, *Bush- Cheney Energy Strategy: Procuring the Rest of the World's Oil*, Ιανουάριος, 2004, FPIF PetroPolitics Special Report: http://www.fpiif.org/papers/03petropol/politics_body.html

¹³⁴ A. Allawi, "The democratization Process in Iraq," *Turkish Policy Quarterly*, Vol.4, No.2 (Summer 2005), 27

2.4.2. Οι ενστάσεις της Τουρκίας.

Από την μεριά της η Τουρκία, δεν δίστασε να υποστηρίξει την Αμερική εναντίον του Αφγανιστάν, καθώς δεν διακυβεύονταν εθνικά της συμφέροντα, στην πιθανότητα επίθεσης στο Ιράκ όμως τασσόταν ενάντια. Μια τέτοιου είδους επίθεση έκρυβε πολλές επιπτώσεις για την Τουρκία και ξυπνούσε φοβίες από την εμπειρία του προηγούμενου πολέμου και των επακόλουθων του.¹³⁵

Από το 1991 υπήρχε διάχυτος ο φόβος πιθανού διαμελισμού του Ιράκ όπου με την σειρά του θα οδηγούσε στην δημιουργία μιας ανεξάρτητης κουρδικής πολιτικής οντότητας στο βόρειο Ιράκ και κατά συνέπεια υπήρχαν πολλές πιθανότητες να σημειώνονταν επαναστατικές και αποσχιστικές τάσεις στα νοτιανατολικά της Τουρκίας.¹³⁶ Η σύσταση κουρδικής ζώνης στα βόρεια του Ιράκ, η οποία τους προστάτευε από τις επιθέσεις του Saddam, είχε εξελιχθεί σε de facto αυτονομημένη περιοχή, καθώς αυτοδιοικούταν από τα δύο μεγάλα κουρδικά κόμματα. Ωστόσο, λόγω των σοβαρών εσωτερικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν δεν κατάφεραν κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1990 να επιδιώξουν παραπάνω δικαιώματα, προοπτική που φοβόταν ιδιαίτερα η τουρκική ηγεσία.¹³⁷ Στην απόφαση όμως μιας νέας επίθεσης, η οποία είχε ως βασικό στόχο την ανατροπή του Saddam και την αντικατάστασή του με ένα δημοκρατικό καθεστώς, τότε ήταν πολύ πιθανό οι φόβοι της Τουρκίας να πραγματοποιούνταν.

Η τουρκική ηγεσία προτιμούσε την διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος στο Ιράκ και δεν επιθυμούσε την ανατροπή του.¹³⁸ Πρέπει να γίνει ξεκάθαρο ότι δεν ήταν υπέρμαχος του καθεστώτος του Saddam, αλλά θεωρούσε ότι το συγκεκριμένο καθεστώς ήταν ικανό να διατηρεί την ισορροπία μέσα στο Ιράκ και να καταπνίγει επαναστατικές εκδηλώσεις οι οποίες μπορούσαν να προκαλέσουν αποσχιστικές τάσεις. Ένα πιθανό κενό ισχύος θα προκαλούσε έντονες αναταραχές στο εσωτερικό

¹³⁵ Unaydin, 3

¹³⁶ Walker, 97-98. M. Abramowitz, "Introduction and Overview," in *Turkey's Transformation and American Policy*, ed. M. Abramowitz (New York: The Century Foundation Press, 2000) 6. Gillis 2004, 10

¹³⁷ K.S Qadir, "Iraqi Kurdistan's Downward Spiral," *The Middle East Quarterly*, Vol. 14, No.3 (Summer 2007), 19

¹³⁸ Walker, 97-98

της χώρας, τάσεις αυτονόμησης και ανισορροπία σε όλη την ευρύτερη περιοχή με αρνητικές επιπτώσεις για τις γειτονικές χώρες.¹³⁹

Επιπροσθέτως, η Τουρκία έκανε ενστάσεις και για το θέμα του Κιρκούκ. Υποστήριζε ότι η περιοχή αυτή πρέπει να διοικείται στα πλαίσια μια σταθερής κεντρικής κυβέρνησης του Ιράκ. Στην περίπτωση λοιπόν αυτονομίας μέσα σε ένα ομοσπονδιακό κράτος ή και πιθανής ανεξαρτητοποίησης των Κούρδων, η περιοχή του Κιρκούκ θα αποτελούσε ζήτημα υψίστης σημασίας. Η Τουρκία επιθυμούσε να κρατηθούν οι Ιρακινοί Κούρδοι έξω από την περιοχή του Κιρκούκ επειδή η συγκεκριμένη περιοχή είναι πλούσια σε πετρέλαιο θα μπορούσε άνετα να αποτελέσει βάση για ένα ανεξάρτητο κουρδικό κράτος.¹⁴⁰ Αυτό το γεγονός θα είχε ανεπανόρθωτες συνέπειες για το τουρκικό κράτος καθώς θα μπορούσε να αποτελέσει πόλο ενίσχυσης των αποσχιστικών τάσεων των ομοεθνών τους στην νοτιοανατολική Τουρκία.¹⁴¹ Μια πιθανή ενσωμάτωση λοιπόν του Κιρκούκ σε οποιαδήποτε μορφής οντότητα των Κούρδων θα αποτελούσε τεράστιο πρόβλημα καθώς θα μπορούσε λοιπόν να οδηγήσει σε διαμελισμό της χώρας και ακολούθως στην αποσταθεροποίηση ολόκληρης της περιοχής.¹⁴²

Ακόμα περισσότερο, βασικός της φόβος ήταν πως οι Κούρδοι αυτονομιστές της Τουρκίας επρόκειτο να καταχραστούν έναν πιθανό Ιρακινό φεντεραλισμό προς όφελος τους. Μπορεί το άγχος των Τούρκων κυβερνητικών αξιωματούχων για τον Κουρδικό εθνικισμό να είχε καταλαγιάσει με την σύλληψη του Ocalan, όμως η απόφαση του πολέμου ξανάνοιξε παλιές πληγές. Το γεγονός πως το PKK έλεγχε μεγάλη μερίδα τρομοκρατών στην κούρδο- κρατούμενη περιοχή του βορείου Ιράκ την έκανε να πιστεύει πως ενόψει μιας θεμελιακής αλλαγής στο Ιράκ, το PKK θα

¹³⁹ Larrabee 2007

¹⁴⁰ Pinar Tank, "The Effects of the Iraq War On the Kurdish Issue in Turkey," *Conflict, Security & Development*, Vol.5, No.1 (April 2005), 79-80. (Habif 2002, 5). Menon Rajan and Wimbush S. Enders, "The US and Turkey: End of an Alliance?" *Survival*, Vol.49, no.2 (June 2007), 139.

¹⁴¹ Ertugrul Kurkcu, "Turkey's Ecevit: Hopes and Worries Arrive in Washington," January 15, 2002, Middle East Research and Information Project, <http://www.merip.org/mero/mero011502.html>

¹⁴² Bill Park, "Turkey's Policy Towards Northern Iraq: Problems and Perspectives," in Adelphi, Paper 374, International Institute for Strategic Studies (London: Routledge, 2005), 23. (International Crisis Group 2007, 15-17). K.Katzman, "The Kurds in Post- Saddam Iraq," CRS Report for Congress, May 2008, 5.

έβρισκε την ευκαιρία να εξαπλωθεί ακόμη περισσότερο.¹⁴³ Είχαν την πεποίθηση πως σε περίπτωση κατάληψης μάλιστα, της περιοχής του Κιρκούκ, θα ενισχύονταν οι πιέσεις του PKK και θα πυροδοτούσαν ανά πάσα στιγμή επαναστατικές και αποσχιστικές τάσεις στα νοτιανατολικά της Τουρκίας.¹⁴⁴

Το πέμπτο ζήτημα αποτέλεσε η διαδικασία μετάλλαξης όπου βρισκόταν εκείνο το διάστημα η χώρα και του ρίσκου που θα έπαιρνε με το να συμμετάσχει σε έναν πόλεμο. Εκείνο το διάστημα συντελούνταν σημαντικές αλλαγές στο εσωτερικό της. Η υποψηφιότητα της για την ένταξη στην Ε.Ε. ενεργοποίησε ένα εκτεταμένο πρόγραμμα εσωτερικών πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Ταυτόχρονα είχε ξεκινήσει και το οικονομικό αναδιαρθρωτικό πρόγραμμα της λόγω του πολυδάπανου αγώνα εναντίον ένοπλων κουρδικών ομάδων που δρούσαν στο εσωτερικό της καθ' όλη την διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, των καταστρεπτικών σεισμών του 1999 και της τρομερής οικονομικής κρίσης του 2001. Άρα ένας περιφερειακός πόλεμος θα μπορούσε να αποβεί καταστρεπτικός για το εσωτερικό της Τουρκίας¹⁴⁵

Συνεπώς, η Τουρκία τασσόταν ενάντια σε μια αμερικανική επίθεση στο Ιράκ γιατί οι επιπτώσεις της θα απειλούσαν τα εθνικά της συμφέροντα και την επιβίωση της. Ωστόσο, η αντίθεση της επρόκειτο να την φέρει αντιμέτωπη με προβλήματα εξίσου σημαντικά. Πρώτον, θα έβαζε σε κίνδυνο την μακροχρόνια συμμαχία που είχαν με την υπερδύναμη και δεύτερον, θα ρίσκαραν και πάλι τα εθνικά τους συμφέροντα με την διαφορά πως δεν θα είχαν πλέον την εύνοια των ΗΠΑ.

2.4.3. Οι Επιδιώξεις της Τουρκίας στον Δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου.

2.4.3.1. Σε σχέση με τις ΗΠΑ.

Ένας από τους πρωταρχικούς σκοπούς της Τουρκίας ήταν να αποφύγει την ρήξη με τις ΗΠΑ. Η εμπειρία της από τον πρώτο πόλεμο όπως επίσης και οι φόβοι της για το μέλλον του Ιράκ και τι θα επακολουθούσε στην ευρύτερη περιοχή, την έκαναν να

¹⁴³ Soner Cagaptay, "Where Goes the U.S.- Turkish Relationship?," *The Middle East Quarterly*, Vol. XI, No.4 (Fall 2004), <http://www.meforum.org/article/657>, Menon and Wimbush 2007, 137

¹⁴⁴ International Crisis Group 2007, 15-17

¹⁴⁵ Ünaydin, 1-9

τάσσεται ενάντια σε αυτήν την επίθεση. Ωστόσο, αυτό σήμαινε ότι τα εθνικά της συμφέροντα τάσσονταν ενάντια στα συμφέροντα των ΗΠΑ και άρα αναπόφευκτα θα οδηγούνταν σε ρήξη. Μια τέτοια προοπτική ήταν πολύ αρνητική για την Τουρκία καθώς όλα τα προηγούμενα τα χρόνια η εξωτερική της πολιτική χαρακτηριζόταν ως φιλοδυτική και είχε επωφεληθεί αρκετά από την συμμαχία της με τις ΗΠΑ. Παρατηρώντας όλη την διάρκεια των συνομιλιών θα μπορούσαμε να κρίνουμε ότι η Τουρκία, ερχόμενη αντιμέτωπη με τις απαιτήσεις των συμμάχων τους και δίχως να επιθυμούν να δηλώσουν έμπρακτα την αρνητική τους στάση, προσπαθούσαν να κερδίσουν χρόνο καθυστερώντας τις συνομιλίες και τις αποφάσεις. Η απόφαση να συμμετάσχει η Τουρκία ή όχι, εφόσον δεν ήταν νομιμοποιημένη η επίθεση από τον ΟΗΕ, έπρεπε να περάσει από το κοινοβούλιο σύμφωνα με το Άρθρο 92 του συντάγματος, οπότε ήταν δεδομένο πως οι ΗΠΑ θα αναγκαζόντουσαν να καθυστερήσουν την επίθεση για μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου. Στην συνέχεια κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων η τουρκική ηγεσία έφερνε στο τραπέζι πολλές παραμέτρους με αποτέλεσμα το ψήφισμα να σταλεί στο κοινοβούλιο την 1^η Μαρτίου του 2003, δηλαδή τέσσερεις μήνες μετά τις εκλογές.

Καθ' όλη την διάρκεια, των συνομιλιών η Τουρκία προσπάθησε να μην δώσει ούτε θετική ούτε αρνητική απάντηση στις απαιτήσεις των ΗΠΑ, όμως τα γεγονότα έδειχναν πως οι ΗΠΑ θεωρούσαν δεδομένη την συμμετοχή της Τουρκίας στο πλευρό τους.¹⁴⁶ Αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό από διάφορα γεγονότα όπως για παράδειγμα η πρόσκληση του Tayyip Erdogan στον Λευκό Οίκο.¹⁴⁷ Όπου κατά την διάρκεια των συνομιλιών τονίστηκε η συνεργασία και η φιλία των δύο χωρών καθώς και η αλληλοβοήθεια που παρείχε η μία στην άλλη.¹⁴⁸ Ένα ακόμη γεγονός ήταν ότι οι ΗΠΑ προχωρούσαν κανονικά στα σχέδια τους ζητώντας άδεια εισόδου από την Τουρκία για έλεγχο των εγκαταστάσεων με σκοπό τις απαραίτητες αλλαγές για την δυνατότητα υποδοχής του μεγάλου όγκου των αμερικανικών στρατευμάτων, γεγονός το οποίο η Τουρκία δεν εμπόδισε αλλά δεν τάχθηκε και υπέρ.

¹⁴⁶ Cuneit Ulsever, "Parliament Made A serious Mistake," *Turkish Daily news*, March 4, 2003, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=31370>

¹⁴⁷ Gerry J. Gilmore, "Wolfowitz Is 'Confident' of Turkish Help in Case of War With Iraq," Official site of US department of Defense, American Forces Press Service, December 4, 2002, <http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=42432>

¹⁴⁸ "Remarks by the President in Meeting with the Chairman of Turkey's AK Party," Official site of White House, December 10, 2002, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/12/20021210-8.html>

Ένας από τους λόγους που η τουρκική ηγεσία καθυστέρούσε να δώσει μια σαφή απάντηση στις ΗΠΑ ήταν γιατί επεδίωκε να εμποδίσει την πραγματοποίηση της επίθεσης διευθετώντας τα ζητήματα που την προκαλούσαν μέσω διπλωματικών μεθόδων. Γι' αυτό τον σκοπό το ξεκίνημα του 2003 ήταν αφιερωμένο στην προσπάθεια της Τουρκίας να αποτρέψει την επίθεση μεταπειθώντας τον ηγέτη του Ιράκ να συμμορφωθεί με την απόφαση 1441 του ΟΗΕ. Έγινε προσπάθεια να δημιουργηθεί μια ομάδα πίεσης αποτελούμενη από μεσανατολικά κράτη, η οποία θα πίεζε τον Saddam Hussein να αλλάξει στάση. Μάλιστα, ο Abdullah Gul αποφάσισε να διοργανώσει ένα συνέδριο στην Κωνσταντινούπολη στο οποίο συμμετείχαν χώρες όπως Αίγυπτος, Συρία, Ιορδανία, Σαουδική Αραβία και Ιράν με σκοπό να εξερευνήσουν εναλλακτικές του πολέμου και εκθέσουν την άποψη της Τουρκίας για το Κουρδικό ζήτημα. Ωστόσο αυτές οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες καθώς ούτε τα κράτη ήθελαν να συνεργαστούν πραγματικά- δεν υποστήριζαν τον Saddam, αλλά ούτε ο Saddam άλλαξε γνώμη.¹⁴⁹

2.4.3.2. Σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ένα από τα ζητήματα που απασχολούσε την ηγεσία της Τουρκίας ήταν ότι η επίθεση δεν έχαιρε νομιμοποίησης από τον ΟΗΕ. Εν' όψει των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ηγεσία της επιθυμούσε να καταστήσει σαφές ότι θεωρούσε πολύ σημαντική την έγκριση του ΟΗΕ για την πραγματοποίηση της επίθεσης. Μήνες πριν την έναρξη του πολέμου, οι τουρκικές δηλώσεις καθρέφτιζαν την Γάλλο-γερμανική ρητορική και στην επιμονή τους ότι αυτός ο πόλεμος «στερείται διεθνούς νομιμοποίησης».¹⁵⁰ Κατά κύριο λόγο, επιθυμούσε να ακολουθήσει την επίσημη γραμμή του Συμβουλίου Ασφαλείας, της Γαλλίας και της Γερμανίας, στην προσπάθεια τους για αφοπλισμό του Ιράκ με ειρηνικά μέσα, δηλαδή μέσω της διπλωματικής οδού και μόνο εάν εξαντλούνταν οι προσπάθειές τους ή κρινόταν απαραίτητο και νομιμοποιημένο θα εμπλεκόντουσαν. Αυτή η επιλογή αποτελούσε την πιο συνετή για την Τουρκία για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί δεν προέβλεπε την ανατροπή του καθεστώτος του Ιράκ και δεύτερον γιατί

¹⁴⁹ Bill Park, "Turkey, the US, the Kurds, and Iraq: Sink Together or Swim Together?" (Paper presented to the 2004 ISA Annual Convention, Montreal, March 2004), 7.

¹⁵⁰ "Turkey: Attack on Iraq could undermine law," *Turkish Daily News Online*, August 31, 2002, http://www.kurdishlibrary.org/Kurdish_Library/Aktuel/North_Irak/News_TDN_020831_03_Eng.htm.

επιθυμούσε ενόψει των ενταξιακών της διαπραγματεύσεων να μην αντιβαίνουν οι επιλογές της με αυτές των δύο σημαντικών κρατών της Ε.Ε., Γερμανία και Γαλλία.

2.4.3.3. Σε σχέση με τον τουρκικό λαό

Μεγάλο ζήτημα αποτέλεσε για την Τουρκία και η έντονη λαϊκή αντίδραση ενόψει του πολέμου. Η νεοεκλεγείσα τουρκική ηγεσία, όντας μόνο μερικούς μήνες στην εξουσία και μην έχοντας προηγούμενη εμπειρία, ήταν άπειρη στο πώς να χειριστεί τις κρίσιμες διαπραγματεύσεις με τις ΗΠΑ, τις αντιδράσεις του κόσμου αλλά και τους ίδιους τους βουλευτές τους. Όσον αφορά τις διαπραγματεύσεις, δεν είχαν δημιουργήσει μια σαφή εικόνα του τι είναι έτοιμοι να διαλέξουν και τι να προσφέρουν σε περίπτωση που συστρατεύονταν τελικά με τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα πολλοί ισχυρίζονται ότι η Τουρκία θα συστρατευόταν εάν οι απαιτήσεις της Αμερικής ήταν παρόμοιες με αυτές του προηγούμενου πολέμου και ότι οι πρόσφατες απαιτήσεις ήταν υπερβολικές. Δεύτερον, σε σχέση με τις αντιδράσεις του κόσμου, η νέα κυβέρνηση φάνηκε ότι δεν ήταν έτοιμη να σηκώσει το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας απόφασης όταν ο αντιαμερικανισμός είχε φτάσει σε τρομερά υψηλά επίπεδα.¹⁵¹ Συγκεκριμένα, οι δημοσκοπήσεις έδειξαν πως τον Δεκέμβριο του 2002 τασσόταν ενάντια της συμμετοχής στην επίθεση το 85% του λαού και τον Ιανουάριο του 2003, το ποσοστό αυξήθηκε στο 94%. Επίσης, παρόμοια δημοσκόπηση έδειξε ότι το 1/3 του τουρκικού αναγνώριζε τις ΗΠΑ ως την μεγαλύτερη απειλή του πλανήτη.¹⁵² Τέλος όσον αφορά τους βουλευτές τους, κυριαρχεί η άποψη ότι το αποτέλεσμα του ψηφίσματος μπορούσε να είναι θετικό πειθαρχώντας τα μέλη του κόμματος και όχι δίνοντας τους την ελευθερία να ψηφίσουν ότι θέλουν, αφού η διαφορά από τις αρνητικές ψήφους ήταν ελάχιστη. Επίσης τα υψηλά ιστάμενα στελέχη δεν κατάφεραν, στο λίγο χρονικό διάστημα που τους έμεινε από την στιγμή που άρχισαν να σκέφτονται θετικά την συμπαράταξη με τις ΗΠΑ, να επικοινωνήσουν σωστά τα οφέλη που θα είχε μια τέτοια συμπαράταξη σε σχέση με τα προβλήματα που θα δημιουργούσε μια αποστασιοποίηση.

¹⁵¹ Larrabee 2007

¹⁵² Cagaptay

2.4.3.4. Σε Σχέση με τις Γειτονικές Χώρες

Μια ακόμη προσπάθεια της Τουρκίας ήταν να τονίσει, ότι η αντίθεση της για πιθανό κατακερματισμό του Ιράκ δεν προερχόταν μόνο από αυτήν, αλλά και από τα υπόλοιπα μεσανατολικά κράτη, τα οποία είχαν στο εσωτερικό της χώρας τους κουρδική μειονότητα. Δηλαδή ήθελαν να δηλώσουν ότι το ζήτημα που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν μελλοντικά ήταν υπαρκτό και αφορούσε όχι μόνο το δικό τους κράτος, αλλά και της υπόλοιπης περιφέρειας τους. Ουσιαστικά το πρόβλημα που τους ταλάνιζε το μετέτρεψαν σε περιφερειακό συντονίζοντας τις απόψεις τους με τα υπόλοιπα κράτη και μεγαλώνοντας με αυτόν τον τρόπο την διαπραγματευτική τους ισχύ. Η βελτίωση των σχέσεων της Τουρκίας με το Ιράν και την Συρία αποδίδονται σε αυτόν τον σκοπό, καθιστώντας πιο ξεκάθαρα το αίτημα τους στις ΗΠΑ.¹⁵³ Επίσης, θα μπορούσε να ειπωθεί πως πολύ σημαντικό ρόλο στη σύσφιγξη των σχέσεων μεταξύ των γειτονικών κρατών, ήταν η συμμαχία των ΗΠΑ με τους Κούρδους και ο αντίκτυπος που θα είχε μετέπειτα στην περιοχή. Μια τέτοια κίνηση θα χαρακτηριζόταν από τον Walt ως ήπια εξισορρόπηση προς τις ΗΠΑ.¹⁵⁴

2.4.3.5. Σε Πιθανή Περίπτωση Συμπαράταξης.

Η τουρκική ηγεσία ήλπιζε ότι η επίθεση θα ματαιωθεί καθώς υπήρχαν έντονες αντιδράσεις και από το εσωτερικό και από το εξωτερικό. Ωστόσο, οι πιο πολλές πιθανότητες, πριν την καταψήφιση του, ήταν να συμπαράταχθεί με τις ΗΠΑ. Αυτό θα συνέβαινε όχι γιατί συμφωνούσε με την επίθεση αλλά γιατί επεδίωκε να επιβεβαιώσει την συμμετοχή της στις μεταπολεμικές εξελίξεις της περιοχής και άρα να είναι σε θέση να διασφαλίσει τα εθνικά της συμφέροντα.¹⁵⁵ Μια πιθανή αποστασιοποίηση, όπως και έγινε, θα είχε σοβαρές επιπτώσεις για την Τουρκία καθώς δεν θα συμμετείχε σε συζητήσεις που την αφορούσαν άμεσα και μπορούσαν μέχρι και να θίξουν την εθνική της κυριαρχία.

¹⁵³ Menon and Wimbush, 140

¹⁵⁴ Larrabee 2007

¹⁵⁵ Ertugrul Kurkcü, "Washington Pushes Turkey Toward The Red Line," *MERIP Press Information Note* 103, August 6, 2002, <http://www.iraqwatch.org/perspectives/merip-pin103-080602.htm>

Η ανησυχία της Τουρκικής ηγεσίας μεγάλωνε ακόμα περισσότερο από το γεγονός πως το πεντάγωνο συζητούσε με την κουρδοϊρακινή ηγεσία για την βοήθεια τους στην αμερικανική επιχείρηση εναντίον του Saddam με αντάλλαγμα την κατάληψη της περιοχής του Κιρκούκ αλλά πολύ πιθανότατα και της Μοσούλης.¹⁵⁶ Επίσης πρέπει να ληφθούν υπόψη, οι διαπραγματεύσεις του 1998 για ειρήνευση μεταξύ των δύο κουρδικών κομμάτων και των υποσχέσεων που είχαν λάβει τότε από τις ΗΠΑ για μελλοντικό φεντεραλισμό του Ιράκ.¹⁵⁷ Αυτός ήταν ο λόγος που στις αρχικές συζητήσεις¹⁵⁸, η τουρκική ηγεσία προσπάθησε να διασφαλίσει επιβεβαιώσεις από τους Αμερικάνους ότι δεν θα πληγούν τα συμφέροντα της. Η απάντηση του Bush στον Ecevit ήταν πως δεν υπήρχε στα σχέδια κάποια επικείμενη δράση κατά του Ιράκ αλλά αν κάτι θα συνέβαινε η Τουρκία θα ήταν η πρώτη που θα λαμβανόταν υπόψη και η εδαφική ακεραιότητα θα διατηρούταν, αν και ήταν πιθανό να ξαναδημιουργούταν ως ομοσπονδιακό κράτος.¹⁵⁹ Οι φόβοι της Τουρκίας ήταν δικαιολογημένοι καθώς οι άνθρωποι που αποτελούσαν πρόβλημα για την Τουρκία με τις βλέψεις τους, αποτελούσαν πλέον πολύ καλοί σύμμαχοι των ΗΠΑ.¹⁶⁰

Ένα μέτρο που πάρθηκε για να διασφαλιστούν τα τουρκικά εθνικά συμφέροντα ήταν ότι σε περίπτωση συμμετοχής της Τουρκίας στον πόλεμο θα έπρεπε να γίνει αποδεκτή από τις ΗΠΑ η πρόταση για αποστολή τουρκικών δυνάμεων που θα καταλάμβαναν «ζώνη ασφαλείας» γύρω στα 30 με 40 χιλιόμετρα. Αυτό το μέτρο είχε ως σκοπό την προστασία της Τουρκίας και την προφύλαξη από ομάδες του PKK που θα επιχειρούσαν να επεκταθούν στην περιοχή¹⁶¹ καθώς και την μετέπειτα καταστολή τους. Βέβαια, για αυτήν την εξέλιξη σημειώθηκε έντονη αντίδραση των Ιρακινών Κούρδων. Μάλιστα, αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, το KDP να δηλώσει πως οποιαδήποτε παρουσία τουρκικών δυνάμεων σε κουρδική περιοχή θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανταλλαγή πυρών με τις δυνάμεις των peshmerga. Ωστόσο, αν και οι ΗΠΑ έκαναν πολλές προσπάθειες να αποτρέψουν την Τουρκία να εισβάλει στο Ιράκ, δεν θέλησαν να ρισκάρουν την είσοδο των αμερικανικών δυνάμεων από το «βόρειο μέτωπο».¹⁶²

¹⁵⁶ Hale 2007, 95-97

¹⁵⁷ Barkey, 17

¹⁵⁸ Επίσκεψη Ecevit στην Ουάσιγκτον στις 16 Ιανουαρίου 2002.

¹⁵⁹ Hale 2007, 95-97

¹⁶⁰ Barkey, 17

¹⁶¹ Διότι διατηρούσαν ήδη βάσεις στο βόρειο Ιράκ.

¹⁶² Hale 2007, 107-109

Ένα ακόμη μέτρο που πάρθηκε σε περίπτωση συμπαράταξης της Τουρκίας ήταν εξασφάλιση της προστασίας δικαιωμάτων των Τουρκομένων. Η Τουρκία μετά τον πόλεμο του 1991 ξεκίνησε να βάζει το ζήτημα των Τουρκομένων στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Για την ίδια κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου αποτελούσε πολλές φορές τον «δούρειο ίππο» που της επέτρεπε να κάνει επιθέσεις στο βόρειο Ιράκ κατά στόχων του PKK, επικαλούμενη την ασφάλεια τους. Με αφορμή τις εξελίξεις στην περιοχή η τουρκική ηγεσία προσπάθησε να διασφαλίσει τα πολιτιστικά και πολιτικά τους δικαιώματα.¹⁶³ Πιο συγκεκριμένα βασικός της στόχος ήταν να αναγνωριστεί η τουρκομανική μειονότητα ως «ιδρυτικό στοιχείο» του Ιρακινού κράτους. Οι Τουρκομάνοι ήταν μια από τις βασικές μειονότητες που κατοικούσαν στην περιοχή του Κιρκούκ και γι' αυτό ήταν πολύ πιθανό πως σε ένα μεταπολεμικό Ιράκ θα δημιουργούνταν πολλές εντάσεις μεταξύ Κούρδων και Τουρκομένων για την περιοχή.¹⁶⁴

2.4.4. Το Ψήφισμα της 1^{ης} Μαρτίου 2003.

Το σχέδιο επίθεσης των ΗΠΑ ήταν να μετακινήσουν τις επίγειες δυνάμεις τους μέσω της Τουρκίας, κατά μήκος των συνόρων, δημιουργώντας μια δύναμη η οποία θα προσχωρούσε στην Βαγδάτη από τα βόρεια, καθώς μια μεγαλύτερη αμερικανική δύναμη, η οποία θα είχε την βάση της στην περιοχή του Περσικού Κόλπου θα κατευθυνόταν προς τα πάνω από τα νότια. Αφού επιτράπηκε στους Αμερικάνους να κάνουν τις απαραίτητες αλλαγές στις τουρκικές εγκαταστάσεις, το Πεντάγωνο στις 8 Φεβρουαρίου ζήτησε να περάσουν από το τουρκικό έδαφος 62.000 στρατιώτες, 255 πολεμικά αεροπλάνα και 65 ελικόπτερα, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις αεροπορικές βάσεις του Incirlik, Diyarbakir και Batman για περίοδο 6 μηνών,¹⁶⁵ μεταξύ των υπολοίπων που ορίζονταν στην πρόταση των ΗΠΑ.¹⁶⁶

¹⁶³ G. Cetinsaya, "The New Iraq, The Middle East and Turkey: A Turkish View," SETA Foundation for Political, Economic and Social Research, Report No.SE1- 406, Ankara (April, 2006), 39-40

¹⁶⁴ Hale 2007, 110. Habif 2002, 5. Online Conversation, "Online Focus Bargaining Power", PBS Channel, February 21, 2003, http://www.pbs.org/newshour/bb/europe/jan-june03/turkey_2-21.html

¹⁶⁵ Richard Boudreaux, "The Reasons Turkey Rejected US," *Los Angeles Times*, March 3, 2003, archive, <http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>.

Park 2004, 84

¹⁶⁶ Βλέπε σχετικά με πρόταση των ΗΠΑ στο Hale 2007, 107-109

Το ψήφισμα, από το τουρκικό κοινοβούλιο, αρχικά ορίστηκε για τις 24 Φεβρουαρίου και στην συνέχεια μετατέθηκε για την 1^η Μαρτίου. Σε αυτό δινόταν έμφαση πως η άσκηση δύναμης αντιμετωπιζόταν ως έσχατη λύση, ότι η παρουσία των αμερικανικών στρατευμάτων θα είναι προσωρινή και ότι ο σημαντικότερος σκοπός είναι η αποφυγή ενός μαζικού προσφυγικού κύματος. Ωστόσο, όταν έφτασε η 1^η Μαρτίου, 264 βουλευτές ψήφισαν υπέρ, 250 ψήφισαν κατά και υπήρχαν 19 αποχές. Αυτό σήμαινε πως αν και τα υπέρ ήταν περισσότερα από τα κατά, το ψήφισμα δεν πέρασε γιατί σύμφωνα με το Τουρκικό Σύνταγμα ένα νομοσχέδιο περνάει όταν υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των βουλευτών που παρευρίσκονται.¹⁶⁷ Αυτή η απόφαση «τίναξε στον αέρα» τα αμερικανικά σχέδια για το βόρειο μέτωπο αλλά ταυτόχρονα «τίναξε και στον αέρα» την αμερικανοτουρκική συνεργασία πολλών ετών.¹⁶⁸ Το γεγονός επίσης, πως όλο το διάστημα η Τουρκία έδειχνε θετική, με την απάντηση αυτή, δόθηκε η εντύπωση ενός «αναξιόπιστου συμμάχου».¹⁶⁹ Ο πρώην Αμερικάνος Πρέσβης Grossman δήλωσε πως η Τουρκία έχασε την ευκαιρία της να καθορίσει το μέλλον του Ιράκ λόγω αυτής της απόφασης. Επίσης επισήμανε στην Τουρκία να μη κάνει καμία πράξη από μόνη της στο βόρειο Ιράκ.¹⁷⁰

2.4.5. Οι Λόγοι Απόρριψης Της Τουρκικής Ανάμειξης.

Η απόρριψη, από το κοινοβούλιο, της συμμετοχής της Τουρκίας στην επίθεση των ΗΠΑ εξηγείται από μια σειρά από λόγους.

Πρωταρχικά, ο βασικός λόγος διαφαίνεται από το γεγονός πως μια τέτοια επίθεση θα είχε τρομερό αντίκτυπο στην ίδια την χώρα, στα εθνικά της συμφέροντα και την επιβίωση της. Συνεπώς ο βασικό λόγος ανιχνεύεται στην σύγκρουση συμφερόντων των δύο χωρών. Όπως έχει ήδη ειπωθεί, η τουρκική στρατιωτική ελίτ έτρεφε φόβους για τον πιθανό διαμελισμό του Ιράκ. Μια πιθανή αμερικανική αδυναμία αναδόμησης

¹⁶⁷ Dexter Filkins, "Threats and Responses: Ankara, Turkish Deputies Refuse To Accept American Troops," *New York Times*, March 2, 2003,

<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=990CEEDC1E3CF931A35750C0A9659C8B63>

¹⁶⁸ Murat Somer, "Failures of the Discourse of Ethnicity: Turkey, Kurds, and the Emerging Iraq,"

Security Dialogue, Vol.36, No.1 (March 1, 2005), 111- 112,

<http://www.arts.yorku.ca/politics/ncanefe/docs/readings%20for%20the%20curious%20mind/Murat%20Somer%20on%20Kurds,%20Turks%20and%20Iraq.pdf>,

¹⁶⁹ Ulsever

¹⁷⁰ Omer Goksel Isyar, "An Analysis of Turkish- American Relations from 1945 to 2004: Initiatives and Reactions in Turkish Foreign Policy," *Alternatives*, Vol. 4, No.3 (fall 2005),

<http://www.alternativesjournal.net/volume4/number3/isyar.pdf>

του κράτους ή ένας θρησκευτικός εμφύλιος πόλεμος στην Βαγδάτη θα προκαλούσε ιδιαίτερη αστάθεια στα τουρκοϊρακινά σύνορα. Πόσο μάλλον, ο φόβος πως η μορφή της αναδόμησης του Ιράκ θα ήταν ενάντια στα τουρκικά συμφέροντα. Αυτοί οι φόβοι ξυπνούσαν παλιές μνήμες στην Τουρκία από την συμμετοχή της στον προηγούμενο πόλεμο και τα προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί τότε. Η τουρκική ηγεσία τασσόταν υπέρ της διατήρησης του Μπααθικού καθεστώτος, όμως δεν ήταν υπέρμαχος του Saddam, απλά θεωρούσε πως το συγκεκριμένο καθεστώς είχε την ικανότητα να διατηρεί την ακεραιότητα του κράτους και να αποτρέπει αποσχίσεις και εσωτερικές επαναστάσεις αποτέλεσμα να διατηρείται η ισορροπία στην ευρύτερη περιοχή. Συνεπώς, ήταν ενάντια σε κάθε σχέδιο κατακερματισμού του Ιράκ ή σε νέα αναδόμηση σε μορφή ομοσπονδιακού κράτους, που θα είχε ως αποτέλεσμα είτε την ανάδυση ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν, είτε την δημιουργία κουρδικού ομόσπονδου κρατιδίου. Επιπροσθέτως, εναντιωνόταν στην πιθανότητα παραχώρησης ελέγχου στους Κούρδους των περιοχών Κιρκούκ και Μοσούλης. Τέλος, επιζητούσε την προστασία και διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της μειονότητας των Τουρκομάνων.¹⁷¹

Ένας δεύτερος λόγος εντοπίζεται στο ότι οι βουλευτές αποφάσισαν καθώς ήταν φανερά επηρεασμένοι από την τουρκική κοινή γνώμη. Το 94% του λαού, πολλά μέλη του στρατού αλλά και ο Πρόεδρος Sezer τάσσονταν ενάντια σε αυτήν την συμμετοχή. Τα σημάδια του αντιαμερικανισμού ήταν έκδηλα σε όλη την χώρα και ο τουρκικός λαός έδειχνε αλληλεγγύη για τον λαό του Ιράκ- και λόγω θρησκείας, με αποτέλεσμα να αισθάνονται βαθιά προσβεβλημένοι όταν τα διεθνή ΜΜΕ τους εμφάνιζε ως «άπληστους που προσπαθούν να βγάλουν κέρδος από την κατάσταση που επικρατούσε».¹⁷² Επίσης, ο πόλεμος ξυπνούσε παλιές μνήμες στον λαό, ο οποίος φοβόταν πως θα αναβίωναν. Όλα αυτά συντέλεσαν στην αδυναμία της νεοεκλεγείσας κυβέρνησης να σηκώσει το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας απόφασης.¹⁷³

Τον τρίτο λόγο θα τον ανιχνεύαμε στην έλλειψη νομιμοποίησης της επίθεσης και την ταύτιση της τουρκικής άποψης με αυτήν των χωρών, Γαλλίας – Γερμανίας. Ο Πρόεδρος Ahmed Sezer βάσιζε την αντίθεση του για την συμμετοχή, στο γεγονός

¹⁷¹ Walker, 97-98. Abramowitz, 6. Gillis, 10. Larrabee 2007

¹⁷² Gol, 116

¹⁷³ Somer, 111

πως το τουρκικό σύνταγμα απαιτούσε διεθνή νομιμοποίηση, για να συμμετέχει η χώρα σε πόλεμο ή σε άλλη περίπτωση θα έπρεπε να έχει δεχθεί προηγουμένως επίθεση. Η μη νομιμοποίηση λοιπόν από το συμβούλιο ασφαλείας του ΟΗΕ αποτελούσε έναν πολύ σημαντικό λόγο για την Τουρκία ειδικά όταν αποτελούσε και την κύρια γραμμή της Γαλλίας- Γερμανίας, χώρες-κλειδιά για την είσοδο της χώρας στην Ε.Ε.¹⁷⁴

Επίσης, τον τέταρτο λόγο τον διακρίνουμε στο ότι οι βουλευτές ήλπιζαν πως η απόρριψη, λόγω ελλείψεως νομιμοποίησης και γενικότερης διεθνούς αντίθεσης, σε συνδυασμό με την αδυναμία επέμβασης από τον βορρά θα έκαναν τις ΗΠΑ να αναθεωρήσουν και είτε να περιμένουν την διεθνή συγκατάθεση, είτε, πιο δύσκολα, να σταματήσουν την επίθεση. Δηλαδή, η σθεναρή αρνητική στάση της «παλιάς Ευρώπης»¹⁷⁵ καθώς και της Ρωσίας και η άρνηση από πλευράς τους για δημιουργία βορείου μετώπου θα λειτουργούσαν εξισορροπητικά. Αυτό ήταν πιθανό να συμβεί γιατί το βόρειο μέτωπο ήταν πολύ σημαντικό για το σχέδιο των ΗΠΑ και βασιζόντουσαν στην τουρκική υποστήριξη. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως οι κάποιои από τους βουλευτές ήλπιζαν στην αποτροπή της επίθεσης με αυτόν τον τρόπο.

Πολύ βασικός λόγος ήταν και η πεποίθηση που είχαν οι βουλευτές, πως οι ΗΠΑ δεν επρόκειτο να πράξουν όσα τους υπόσχονταν. Θεωρούσαν πως, μετά την επίθεση θα έπαιρναν αποφάσεις που πολύ πιθανό να τάσσονταν ενάντια στα εθνικά τους συμφέροντα. Αυτό πήγαζε από δύο λόγους. Πρώτον, από την εμπειρία που είχαν από τον πόλεμο του 1991 και την δημιουργία του OPC το οποίο κατασττούσε τους Κούρδους αυτόνομους. Δεύτερον, την αναπτυσσόμενη συνεργασία μεταξύ ΗΠΑ και Ιρακινών- Κούρδων. Όσον αφορά τον πρώτο λόγο, η εμπειρία του προηγούμενου πολέμου ήταν γενικότερα αρνητική. Ένας πόλεμος στη γειτονιά της, προκαλούσε ανισορροπία στην περιοχή και αβεβαιότητα στο εσωτερικό της. Πόσο μάλλον στον πρώτο πόλεμο όπου μετά το ξεκίνημα του OPC, ξύπνησαν φοβίες για μελλοντική

¹⁷⁴ Cagaptay

¹⁷⁵ Σχόλιο του Rumsfeld (Former Secretary of Defence) σε συνέντευξή του στις 22 Ιανουαρίου 2003 από τον Charles Groenhuijsen (Ολλανδό δημοσιογράφο)- σχετικά με διχασμό της Ε.Ε. στο T. Fakiolas & E.T. Fakiolas, "Europe's Division Over the War in Iraq, Perspectives on European Politics and Society," vol 7, no 3 (2006), και το Κ. Αρβαντιοπουλος, "Το μέλλον των Ευρωπαϊκών Σχέσεων," e- logos, http://www.e-logos.gr/articles.asp?subject_id=33&subject2_id=18&article=176&lang=GR

ανάδυση κουρδικού κράτους.¹⁷⁶ Δεύτερον, οι συνομιλίες που λάμβαναν χώρα μεταξύ των δύο χωρίς την παρουσία της Τουρκίας, την έκαναν να υποπτεύεται πως στο πέρας του πολέμου οι ΗΠΑ δεν θα στηρίζουν στο έπακρο τα συμφέροντα της.¹⁷⁷ Κατά την διάρκεια των συνομιλιών προέκυψαν αρκετά ζητήματα. Πρώτον, τι ρόλο θα έπαιζαν οι Κούρδοι στο μεταπολεμικό Ιράκ. Δεύτερον, τι θα συνέβαινε με τα εδάφη του Κιρκούκ. Τρίτον, η τουρκική ηγεσία ανησυχούσε πολύ επειδή οι ΗΠΑ όπλιζαν τους Κούρδους μαχητές. Τέταρτον, το ζήτημα πως οι ΗΠΑ ήθελαν τα τουρκικά στρατεύματα στο βόρειο Ιράκ να βρίσκονται κάτω από τις αμερικανικές εντολές. Πέμπτον, ετίθετο το ζήτημα πόση θα είναι η στρατιωτική δύναμη που θα έστελναν οι Τούρκοι στο βόρειο Ιράκ.¹⁷⁸ Από την πλευρά τους, οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν μια τουρκική επίθεση στο βόρειο Ιράκ καθώς πρώτον, οι Ιρακινοί- Κούρδοι υποστήριζαν τις ΗΠΑ και η βοήθεια τους ήταν καταλυτική για την έκβαση της επίθεσης και δεύτερον, το βόρειο Ιράκ αποτελούσε την μόνη περιοχή που επικρατούσε ισορροπία και άρα μια τουρκική επίθεση θα τα ανέτρεπε όλα, με αποτέλεσμα να χρειάζονται επιπλέον στρατεύματα και στο βόρειο Ιράκ.

Τέλος, θα μπορούσε να ειπωθεί πως σοβαρό ρόλο στην απόφαση απόρριψης του νομοσχέδιου αυτού, ήταν η αδυναμία των υπευθύνων να επικοινωνήσουν στους βουλευτές του κόμματος τους τα οφέλη που θα είχε αυτή η συνεργασία για την χώρα τους, καθώς και η απειρία τους στις διαδικασίες του κοινοβουλίου. Στην προσπάθεια των υπευθύνων να είναι μετριοπαθείς με το να υποστηρίζουν πως δεν είναι υπέρμαχοι ενός πολέμου αλλά είναι προς το εθνικό συμφέρον να υπερψηφίσουν μια τέτοια πρόταση, όπως επίσης δεδομένου του χρόνου και της αναστάτωσης που επικρατούσε, οι βουλευτές δεν μπορούσαν να εξετάσουν καθαρά και αντικειμενικά τις αμερικανικές προτάσεις. Επίσης, το κόμμα της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης (AKP) αποτελούταν κυρίως από άπειρους βουλευτές, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν καλά τις διαδικασίες του Κοινοβουλίου. Είναι πολύ πιθανό πως αν είχε ακολουθηθεί διαφορετική στρατηγική από την ηγεσία, το ψήφισμα να περνούσε.¹⁷⁹ Ο Mehmet Ali Birand, κορυφαίος Τούρκος αρθρογράφος σχολίασε χαρακτηριστικά “Their U-turn came too late,” “They failed to bring the public and their own party

¹⁷⁶ James E. Kapsis, “The Failure of US- Turkish Pre-War Negotiations: An OverConfident United States, Political Mismanagement , and a Conflicted Military,” *MERIA*, Vol.10, No.3/10 (September 2006), <http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue3/jv10no3a3.html>

¹⁷⁷ Somer, 113

¹⁷⁸ Park 2004, 83

¹⁷⁹ Kapsis

with them. It was a classic case of miscommunication between leaders and the grass roots.”¹⁸⁰

2.4.6. Το Δεύτερο Νομοσχέδιο.

Μετά το αποτέλεσμα του πρώτου νομοσχεδίου προκλήθηκαν πολλά σχόλια και από τις δύο χώρες. Χαρακτηριστικά ο Τούρκος στρατηγός Hilmi Ozkok, ζήτησε από το κοινοβούλιο να ακυρώσει την απόφαση. Δήλωσε πως «αν και η Τουρκία αντιτίθεται στον πόλεμο, είναι ανίκανη να τον αποτρέψει.» «Η χώρα, είναι καλύτερο να συνεργαστεί με την διοίκηση του Bush, παίρνοντας την αμερικανική αμοιβή των \$15δισ ώστε να καλύψει τις απώλειες της και να εξασφαλίσει την επιρροή της στο μεταπολεμικό Ιράκ» «η επιλογή μας δεν είναι ανάμεσα στο καλό και το κακό. Η επιλογή μας είναι ανάμεσα στο κακό και το χειρότερο. Αν δεν συμμετέχουμε, θα υποφέρουμε τα ίδια πάθη από τον πόλεμο. Ωστόσο οι απώλειες μας δεν θα αποζημιωθούν, και δεν θα έχουμε λόγο στο επακόλουθο».¹⁸¹

Πέρα από τις σχέσεις των δύο χωρών, υπέστη πλήγμα και η φιλική σχέση μεταξύ Bush και Erdogan. Η απάντηση του Τούρκου ηγέτη ήταν πως το αποτέλεσμα ήταν εντελώς δημοκρατικό. Ωστόσο άρχισε να ψάχνει τρόπους να το αλλάξει, κάτι που ήταν σε θέση να το κάνει όταν πλέον θα αναλάμβανε χρέη Πρωθυπουργού στις 18 Μαρτίου.¹⁸² Μέχρι εκείνη την στιγμή η Τουρκία πίστευε πως είχε αρκετό χρόνο μέχρι την επίθεση, όμως έκανε λάθος. Ο Πρόεδρος Bush ανακοίνωσε στις 17 Μαρτίου πως ο Saddam Hussein είχε 48 ώρες να φύγει από την χώρα ή να αντιμετωπίσει σίγουρο πόλεμο,¹⁸³ τότε η Τουρκία συνειδητοποίησε την επιτακτικότητα της κατάστασης και στις 20 Μαρτίου, μερικές ώρες αφού άρχισε η επίθεση, κατατέθηκε ένα νέο νομοσχέδιο στο κοινοβούλιο της Άγκυρας. Αυτό πέρασε με πλειοψηφία 332 ψήφων έναντι των 202 κατά και μιας αποχής. Ωστόσο προέβλεπε πολύ λιγότερα από το προηγούμενο. Δηλαδή, επέτρεπε στις ΗΠΑ και στην Βρετανία να κάνουν χρήση του

¹⁸⁰ Boudreaux, March 3, 2003

¹⁸¹ Richard Boudreaux, “Turkish Military Backs Opening Bases to the U.S. Troops,” *Los Angeles Times*, March 6, 2003, archive, <http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>

¹⁸² Richard Boudreaux, “Erdogan Win in Turkey May Boost U.S. Bid,” *Los Angeles Times*, March 10, 2003, archive, <http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>

¹⁸³ Λεπτομέρειες για τις συνομιλίες το σχέδιο και την κήρυξη της επίθεσης από τον Πρόεδρο Bush στο Bob Woodward, *Το Σχέδιο Επίθεσης: Πως Οργανώθηκε Ο Πόλεμος Του Ιράκ* (Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 2004), 410- 422.

τουρκικού εναέριου χώρου ώστε να επιτεθούν σε ιρακινούς στόχους. Καθώς επίσης εξουσιοδοτούσαν τις τουρκικές δυνάμεις να επέμβουν στο Ιράκ ώστε να ασκήσουν αποτελεσματική δύναμη αποτροπής- δηλαδή το σημείο που εξαρχής είχε ενστάσεις η Αμερική. Βέβαια, στις 21 Μαρτίου 2003, μετά από διαπραγματεύσεις η Τουρκία δέχθηκε την παραχώρηση χρήσης του εναέριου χώρου χωρίς να επιμείνει στην τουρκική στρατιωτική παρουσία στο βόρειο Ιράκ.¹⁸⁴

2.4.7. Η Ήπια Εξισορρόπηση της Τουρκίας προς τις ΗΠΑ.

Η άρνηση της Τουρκίας να συμμετάσχει στην συμμαχία των προθύμων είναι ένα είδος εξισορρόπησης και συγκεκριμένα ήπια εξισορρόπηση σύμφωνα με την θεωρία συμμαχιών του Walt.¹⁸⁵ Η Τουρκία όπως και κάθε μια από τις χώρες οι οποίες αντιτίθονταν σε αυτήν την επίθεση, δεν προσπάθησαν να εξισορροπήσουν τις ΗΠΑ συμμαχώντας με την αντίθετη παράταξη δηλαδή το Ιράκ, αλλά έμειναν ουδέτερες, αποδεχόμενες την υπάρχουσα ισορροπία δύναμης υπέρ των ΗΠΑ. Ωστόσο με αυτήν την στάση τους κατέδειξαν, παράλληλα, την αντίθεσή τους σε αυτήν την ενέργεια. Η Τουρκία ακολουθώντας την γραμμή της «παλιάς Ευρώπης» δεν συστρατευτηκε με τις ΗΠΑ σε αυτήν την επίθεση, αλλά παρέμεινε ουδέτερη προκειμένου να επιτευχθούν αποτελέσματα αντίθετα με τις προτιμήσεις των ΗΠΑ και όμοια με της Ε.Ε. Επίσης η συμφιλίωση μεταξύ των χωρών της Μέσης Ανατολής, δηλαδή Τουρκίας, Ιράν και Συρίας αποτέλεσε και αυτή μια μορφή ήπιας εξισορρόπησης. Ο λόγος ήταν επειδή η αμερικανική επέμβαση απειλούσε άμεσα την περιφερειακή σταθερότητα και προκαλούσε την πιθανή ανάδυση ενός ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους, μοιράστηκαν τους ίδιους φόβους και παραμέρισαν τις ως τότε διαφορές τους. Αυτό τις έκανε να σχηματίσουν μια ενιαία φωνή η οποία προερχόταν από την γειτονιά του Ιράκ, με σκοπό να αυξήσουν την διαπραγματευτική τους ικανότητα και να ασκήσουν διπλωματική πίεση για τις μελλοντικές εξελίξεις.¹⁸⁶ Χαρακτηριστική είναι η επίσκεψη του Προέδρου της Συρίας, Μπασάρ αλ Άσαντ, στην Τουρκία το 2004, το ίδιο διάστημα που η Συρία δεχόταν διεθνή πίεση, με σκοπό την απομόνωση της. Σε αυτήν την συνάντηση αποφασίστηκε ο σχηματισμός μιας συμμαχίας ενάντια στην τρομοκρατία που αποτελούσε το όραμα για την ειρήνη στη Μέση Ανατολή.

¹⁸⁴ Hale 2007, 114-116

¹⁸⁵ Walt 2007, 168-172

¹⁸⁶ Menon and Wimbush, 140

Αυτή η συμφωνία χαρακτηρίστηκε από τον αραβικό τύπο ως μια στρατηγική σύζευξη.¹⁸⁷ Επίσης, η Τουρκία το 2004 προώθησε συνεργασία στον τομέα ασφαλείας με το Ιράν. Υπογράφηκε μια συνεργασία ασφαλείας που στιγματίζε το PKK σαν τρομοκρατική οργάνωση. Από τότε τα δύο κράτη συνεργάζονται για να προστατεύουν τα σύνορα τους.¹⁸⁸

Η Τουρκία καθώς και όσοι παρέμειναν ουδέτεροι, περιόρισαν την ικανότητα επιβολής των επιθυμιών της υπερδύναμης. Πιο συγκεκριμένα κατάφεραν να επιβάλουν με αυτήν την κίνηση μεγάλο πολιτικό και οικονομικό κόστος στις ΗΠΑ, σε σύγκριση με αυτό που θα είχαν εάν τα κράτη συστρατεύονταν μαζί της. Το γεγονός βέβαια ότι η επίθεση πραγματοποιήθηκε, ακόμη και χωρίς την βοήθεια των συγκεκριμένων κρατών σημαίνει πως η ήπια εξισορρόπηση έχει και αυτή κάποια όρια. Όμως εξακολουθεί να είναι επιτυχημένη λόγω του κόστους που προκλήθηκε στις ΗΠΑ.¹⁸⁹

Πρωταρχικά, το πιο σημαντικό είναι το πολιτικό κόστος. Η παρεμπόδιση των ΗΠΑ να επιτεθούν και από τον βορρά, τους στέρησε την δυνατότητα μιας γρήγορης, σίγουρης και αποφασιστικής νίκης. Η αναγκαιότητα να περάσουν στο Σχέδιο Β, έθεσε πολλά ερωτήματα στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Επίσης, η επίθεση μόνο από τον νότο είχε σαν αποτέλεσμα οι δυνάμεις του Saddam να προλάβουν να διασκορπιστούν και να δημιουργήσουν τις ομάδες των guerillas που ταλανίζουν ακόμη και σήμερα τα αμερικανικά στρατεύματα. Πολιτικό κόστος είχε επίσης, η αναμονή των αμερικανικών στρατευμάτων μέσα στα καράβια, περιμένοντας το πράσινο φώς από την Τουρκία για να αποβιβαστούν. Έναν ακόμη λόγο μπορούμε να τον ανιχνεύσουμε στον πολύτιμο χρόνο που χάθηκε, περιμένοντας την Τουρκία να δεχθεί και που τους έκανε να χάσουν τον αιφνιδιασμό τους. Επίσης υπήρξε και οικονομικό κόστος. Η αλλαγή του σχεδίου την τελευταία στιγμή στοίχισε σε χρόνο και χρήματα της προετοιμασίας των εγκαταστάσεων στο εσωτερικό της, καθώς και περισσότερων καταστροφών στον εξοπλισμό των ΗΠΑ. Άρα καταλήγουμε στο εύλογο συμπέρασμα ότι η ουδετερότητα της Τουρκίας είναι μορφή εξισορρόπησης. Ο λόγος που η Τουρκία επέλεξε την ήπια εξισορρόπηση είναι γιατί η πολιτική των ΗΠΑ όσον αφορά

¹⁸⁷ Σωτήρης Ρούσος, *Η κινούμενη Άμμος της Ηγεμονίας: Ζητήματα Περιφερειακής Ασφάλειας στην Μέση Ανατολή και την Ευρασία* (Αθήνα: εκδόσεις Μελάι, 2008), 117

¹⁸⁸ Larrabee 2007

¹⁸⁹ Walt 2007, 173

το Ιράκ ήταν αντίθετη με τα συμφέροντα της. Όμως λόγω των υπολοίπων δεσμών που έχουν μεταξύ τους καθώς και ότι διακυβεύονται τα συμφέροντα της στην περιοχή, η Τουρκία επιθυμούσε να κρατήσει καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Γι' αυτό παρατηρούμε πως έκανε κινήσεις κατευνασμού όπως, το δεύτερο νομοσχέδιο, η άδεια χρήσης των αεροπορικών βάσεων, η βοήθεια σε μεταφορές, ανεφοδιασμό κτλ¹⁹⁰.

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η Τουρκία, καθώς είχε ταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ πολλές φορές στο παρελθόν και σε πολλές επιχειρήσεις, ήταν πολύ πιθανό να βοηθήσει και στην προκειμένη. Η τουρκική ηγεσία κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων ήταν έτοιμη να παράσχει όση βοήθεια είχε δώσει και το 1991, όμως οι απαιτήσεις των ΗΠΑ ήταν πολύ υψηλότερες με αποτέλεσμα να μην βρεθεί πραγματικά συμβιβαστική λύση. Στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποίησαν την ουδετερότητα τους ως ύστατο μέσο να αποτρέψουν τις ΗΠΑ από αυτήν την επίθεση. Είναι χαρακτηριστικό πως αμέσως μετά την απόφαση τους, ζήτησαν μια ακόμη φορά από το Ιράκ να συμμορφωθεί με το ψήφισμα 1441 του ΟΗΕ. Όταν πλέον, έγινε κατανοητό πως οι ΗΠΑ δεν θα ματαίωναν την επίθεση και η Τουρκία θα έχανε την δυνατότητα να συμμετέχει στην διαδικασία αναδόμησης του Ιράκ, προσπάθησε να μετριάσει τις εντάσεις που προκλήθηκαν στην σχέση τους προωθώντας ένα το δεύτερο νομοσχέδιο.

Παρατηρείται πως οι Τούρκοι αξιωματούχοι παρά την απόφαση ουδετερότητας τους, επιθυμούσαν να διατηρήσουν καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ λόγω της μακρόχρονης συνεργασίας τους. Γι' αυτόν τον λόγο προέβησαν σε κινήσεις κατευνασμού αργότερα. Όμως, αν και οι ένταση στις σχέσεις μετριάστηκαν, η Τουρκία δεν κλήθηκε από τις ΗΠΑ να συμμετάσχει στις μεταπολεμικές διαδικασίες αναδιαμόρφωσης του Ιρακινού κράτους. Παρατηρείται λοιπόν το εξής παράδοξο. Η Τουρκία με την στάση της ήθελε να αποτρέψει την επίθεση και να δηλώσει την δυσαρέσκεια της για τα υπάρχοντα δεδομένα- εννοώντας το ότι οι «εχθροί» των Τούρκων ήταν «φίλοι» των ΗΠΑ. Ωστόσο, με την συμπεριφορά τους ανάγκασαν την αμερικανική ηγεσία να εξαρτηθεί ακόμη περισσότερο από Κούρδους, σε σημείο πια

¹⁹⁰ Walker, 100

που όντως να διακυβεύονται σοβαρά τα τουρκικά συμφέροντα, χωρίς να έχουν δυνατότητα να επέμβουν.¹⁹¹

2.4.8. Το αποτέλεσμα της Απόφασης.

Η άρνηση του κοινοβουλίου να υποστηρίξει την αμερικανική επίθεση δημιούργησε κρίσιμες αλλαγές στην περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων. Εάν η Τουρκία συμπορευόταν μαζί με τις ΗΠΑ σε αυτήν την επίθεση θα είχαν λόγο και στις μετέπειτα αλλαγές που θα ακολουθούσαν. Όμως εφόσον δεν συμπαρατάχθηκαν στην προσπάθεια απομάκρυνσης του Saddam Hussein, οι ΗΠΑ άλλαξαν τις προτεραιότητες τους και η Τουρκία έχασε την ευκαιρία να αναπτύξει μια ανεξάρτητη πολιτική-στο Ιράκ. Το τουρκικό κοινοβούλιο αρνήθηκε την βοήθεια στον αμερικανό Πρόεδρο γιατί δεν πίστεψε πως «ο στρατηγικός τους σύμμαχος» θα τους στηρίξει σε μια σειρά από κρίσιμα εθνικά ζητήματα.¹⁹² Πρέπει να γίνει κατανοητό πως τα ζητήματα που αφορούσαν τις δύο χώρες κατά την διάρκεια που αποτέλεσαν στρατηγικοί σύμμαχοι, δηλαδή την δεκαετία του 1990 δεν ήταν τα ίδια με αυτά ενός μεταπολεμικού Ιράκ, γι' αυτό υπήρξε και η διαφορά απόψεων. Η Τουρκία είχε μια σειρά από ζητήματα στα οποία οι ΗΠΑ έδιναν εγγυήσεις όμως δεν τα μοιράζονταν πραγματικά.¹⁹³ Επίσης, η αδυναμία των ΗΠΑ να σχεδιάσουν ένα πλάνο για την περίοδο του μεταπολεμικού Ιράκ ενίσχυσε τους φόβους της Τουρκίας και για την αμερικανική ικανότητα αλλά και για τις προθέσεις.¹⁹⁴

Η απόφαση της 1^{ης} Μαρτίου τάρaxε σημαντικά την στρατηγική συνεργασία στον τομέα της άμυνας που επί σειρά ετών αποτελούσε τον πυρήνα των σχέσεων τους. Αυτό γιατί αρχικά, ήταν πολύ δύσκολό να γίνει αποδεκτό από την αμερικανική ηγεσία και τον στρατό πως η Τουρκία τους ανάγκασε να προχωρήσουν στο «σχέδιο Β». Το πολιτικό κόστος που προκάλεσε αυτή η απάντηση στις ΗΠΑ θα μπορούσε να αποτελεί τον λόγο που οι ΗΠΑ δεν θέλησαν αργότερα να απαντήσουν στις τουρκικές εκκλήσεις για ανάμειξη στην αναδόμηση του Ιράκ από την μία και στην δράση ενάντια στο PKK από την άλλη. Δεύτερον, η εξάρτηση των ΗΠΑ από τους Κούρδους

¹⁹¹Michael Rubin, "Is Iraqi Kurdistan a Good Ally?," *Middle Eastern Outlook*, American Enterprise Institute for Public Policy Research, No.1 (January, 2008), http://www.aei.org/docLib/20080107_22566MEO01Rubin_g.pdf

¹⁹²Parris, 2

¹⁹³Onis and Yilmaz, 22-23

¹⁹⁴Cetinsaya, 12

κατά την επίθεση αλλά και μετά, δεν τους άφηναν περιθώρια να συμπεριλάβουν την Τουρκία στις μεταπολεμικές εξελίξεις. Μετά την άρνηση της Τουρκίας να υποστηρίξει την επίθεση, οι ΗΠΑ χωρίς βόρειο μέτωπο και μη έχοντας άλλον σύμμαχο στο εσωτερικό του Ιράκ, οδηγήθηκαν στο να ενισχύσουν την συμμαχία τους με τους Κούρδους, καθώς δεν ετίθετο πλέον κάποια άλλη συμμαχική δύναμη με αντικρουόμενα συμφέροντα.¹⁹⁵

Τρίτον, μετά την ανατροπή του Saddam, η Τουρκία έπαψε να αποτελεί σημαντική τοποθεσία για τις Αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Εφόσον δεν υπήρχε πλέον το ζήτημα ανάσχεσης του Saddam στο βόρειο Ιράκ και καθώς υπήρχε η δυνατότητα χρησιμοποίησης νέων βάσεων σε όλη την έκταση του Ιράκ, τα αμερικανικά αεροσκάφη, που είχαν σαν βάση τους το Incirlik από τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου, αποσύρθηκαν την άνοιξη του 2003. Μαζί με αυτά αποσύρθηκε και ένας πολύ σημαντικός μοχλός πίεσης της Τουρκίας στην Ουάσιγκτον.¹⁹⁶

Στην συνέχεια θα δούμε, το περιστατικό στην πόλη Suleymaniye, το οποίο αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της αποστασιοποίησης της Αμερικής από την Τουρκία και την συνεργασία που είχαν επί σειρά ετών. Επίσης αποτέλεσε μεγάλη προσβολή προς τον τουρκικό στρατό και ενίσχυσε την απογοήτευση στο εσωτερικό της Τουρκίας για τις επαναλαμβανόμενες αποτυχημένες προσπάθειες των υψηλόβαθμων αξιωματούχων να πείσουν τις αμερικανικές αρχές να λάβουν υπόψη τους τις τουρκικές ανησυχίες για το Ιράκ.¹⁹⁷ Βέβαια, παρά τις εντάσεις που προέκυψαν εκείνη την περίοδο η συνεργασία των δύο χωρών δεν θα μπορούσε να διακοπεί, καθώς υπάρχουν πολλά ζητήματα τα οποία αλληλοσυνδέουν τα δύο κράτη και τα συμφέροντα τους. Χαρακτηριστικές είναι οι συμφωνίες που αφορούν τις περιοχές των Βαλκανίων και του Καυκάσου.¹⁹⁸

Οι ΗΠΑ και η Βρετανία επιτέθηκαν στο Ιράκ από τα νότια και όπως ήταν αναμενόμενο, σύμμαχοι των ΗΠΑ μέσα στο Ιράκ και κυρίως στην περιοχή του Βορρά αποτέλεσαν οι Ιρακινοί Κούρδοι, οπότε τα αποτελέσματα της επίθεσης γι' αυτούς ήταν παραπάνω από ενθαρρυντικά. Οι δυνάμεις του Saddam δεν μπόρεσαν να

¹⁹⁵Rubin 2008

¹⁹⁶Parris, 3-4

¹⁹⁷Ibid., 4

¹⁹⁸Γιαννάς, 326- 340.

αντισταθούν και ο ίδιος αιχμαλωτίστηκε τον Δεκέμβριο του 2003. Οι Κούρδοι είχαν καταφέρει δύο στόχους. Πρώτον να εκδιωχτεί ο Saddam και δεύτερον να κρατηθεί ο τουρκικός στρατός έξω από την περιοχή τους.¹⁹⁹

2.4.9. Οι κινήσεις Κατευνασμού της Τουρκίας.

Μετά την απόφαση της 1^{ης} Μαρτίου και τα αποτελέσματα που είχε, η τουρκική ηγεσία προσπάθησε να προσπεράσει τα εμπόδια που δημιουργήθηκαν στις σχέσεις με τις ΗΠΑ ψηφίζοντας το νέο νομοσχέδιο, όπως έχει ήδη ειπωθεί παραπάνω. Όμως οι προσπάθειες της δεν σταμάτησαν εκεί. “Υστερα από διαπραγματεύσεις που είχαν ο Gul, ο Πρωθυπουργός Erdogan, ο Πρόεδρος Sezer και υψηλόβαθμοι αξιωματικοί με τον Colin Powell στις αρχές του Απριλίου, κατέληξαν στο συμπέρασμα πως πρέπει να περάσουν σε περισσότερες υποχωρήσεις με αντάλλαγμα καλύτερη αντιμετώπιση από τις ΗΠΑ στα ζητήματα που την αφορούσαν καθώς και οικονομική βοήθεια για τις καταστροφές που θα επακολουθούσαν. Ως αντάλλαγμα δέχτηκαν να δώσουν ένα πέρασμα ανεφοδιασμού στην Τουρκία για την 173^η αεροπορική ταξιαρχία, άδεια για χίλιους αλεξιπτωτιστές στο βόρειο Ιράκ, δικαιώματα προσγείωσης σε ιατρικά αεροπλάνα καθώς και αεροπλάνα που έχουν υποστεί βλάβες και άρση της γραφειοκρατίας στα τουρκικά σύνορα για προμήθειες ενίσχυσης στους Ιρακινούς πολίτες.”²⁰⁰ Η αμερικανική ηγεσία από την πλευρά της ως δείγμα καλής θελήσεως στις σχέσεις των δύο χωρών αποφάσισε να δώσει στην Τουρκία οικονομική βοήθεια ύψους \$1δισ και \$8.5δισ με πίστωση στις 13 Απριλίου 2003. Αυτή η κίνηση από πλευράς των ΗΠΑ ερμηνεύεται πως αν και υπήρχε έντονη δυσαρέσκεια για την άρνηση της Τουρκίας να συνεργαστεί στα σχέδια της, προτιμούσε να την έχει σύμμαχο και όχι να την αποξενώσει.²⁰¹

Η επίσκεψη αντιπροσωπίας του τουρκικού υπουργείου εξωτερικών στο Ιράκ τον Μάιο, όπου πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις με εκπροσώπους του κουρδικής τοπικής κυβέρνησης αποτέλεσε μια ένδειξη πως η ατμόσφαιρα θα μπορούσε να απαλυνθεί. Παρ’ όλη την προσπάθεια της κατά την διάρκεια των επόμενων μηνών η Τουρκία δεν

¹⁹⁹ Hale 2007, 124

²⁰⁰ R. Boudreaux and A. Zaman, “Turkey Grants U.S. a Path to Move Supplies, Not Troops,” *Los Angeles Times*, April 3, 2003, archive, <http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>.

²⁰¹ Idris Bal, “Turkey- USA Relations and Impacts of 2003 Iraq War,” in *Turkish Foreign Policy In The Post Cold War Era*, ed. Idris Bal (Ankara: Universal- Publishers, 2004), 142-146

κλήθηκε να συμμετάσχει σε συζητήσεις για την εξέλιξη του Ιράκ, όπως για παράδειγμα στην συνάντηση στο Λονδίνο στις αρχές Μαΐου του 2003 που είχε σκοπό την δημιουργία μιας πολυεθνικής ειρηνευτικής δύναμης για το Ιράκ. Ένα γεγονός που κατέδειξε την προσπάθεια των ΗΠΑ να μην ικανοποιούν την επιθυμία συμμετοχής της Τουρκίας στην αναδόμηση του Ιράκ. Αυτός αποτέλεσε και έναν από τους λόγους και σήμανε την στροφή προς της περιοχή της Μέσης Ανατολής στην προσπάθεια της να δημιουργηθεί μια περιφερειακή ομοφωνία ενάντια στις υπερβολικές κουρδικές απαιτήσεις.²⁰²

2.4.10. Οι Μεταπολεμικές Εξελίξεις Στις Σχέσεις Των Δύο Χωρών.

Έναν πολύ σημαντικό φόβο της Τουρκίας αποτελούσε η ισχυροποίηση των δύο κουρδικών κομμάτων στο εσωτερικό του Ιράκ και η επιδείνωση των δικών της σχέσεων με τις ΗΠΑ. Είναι χαρακτηριστικό πως η Άγκυρα πλέον μετά την 1 Ιουνίου 2003, αναγκαζόταν να συμπεριφέρεται στο KDP και στο PUK σαν αντιπροσώπους σχεδόν ανεξάρτητων οντοτήτων. Τα δύο κόμματα είχαν στρατό περισσότερο από 70.000 και μάλιστα πολύ καλά εξοπλισμένο. Αυτό σήμαινε πως τα περισσότερα όπλα από τα οπλοφυλάκια του Saddam είχαν καταλήξει σε κουρδικά χέρια και οι ΗΠΑ δεν προσπάθησαν να το αποτρέψουν. Μάλιστα, καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου οι ΗΠΑ παρείχαν όπλα στους Κούρδους με αποτέλεσμα να κατέχουν πλέον ικανό αριθμό όπλων ώστε να απαιτήσουν ανεξαρτησία.²⁰³

Ένα καθοριστικό γεγονός για τις σχέσεις των δύο χωρών αποτέλεσε το περιστατικό στην πόλη Suleymaniye στις 4 Ιουλίου 2003. Ήταν η ημέρα απόθησης των τουρκικών ειδικών δυνάμεων από τις ΗΠΑ και όπως περιγράφεται αποτέλεσε μια από τις μεγαλύτερες κρίσεις εμπιστοσύνης μεταξύ τουρκικών και αμερικανικών δυνάμεων. Οι ειδικές τουρκικές δυνάμεις συνελήφθηκαν με την πρόφαση πως συμμετείχαν σε συνομοσία δολοφονίας του Κούρδου κυβερνήτη του Κιρκούκ.²⁰⁴ Ωστόσο αυτό το περιστατικό ήταν μια ένδειξη της έλλειψης συνεργασίας και έλλειψη

²⁰²Park 2004, 85-86

²⁰³Robert Olson, "Turkey and Kurdistan- Iraq, 2003," *Middle East Policy*, Vol.11, No.1 (Spring 2004), http://findarticles.com/p/articles/mi_qa5400/is_200404/ai_n21347134, σελ. 13-14

²⁰⁴Dexter Filkins and Douglas Jehl, "Turkey Says U.S. Has Agreed To Free 11 Soldiers Suspected in Plot to Kill Kurdish Aide," *New York Times*, July 7, 2003, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B07E4D8173DF934A35754C0A9659C8B63&sec=&spon=&pagewanted=2>

εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών. Μέσα στην Τουρκία, πολλοί πίστεψαν πως αυτό το περιστατικό αποτελούσε μορφή ψυχολογικού πολέμου. Πάνω από όλα, το περιστατικό ήταν ένας δείκτης του γεγονότος ότι το Ιράκ ήταν κάτω από τον έλεγχο των ΗΠΑ και οποιοδήποτε άλλοι δρώντες μπορούσαν να λειτουργήσουν μέσα στο Ιράκ μόνο υπό την συγκατάθεση τους.²⁰⁵ Ένας υψηλά ιστάμενος αξιωματούχος του State Department δήλωσε «Οι ΗΠΑ είχαν πληροφορία πως οι Τούρκοι, κινούντουσαν εναντίον της τοπικής ηγεσίας». Ο Τούρκος chief of Staff Στρατηγός Hilmi Ozkok δήλωσε πως το συγκεκριμένο περιστατικό «δυστυχώς οδήγησε στην μεγαλύτερη κρίση εμπιστοσύνης που υπήρξε ποτέ μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκικών ενόπλων Δυνάμεων».²⁰⁶

Μια ακόμη σημαντική μεταπολεμική εξέλιξη που ήταν σημαντική αποτέλεσε το αμερικανικό αίτημα να σταλούν τουρκικά ειρηνευτικά στρατεύματα στο Ιράκ για βοήθεια. Αυτή εξέλιξη συνέβη γιατί οι ΗΠΑ συνάντησαν πολύ μεγάλη δυσκολία στο να ανταπεξέλθουν στα χτυπήματα των guerilla, ειδικά στις περιοχές γύρω από τις πόλεις της Falluja, Ba'aquba και Ramadi, οι οποίες ονομάζονται και αλλιώς ως το "Sunni Arab Triangle". Σύμφωνα με τις ΗΠΑ, η «Τουρκική Ασπίδα» ήταν αναγκαία για να προστατευτούν τα αμερικανικά στρατεύματα από το χάος του Ιράκ. Υπό αυτές τις εξελίξεις και στην προσπάθεια τους να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις, το Τουρκικό Κοινοβούλιο υιοθέτησε άλλη στάση και έδωσε άδεια να σταλούν τουρκικά στρατεύματα στο Ιράκ στις 7 Οκτωβρίου 2003. Για να δικαιολογηθεί η τουρκική ανάμειξη στο κοινό, τονίστηκε το τουρκικό καθήκον σε ανθρωπιστική βάση ώστε να προστατευτούν τα δικαιώματα των Τουρκομάνων και να βοηθήσουν τον ιρακινό λαό. Ωστόσο μια τέτοια ανάμειξη θα σήμαινε πως αργότερα η Τουρκία θα είχε επιρροή στην αναδόμηση του Ιράκ, θα ζητούσε μεταρρυθμίσεις στα σχέδια των ΗΠΑ με άμεσο αντίκτυπο την υποτίμηση των Κούρδων οι οποίοι στάθηκαν στο πλευρό των ΗΠΑ καθ' όλη την διάρκεια της επίθεσης. Αυτή η εξέλιξη όπως ήταν αναμενόμενο, δεν ήταν καλοδεχούμενη από το Ιρακινό Κυβερνητικό Συμβούλιο (IGC) και πιο συγκεκριμένα από τους Κούρδους του Βορείου Ιράκ με αποτέλεσμα να πείσουν τις ΗΠΑ να αποσύρουν την πρόταση τους καθώς θα

²⁰⁵ Bal, 142-146

²⁰⁶ Olson, 13-14

δημιουργούσε μεγαλύτερο πρόβλημα.²⁰⁷ Ο φόβος των Ιρακινών έγκειτο στην πεποίθηση πως η Τουρκία επιθυμούσε την κατάληψη των περιοχών του βορείου Ιράκ με πρόφαση τις ιστορικές ρίζες που την συνδέουν με την περιοχή.²⁰⁸ Με την έγκριση πάντως του Τουρκικού Κοινοβουλίου, φάνηκε η καλή θέληση της Τουρκίας να σταθεί στις ΗΠΑ και άρα την προσπάθεια της να μετριάσει τις εντάσεις.²⁰⁹

Μετά από αυτές τις εξελίξεις, μειώθηκαν οι ελπίδες της Τουρκίας για επιρροή της στην μεταπολεμική διαμόρφωση του κράτους.²¹⁰ Ωστόσο, στόχευε στις διαβεβαιώσεις των ΗΠΑ για διατήρηση της ακεραιότητας του. Η εγκαθίδρυση ενός κουρδικού κράτους ή ενός ομοσπονδιακού κουρδικού κράτους στο βόρειο Ιράκ θα είχε ως αποτέλεσμα την αναβίωση παλαιότερων προβλημάτων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν ακόμη και σε απαιτήσεις αυτονομίας 12 εκατομμυρίων Κούρδων που ζουν στην Τουρκία. Δεύτερον, ένα αυτόνομο κράτος που έχει στην κυριότητα του την εδαφική περιοχή του Κιρκούκ και της Μοσούλης, λόγω των πλούσιων πετρελαϊκών κοιτασμάτων της, θα μπορούσε να υποστηρίξει τους Κούρδους της Τουρκίας και να φέρει στην επιφάνεια έναν ισχυρότατο αποσταθεροποιητικό παράγοντα στην περιοχή. Αυτές τις πεποιθήσεις η Τουρκία τις μοιράζεται με ακόμη δύο γειτονικά της κράτη, την Συρία και το Ιράν, καθώς τα δύο αυτά κράτη έχουν κουρδική μειονότητα στην χώρα τους. Είναι φανερό πως αυτές οι τρεις χώρες ενδιαφέρονται άμεσα για το μέλλον της γειτονικής τους χώρας. Τρίτον, ένα ακόμη ζήτημα που διακυβεύεται για την Τουρκία είναι το μέλλον της μειονότητας των Τουρκομάνων και η προστασία των δικαιωμάτων τους.²¹¹

2.4.11. Αποτίμηση της Κατάστασης

Η Τουρκία αντιμετωπίζοντας τις ΗΠΑ ως στρατηγικό σύμμαχο φρόντισε να διατηρήσει καλές σχέσεις καθ' όλη την διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που είχε για αυτή ο πόλεμος του 1991. Με την αλλαγή

²⁰⁷ Ilnur Cevik, "The US should be relieved," *Turkish Daily News*, November 10, 2003, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=34238>

²⁰⁸ Gol, 117. Bal, 142-146. Ibrahim Al- Marashi, "Middle Eastern Perceptions Of US- Turkey Relations After The 2003 Iraq War," European Stability Initiative –ESI http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_25.pdf, σελ.7-9. Somer, 114-115

²⁰⁹ Cevik, November 10, 2003

²¹⁰ Cagaptay, 2

²¹¹ Onis and Yilmaz, 14-15.

της Προεδρίας των ΗΠΑ, προς στιγμήν φάνηκε να έχει υποτιμηθεί αυτή η σχέση, όμως σύντομα άλλαξε, όταν για μια ακόμη φορά η ηγεσία των ΗΠΑ θεώρησε πως η Τουρκία μπορεί να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της στην περιοχή.²¹² Τα συμφέροντα τους συνδεόντουσαν άμεσα με τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών του Κόλπου, με την στρατηγική συμμαχία του Ισραήλ, τις πετρελαιοπηγές της κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου, καθώς επίσης στον ρόλο που έπαιζε στην περιοχή η Ρωσία και το Ιράν.²¹³ Οι ΗΠΑ με τον δεύτερο πόλεμο του Ιράκ στόχευαν να ανατρέψουν το καθεστώς του Saddam και να αναδομήσουν το κράτος με δημοκρατικές βάσεις, με αυτόν τον τρόπο και με την παρουσία τους, θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν τα συμφέροντα τους στην περιοχή.

Η Τουρκική ηγεσία όσον αφορά την επίθεση που πλησίαζε επιθυμούσε να την παρεμποδίσει καθώς αντίβαινε με τα εθνικά της συμφέροντα. Όμως ταυτόχρονα προσπαθούσε να μην προκαλέσει ρήξη στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ καθώς η συνεργασία τους αφορούσε μεγάλη γκάμα ζητημάτων στην ευρύτερη περιφέρεια της. Γι' αυτό έκανε κινήσεις εξεύρεσης διπλωματικής λύσης στο πρόβλημα ώστε να αποφευχθεί η κρίση που όμως απέβησαν άκαρπες. Στο μεταξύ τόνιζε συνεχώς την ανάγκη νομιμοποίησης της επίθεσης από το συμβούλιο ασφαλείας, μια στάση που την που την έφερνε πιο κοντά στον σκληρό πυρήνα της Ε.Ε. (Γαλλία- Γερμανία) και άρα στην είσοδο της στους κύκλους της Ένωσης. Ταυτόχρονα, είχε συνάψει σχέσεις με τα άλλα δυο κράτη που μοιράζονταν τους ίδιους φόβους για το κουρδικό ζήτημα, την Συρία και το Ιράν, Με αυτόν τον τρόπο, αύξανε την διπλωματική τους ισχύ, καθώς αποτελούσαν πολύ σημαντικά κράτη της περιοχής.²¹⁴ Επίσης με αυτόν τον τρόπο, η Τουρκία επεσήμαινε στις ΗΠΑ πως εάν δεν φροντίσει τα συμφέροντα της, είναι πολύ πιθανό να στραφεί προς την αντίθετη συμμαχία.

Η Τουρκία επιθυμούσε να διατηρήσει την ακεραιότητα του Ιράκ. Ένας πόλεμος στο Ιράκ θα δημιουργούσε χάος, θα απειλούσε την ενότητα του ως κράτος και θα προκαλούσε αναστάτωση στην νοτιανατολική περίμετρο της Τουρκίας. Επίσης, ήταν πολύ πιθανό πως ένας πόλεμος στην συγκεκριμένη περιοχή θα παρείχε ακόμη περισσότερα και πιο εκτεταμένα καταφύγια για την τρομοκρατική οργάνωση του

²¹² Gillis, 10

²¹³ Ρούσσο, 131

²¹⁴ Menon and Wimbush, 140

PKK. Ακόμη περισσότερο, μια πιθανή ανεξαρτητοποίηση του Ιράκ θα μπορούσε να οδηγήσει στην ανάδυση ενός κουρδικού κράτους με αποτέλεσμα την πρόκληση μιας σειράς αποσταθεροποιητικών διεργασιών, οι οποίες θα απειλούσαν όχι μόνο την εδαφική ακεραιότητα του τουρκικού κράτους αλλά και την ευρύτερη ισορροπία ισχύος στην Μέση Ανατολή. Οι κινήσεις λοιπόν των ΗΠΑ, σε σχέση με την ανατροπή καθεστώτος στο Ιράκ, φαίνονταν απειλητικές για την Τουρκία. Πόσο μάλλον το γεγονός πως, οι ΗΠΑ είχαν συνάψει σχέσεις και με τους ανταγωνιστές της, δηλαδή τους Κούρδους του Ιράκ. Αυτό σήμαινε πως οι Κούρδοι θα είχαν πολλά πλεονεκτήματα κατά την μεταπολεμική περίοδο και άρα θα αποτελούσαν μειονεκτήματα για την Τουρκία. Επίσης, ήταν σίγουρό πως θα διεκδικούσαν τα εδάφη του Κιρκούκ, περιοχή που θα μπορούσε να αποτελέσει με τον πλούτο της, πυρήνα ενός αναδυόμενου Κουρδιστάν. Κάτι τέτοιο ακολούθως, θα είχε άμεση συνέπεια στις νότια-ανατολικές περιοχές της Τουρκίας, οι οποίες επηρεασμένες από το PKK ήταν πιθανό να οδηγηθούν σε εξέγερση και ίσως και σε απόσχιση. Επίσης, όσον αφορά το Κιρκούκ, τις ενστάσεις τους τις βάσιζαν στην ύπαρξη Τουρκομανικής μειονότητας που έπρεπε να προστατευτεί²¹⁵

Με αυτήν την λογική, η τουρκική εθνοσυνέλευση αποφάσισε να μην εγκρίνει την χρησιμοποίηση του τουρκικού εδάφους από τις αμερικανικές δυνάμεις, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μια δεδηλωμένη ρήξη ανάμεσα στις δύο χώρες. Η εθνοσυνέλευση ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτική καθώς ήταν μια μη νομιμοποιημένη επίθεση, η οποία είναι ανεπιθύμητη από τον τουρκικό λαό και που μπορούσε να προκαλέσει προβλήματα στην Τουρκία παρά τις υποσχέσεις των συμμάχων. Επίσης, σημαντικό ρόλο φαίνεται να έπαιξε η εμπειρία της από τον προηγούμενο πόλεμο και οι αρνητικές επιπτώσεις που είχε επιφέρει. Βέβαια, αν είχαν αντιληφθεί πως αυτή η επίθεση ήταν αναπόφευκτη, ίσως να είχαν πράξει αλλιώς. Η ουδετερότητα της χώρας δεν εξυπηρετούσε κανένα σκοπό καθώς η συγκεκριμένη επίθεση αφορούσε όχι μόνο τα εθνικά της ζητήματα αλλά πολύ περισσότερο την ίδια την επιβίωση του κράτους. Η πραγματοποίηση της επίθεσης έκανε την Τουρκία να αντιληφθεί πως οι ΗΠΑ δεν επρόκειτο να εξισορροπηθούν από καμιά δύναμη και άρα έπρεπε να δράσει γρήγορα ώστε να επιβεβαιώσει την συμμετοχή της στις μεταπολεμικές εξελίξεις της περιοχής. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα υπερασπιζόταν την επιβίωση της η οποία βρίσκονταν σε

²¹⁵ Cetinsaya, 40

κίνδυνο. Αυτό μας θυμίζει την ρήση του Θουκυδίδη «ο ισχυρός επιβάλλει ότι του επιτρέπει η δύναμη του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του». Οι πράξη της κρίθηκε από το αποτέλεσμα. Η Τουρκία έμεινε εκτός των συζητήσεων για τη διαμόρφωση της μεταπολεμικής εποχής του Ιράκ και έχασε όλες τις διαβεβαιώσεις περί διατήρησης της εδαφικής ακεραιότητας και προστασίας δικαιωμάτων των Τουρκομένων. Επίσης έχασε και την δυνατότητα αποστολής δικής της δύναμης στο βόρειο Ιράκ η οποία θα φρόντιζε για τα εθνικά της συμφέροντα, μια δυνατότητα που την είχε αποκτήσει από τα χρόνια του Ιρανό- ιρακινού πολέμου.

Η μετέπειτα μεταστροφή της πολιτικής της Τουρκίας λίγο άλλαξε τα όσα προαναφέρθηκαν. Οι σχέσεις των δύο χωρών παρέμειναν οξυμένες παρά τα μικρά δείγματα σποραδικής εξομάλυνσης. Αιτία της εξομάλυνσης αποτέλεσαν οι διευκολύνσεις που παρείχε στο τουρκικό κράτος στις ΗΠΑ με αντάλλαγμα οικονομική βοήθεια για τις απώλειες από τον πόλεμο καθώς και υποσχέσεις πως δεν θα αναδυθεί ένα *de jure* Κουρδικό κράτος στην περιοχή. Για τις ΗΠΑ, η αλληλεξάρτηση που υπάρχει με το κράτος της Τουρκίας σε μια σειρά θεμάτων δεν την εμπόδισε να την αποκλείσει από τις μετέπειτα εξελίξεις στην περιοχή. Ο λόγος ήταν πως στην συγκεκριμένη επίθεση, πιστοί σύμμαχοι των ΗΠΑ στάθηκαν οι Κούρδοι του Ιράκ οι οποίοι απέκτησαν σημαντικό ρόλο στο εσωτερικό του Ιράκ κατά την μεταπολεμική εποχή και οι οποίοι θα δυσανεστούσαν ιδιαίτερα με την τουρκική εμφάνιση στην περιοχή, καθώς θα στρεφόταν εναντίον τους

2.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, αντιλαμβανόμαστε πως στόχος των ΗΠΑ είναι η απόκτηση ισχύος όμοια με οποιασδήποτε άλλη κρατική οντότητα στον πλανήτη. Η διεθνής πολιτική άρα αποτελεί μια αρένα αντιπαραθέσεων, συγκρούσεων και πολέμων, όπου το ζήτημα της υπεράσπισης των συμφερόντων τους ανακύπτει ξανά και ξανά. Ο λόγος που προχωρούν σε συμμαχίες είναι για να προωθήσουν τα συμφέροντα τους και γι' αυτό το λόγο οι συμμαχίες έχουν μονάχα ευκαιριακό χαρακτήρα. Μπορεί να έχουν διάρκεια, όπως αυτής με την Τουρκία, αλλά συμβαίνει γιατί προωθούνται με αυτόν τον τρόπο καλύτερα οι σκοποί και τα συμφέροντα τους. Είναι μια σχέση κόστους-οφέλους, όπου το όφελος πρέπει να υπερβαίνει πάντα το κόστος. Είναι στην βούληση του κάθε κράτους να τηρήσει τις συμφωνίες που συνάπτει και θα το κάνει μέχρι την στιγμή που θίγονται τα εθνικά της συμφέροντα.

Όπως παρατηρούμε στους δύο πολέμους του Ιράκ (περισσότερο στον δεύτερο), υπήρχαν σοβαρές διαφωνίες ανάμεσα στην Τουρκία και τις ΗΠΑ. Αυτό προερχόταν κυρίως από τον φόβο που προκαλούσε ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός στην περιοχή. Τα συμφέροντα που προασπίζονταν οι ΗΠΑ, δηλαδή οι πηγές ενέργειας, το κράτος του Ισραήλ και η προσπάθεια ελέγχου της ευρύτερης περιοχής ήταν κάποιοι από τους λόγους που την οδήγησαν να πράξουν τους δύο πολέμους του Ιράκ. Η διαφορά των δύο πολέμων για την κοινή γνώμη και άρα για τις συμμαχικές δυνάμεις ήταν πως, στον πρώτο, μόλις είχε καταρρεύσει η Σοβιετική Ένωση και δεν είχαν φανεί ακόμα οι νέες ιμπεριαλιστικές προθέσεις των ΗΠΑ. Η κίνηση τους να εξισορροπήσουν μια περιφερειακή απειλή αρχικά τους έκανε να φαίνονται απελευθερωτές στην περιοχή και πως πράττουν για το καλό της συμμαχίας. Αυτός ήταν και ένας από τους λόγους που ήταν πλήρως νομιμοποιημένη η επίθεσή τους. Αλλά η πραγματικότητα ήταν κάθε άλλο από αυτήν. Κανένα κράτος δεν θα εκτελέσει επίθεση εάν θεωρεί πως το πιθανό κόστος θα είναι μεγαλύτερο του πιθανού οφέλους. Ουσιαστικά, οι ΗΠΑ επενέβαιναν για να προάγουν τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή και να αποτρέψουν τους τοπικούς ανταγωνιστές από το να προσπαθήσουν να αναδυθούν. Στον δεύτερο πόλεμο πια, λόγω και των επιπτώσεων του πρώτου στα συμφέροντα της και λόγω των νέων παραμέτρων που δεν την ευνοούσαν τόσο, η Τουρκία προτίμησε να μην συμπαράταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ. Επίσης, αυτή την στάση δεν την κράτησε μόνο η Τουρκία αλλά και άλλα κράτη τα οποία παρατηρώντας την αυξανόμενη ισχύ των

ΗΠΑ αποφάσισαν να αποστασιοποιηθούν, δρώντας με αυτόν τον τρόπο εξισορροπητικά. Παρατηρούμε λοιπόν πως μια δεκαετία μετά την κατάρρευση του διπολικού συστήματος, ήδη έκαναν την εμφάνιση τους μορφές εξισορρόπησης προς την μια υπερδύναμη.

Συγκεκριμένα στην Μέση Ανατολή, τα συμφέροντα των ΗΠΑ ήρθαν ως ένα βαθμό σε σύγκρουση με τα συμφέροντα της Τουρκίας, διότι η ατομική ελευθερία των πρώτων υπερέβαινε αυτής της Τουρκίας καθώς και των υπόλοιπων μελών της συμμαχίας. Αυτό τους έκανε να επιβάλλουν τις επιλογές τους (αφού με αυτές προάγονταν τα συμφέροντα τους) αδιαφορώντας για τους υπόλοιπους. Οι ΗΠΑ κρύβονταν πίσω από κοσμοπολιτικές διακηρύξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοκρατίας και μειονοτήτων για να προάγουν τις ηγεμονικές διαθέσεις τους. Μάλιστα, για να μπορέσουν να το επιτύχουν, χωρίς ιδιαίτερες αντιδράσεις, παρείχαν βοήθεια και σύναπταν συμφωνίες με σκοπό να «θολώσουν τα νερά». Στον δεύτερο πόλεμο όμως, δεν ετίθετο ζήτημα απλά των εθνικών συμφερόντων (που και αυτό είναι αρκετά σημαντικό) της Τουρκίας. Λόγω των αρνητικών για την Τουρκία επιλογών του πρώτου πολέμου, στον δεύτερο πόλεμο πια ετίθετο ζήτημα επιβίωσης του ίδιου του κράτους. Η ανάδυση κουρδικής οντότητας, η οποία ήταν πολύ πιθανή καθώς οι ΗΠΑ είχαν συνάψει συμφωνίες και με τους Κούρδους στους οποίους βασιζόνταν αρκετά, θα προκαλούσε τρομερές αναταραχές στα νοτιοανατολικά της Τουρκίας. Εάν λάβουμε υπόψη και την διεκδίκηση από τους ίδιους, της περιοχής του Κιρκούκ, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει τον οικονομικό πυρήνα του κράτους σημειώνοντας μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης, τότε θα λέγαμε πως ίσως και χωρίς την παρότρυνση από το PKK- η οποία υφίσταται και είναι δεδομένη, η νότια-ανατολική περιοχή της Τουρκίας, όπου η πλειοψηφία της είναι Κουρδικής καταγωγής, θα επαναστατούσαν και θα επιζητούσαν απόσχιση από το κράτος της Τουρκίας.

Στον δεύτερο πόλεμο η Τουρκία επιλέγει την ουδετερότητα και άρα την εξισορρόπηση, καθώς έως ένα βαθμό πίστευε πως θα μπορούσε με αυτόν τον τρόπο, την ύστατη στιγμή να αποτρέψει την επίθεση. Από την άλλη θεωρούσε πως τα συμφέροντα της δεν διαφυλάττονταν, λόγω της συμμαχίας που είχαν κάνει οι ΗΠΑ με τους Κούρδους. Σε αυτό το σημείο θυμόμαστε την γνωστή ρήση του Κονδύλη στο έργο του Ισχύς και Απόφαση «Η έσχατη πραγματικότητα συνίσταται από υπάρξεις, άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρησή τους και μαζί αναγκαστικά,

για την διεύρυνση της ισχύος τους. Γι' αυτό συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν φίλους και εχθρούς ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρηση τους και την διεύρυνση της ισχύος τους».²¹⁶ Αυτός είναι και ο λόγος που η Τουρκία στράφηκε προς την Γαλλία και τη Γερμανία, από την μία καθώς και προς την Συρία και το Ιράν, από την άλλη.

Ωστόσο αντιλαμβανόμενη πως δεν αγωνίζεται με ίσους όρους, θα έπρεπε να πάψει να αντιστέκεται στους πιο δυνατούς και να στοχεύει να προστατέψει την αυτοσυντήρηση της. Όπως μας έχει διδάξει και ο Θουκυδίδης, «ο ισχυρός επιβάλλει ότι του επιτρέπει η δύναμη του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του». Αφού δεν μπορούσε να εξισορροπήσει τις ΗΠΑ προέβει σε κατευνασμό της κρίσης, προχωρώντας σε δεύτερο νομοσχέδιο και παραχωρήσεις προς τις ΗΠΑ. Με αυτόν τον τρόπο πίστευε πως θα μπορέσει να αποσπάσει έναν ρόλο στην μεταπολεμική διαμόρφωση της περιοχής καθώς επηρεαζόταν άμεσα από τις αποφάσεις που θα λαμβανόντουσαν.

Εξετάζοντας τον πρώτο πόλεμο και τον δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου εξάγουμε κάποια συμπεράσματα για την συμμαχία της Τουρκίας με τις ΗΠΑ:

- Τα κράτη τα οποία αντιμετωπίζουν μια εξωτερική απειλή τείνουν να σχηματίζουν συμμαχίες για να την αντισταθμίσουν. Στον πρώτο πόλεμο η Τουρκία συμπαρατάχθηκε με τις ΗΠΑ, για να εξισορροπήσει την περιφερειακή απειλή, δηλαδή το Ιράκ. Στον δεύτερο πόλεμο, απειλή για την Τουρκία αποτελούσαν οι βλέψεις των ΗΠΑ για την περιοχή. Οπότε, παρέμεινε ουδέτερη, ως δείγμα ήπιας εξισορρόπησης ώστε να επιτευχθούν αποτελέσματα αντίθετα με τις προτιμήσεις των ΗΠΑ, χωρίς να επιθυμεί την αλλαγή της συνολικής κατανομής ικανοτήτων.
- Στον πρώτο πόλεμο του Κόλπου, λόγω της μικρής απόστασης της Τουρκίας από το Ιράκ η πιθανότητα για εξισορρόπηση του μεγαλώνει, καθώς αποτελεί πηγή κινδύνου για μεγάλο μεταναστευτικό κύμα Κούρδων. Επίσης, παρά τις σχετικά καλές σχέσεις που επικρατούσαν, η Τουρκία ήταν πολύ πιθανό να απειληθεί στο μέλλον καθώς συνόρευε με την απειλή. Στον δεύτερο πόλεμο

²¹⁶ Π. Κονδύλης, *Ισχύς και Απόφαση: Η διαμόρφωση των κοσμοεικόνων και το πρόβλημα των αξιών* (Αθήνα: εκδόσεις Στιγμή, 2001), 213

του Κόλπου, ομοίως λόγω της μικρής απόστασης της Τουρκίας από την εστία της αναταραχής και λόγω των πιθανών προβλημάτων που θα έφερνε η επίθεση, η Τουρκία επιχείρησε να εξισορροπήσει ήπια την απειλή- ΗΠΑ. Αρχικά, προσπάθησε να αποτρέψει την επίθεση με διπλωματικά μέσα (οι προσπάθειες των κρατών της περιοχής να μεταπεισθεί ο Saddam, η ευθυγράμμιση με την επίσημη γραμμή της Γαλλίας- Γερμανίας περί ανάγκης νομιμοποίησης της επίθεσης και η αυξανόμενη συνεργασία μεταξύ των χωρών Τουρκίας, Ιράν, Συρίας) και μετέπειτα με πολιτικά μέσα (το ψήφισμα της 1^{ης} Μαρτίου). Μπορεί η αποτροπή της επίθεσης να μην επετεύχθη αλλά η ήπια εξισορρόπηση πέτυχε ως ένα βαθμό, αφού προκλήθηκε πολιτικό και οικονομικό κόστος στις ΗΠΑ.

- Δεδομένων των όπλων μαζικής καταστροφής που είχε στην κατοχή του ο Saddam, τα γειτονικά κράτη έτειναν να σχηματίσουν συμμαχία εναντίον του. Τα όπλα μαζικής καταστροφής αποτελούσαν μέρος της επιθετικής του ικανότητας, καθώς υπήρχε φόβος ότι θα τα χρησιμοποιήσει, Ωστόσο στον πρώτο πόλεμο έγινε πιο επιτυχημένα από ότι στον δεύτερο, καθώς η απειλή ήταν πιο εμφανής.
- Στον πρώτο πόλεμο, οι προθέσεις του Saddam ήταν ιδιαίτερα επιθετικές και ανεξέλεγκτες (εισβολή στο Κουβέιτ). Η κίνηση του αποτελούσε σαφή παραβίαση της αρχής της κυριαρχίας, γι' αυτό και τα υπόλοιπα κράτη αποφάσισαν να τον εξισορροπήσουν για να μην στραφεί εναντίον τους.
- Στον πρώτο πόλεμο παρατηρούμε ότι για να εξισορροπηθεί η κοινή περιφερειακή απειλή, η Τουρκία συμμαχεί με τις ΗΠΑ, οι οποίες αποτελούν την μοναδική υπερδύναμη του πλανήτη εκείνη την εποχή. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως πρόκειται για περιφερειακή εξισορρόπηση συμπαρατασόμενη με την ισχυρή δύναμη. Δηλαδή, η Τουρκία επιλέγει να συμμαχήσει με την ισχυρότερη δύναμη, ώστε να εξισορροπήσει την άμεση απειλή που αντιμετωπίζει. Άρα η Τουρκία συστρατεύεται με την Αμερική η οποία δύναται να αποτελέσει δυνητική απειλή για την ίδια με σκοπό να αποκομίσει κέρδος από τα όσα αποκτηθούν εκείνη την στιγμή.
- Η γεωγραφική εγγύτητα παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην περίπτωση της Τουρκίας διότι καθώς μειώνεται η απόσταση μειώνεται μαζί και η δυνατότητα ενός κράτους να προβάλει την ισχύ του, με αποτέλεσμα η απειλή να είναι

μεγαλύτερη για τα κράτη που βρίσκονται κοντά παρά μακριά. Παρατηρούμε πως το Ιράκ το οποίο βρίσκεται δίπλα από την Τουρκία, εκλήφθηκε από την ίδια ως απειλή και έσπευσε να την εξισορροπήσει. Στην δεύτερη περίπτωση οι ΗΠΑ, δεν αποτελούν μεγάλη απειλή για την Τουρκία διότι βρίσκονται πολύ μακριά.²¹⁷ Ωστόσο, παρατηρούμε πως οι σκοποί των ΗΠΑ είναι αυτοί που εμπεριέχουν τον κίνδυνο για την Τουρκία, τους οποίους είτε προσπαθεί να τους εξισορροπήσει, είτε προσπαθεί στο τέλος πια να τους κάνει πιο ευνοϊκούς για την ίδια, επιζητώντας το μη χείρον βέλτιστο

Όσο περισσότερη βοήθεια παρέχεται από το ένα κράτος στο άλλο, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα αυτά τα δύο να σχηματίσουν συμμαχία. Όσο μεγαλύτερη είναι η βοήθεια, τόσο περισσότερο μεγαλώνει ο έλεγχος του δωρητή στον παραλήπτη της δωρεάς. Στην περίπτωση μας, οι ΗΠΑ έχοντας σταθεί στο πλευρό της Τουρκίας οικονομικά, στρατιωτικά και διπλωματικά είναι απόλυτα λογικό η Τουρκία να συμμαχήσει μαζί τους στον πρώτο πόλεμο. Στον δεύτερο ωστόσο, βλέπουμε πως δεν ισχύει κάτι τέτοιο γιατί τα εθνικά συμφέροντα της χώρας υπερισχύουν των οφελών που μπορεί να έχει ένα κράτος έναντι του άλλου.

Στην συμπαράταξη παρατηρείται ότι οι ηγέτες των κρατών να προσπαθούν να προωθήσουν μια πιο στενή σχέση συνεργασίας με τον ηγέτη ή τους αξιωματούχους του ισχυρού κράτους. Με αυτόν τον τρόπο θεωρούν πως έχουν την εύνοια των ηγετών και άρα την δυνατότητα να επηρεάζουν βασικές διεθνείς συμφωνίες. Αυτήν την τακτική ακολούθησε και ο Πρόεδρος Ozal προσπαθώντας να δομήσει γερές σχέσεις με τον Πρόεδρο Bush στον πρώτο πόλεμο. Στον δεύτερο πόλεμο, ωστόσο, παρατηρούμε πως η Τουρκία επιλέγει την ήπια εξισορρόπηση γιατί δεν επιθυμεί να έρθει σε ρήξη με τις ΗΠΑ, λόγω της υπόλοιπης συνεργασίας τους. Επίσης, έχει σαν στόχο την προσπάθεια συμμετοχής στις μεταπολεμικές εξελίξεις. Εάν προέβαινε σε εξωτερική εξισορρόπηση δεν θα μπορούσε να διεκδικήσει κάτι τέτοιο.

²¹⁷ «Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ιδιαίτερα ελκυστικός σύμμαχος για τις μεσαίες δυνάμεις της Ευρώπης και της Ασίας: Ήταν αρκετά ισχυρές για να τις βοηθούν στην ανάσχεση της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά βρίσκονταν αρκετά μακριά για να εγείρουν μια εξίσου σοβαρή απειλή.» ... «Η τάση των κρατών να ανησυχούν κυρίως για τις απειλές στην περιφέρεια τους ήταν μεγάλο πλεονέκτημα για τις Ηνωμένες Πολιτείες, επειδή η Σοβιετική Ένωση γειτνίαζε με τις άλλες σημαντικές παγκόσμιες δυνάμεις, ενώ δύο ωκεανοί χωρίζουν τις Ηνωμένες Πολιτείες από την Ευρασία»: βλέπε Walt 2007, 241

2.6. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

2.6.1. Αντίκτυπός στις Σχέσεις των Δύο Χωρών και στο Κουρδικό Ζήτημα.

Αναμφίβολα οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία πέρασαν μια πολύ δύσκολη κρίση. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν και από τις δύο πλευρές, προσπάθειες εκτόνωσης της έντασης.

Οι Τούρκοι ηγέτες, όπου καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του '90 αποτέλεσαν ισχυρό λήπτη αποφάσεων για την περιφέρεια της Μέσης Ανατολής και καθόρισαν την τύχη, μαζί με τους συμμάχους τους, του κουρδικού ασύλου και εκατομμυρίων Κούρδων που ζούσαν εκεί, έμειναν αμέτοχοι κατά την διάρκεια αναδόμησης του Ιράκ. Αυτό τους έκανε να αλλάξουν τις παραδοσιακές «κόκκινες γραμμές» τους,²¹⁸ παρατηρώντας τα τεκταινόμενα, και από την παλιά τους αντίθεση σε οποιασδήποτε μορφής κρατίδιο του Ιράκ, να υποχωρήσουν τις νέες «κόκκινες γραμμές» τους, δηλαδή σε αποδοχή ενός αυτόνομου ομοσπονδιακού κράτους μέσα στο Ιράκ χωρίς όμως να εμπεριέχεται μέσα σε αυτό η περιοχή του Κιρκούκ.²¹⁹

Από ότι δείχνουν τα γεγονότα, οι ΗΠΑ με την Τουρκία, παρά την κρίση που πέρασαν δεν έπαψαν ποτέ να είναι σύμμαχοι. Αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό, αν σκεφτεί κανείς, πως η σχέση τους δεν ήταν ευκαιριακού χαρακτήρα αλλά, αντίθετα, βασιζόταν σε παρά πολλές και διαφορετικού είδους συνεργασίες. Είτε στον οικονομικό, είτε στον στρατιωτικό, είτε στον πολιτικό τομέα, οι σχέσεις τους και ακολούθως τα συμφέροντα τους διαπλέκονταν στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, Υπερκαυκασίας και Μέσης Ανατολής.²²⁰ Το κύριο εμπόδιο αποτέλεσαν οι Κούρδοι του Ιράκ και ο λόγος ήταν ότι στάθηκαν οι κύριοι υποστηρικτές των αμερικανικών συμφερόντων μέσα στο Ιράκ, κατά την διάρκεια του Operation Iraqi Freedom, καθώς οι μαχητές τους βοήθησαν καταλυτικά στην ανατροπή του Saddam Hussein, καθώς επίσης συνέβαλαν και στο μεταπολεμικό Ιράκ. Το πρόβλημα έγκειτο στο γεγονός πως οι Τούρκοι αποτελούσαν απειλή για τους Κούρδους του Ιράκ και

²¹⁸ "Allaying Turkey's Fears Over Kurdish Ambitions," International Crisis Group, *Middle East Report*, N°35, January 26, 2005, 7-9. Park 2004, 14-16

²¹⁹ International Crisis Group, January 26, 2005, 7-9

²²⁰ Parris, 7-8

άρα επηρέασαν αονητικά τις ΗΠΑ για κάθε πιθανότητα συμμετοχής τους στα τεκταινόμενα.

Η περιοχή του Ιρακινού Κουρδιστάν²²¹ μετατράπηκε σε μια αυτόνομη, ομοσπονδιακά αναγνωρισμένη, εθνική και οικονομική περιοχή μέσα στην δημοκρατία του Ιράκ, με δικό της σύνταγμα. Όμως ακόμη και τώρα, διεκδικεί τα εδάφη του Κιρκούκ, τα οποία ποτέ δεν συμπεριλήφθησαν στα αόριστα σύνορά της. Όσον αφορά αυτό το ζήτημα, εκκρεμεί ένα δημοψήφισμα στις αμφισβητούμενες περιοχές οποίο όταν διεξαχθεί ια καταδείξει που θα ανήκουν σύμφωνα με την θέληση των κατοίκων.²²² Η περιοχή του Κιρκούκ, όπως αναφέρθηκε και πρωτύτερα αποτελεί «κόκκινη γραμμή» για την Τουρκία γιατί πέρα από την μεγάλη τουρκομανική μειονότητα, την οποία η Τουρκία επιθυμεί να προστατέψει, τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου που έχει μπορούν να αποτελέσουν πηγή ανάπτυξης ενός αναδυόμενου ανεξάρτητου κουρδικού κράτους και να εντείνουν τις πιθανότητες αύξησης επαναστατικών και αποσχιστικών τάσεων της νότιο-ανατολικής Τουρκίας, βάζοντας σε κίνδυνο την ακεραιότητα του τουρκικού κράτους. Βέβαια, σε περίπτωση διεξαγωγής του δημοψηφίσματος και θετικής απάντησης προς τους Κούρδους, η κυβέρνηση του Ιράκ έχει κάνει συμφωνία για το πετρέλαιο περιορίζοντας ως έναν βαθμό τις κουρδικές βλέψεις, αλλά λαμβάνοντας υπόψη πως μεγάλο μέρος της ιρακινής κυβέρνησης είναι Κούρδοι, αντιλαμβανόμαστε πως σίγουρα θα έχουν προβλέψει πως θα διαφυλάξουν τα συμφέροντα τους.²²³

Το ζήτημα των μαχητών του PKK, αποτελεί το δεύτερο πρόβλημα της Τουρκίας με τους Κούρδους του Ιράκ. Από την δημιουργία του OPC αλλά ακόμη περισσότερο κατά την διάρκεια της αμερικανικής κατοχής, οι μαχητές του PKK κατάφεραν να εδραιωθούν στα βουνά του βορείου Ιράκ, βρίσκοντας καταφύγιο και ταυτόχρονα εκτελώντας επιθέσεις κατά της Τουρκίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι Κούρδοι του Ιράκ τους βοηθούσαν, απλά δεν τους εμπόδισαν. Από την άλλη μεριά οι Αμερικάνοι,

²²¹ Οι περιοχές: As Sulaymaniyah, Erbil, Dahuk.

²²² Στο άρθρο 140 του Ιρακινού Συντάγματος προβλέπεται πως θα λάβει χώρα ένα δημοψήφισμα που θα καθορίζει αν οι κάτοικοι του Κιρκούκ και των υπόλοιπων αμφισβητούμενων περιοχών (Kirkuk, Diyala - Khanaqin και περιοχές του Kifri, Ninawa - Akra και περιοχές του Shekhan, περιοχή του Salah ad Din - Touz, Wasit). θα παραμείνουν κομμάτι του αραβό-διοικούμενου Ιράκ ή θα ενωθούν με την περιοχή του Ιρακινού Κουρδιστάν. Για το Κιρκούκ, ενδέχεται να αποτελεί περιοχή διοικούμενη με ειδικό τρόπο. Περισσότερες πληροφορίες για το άρθρο 140 του Ιρακινού Συντάγματος στο www.uniraq.org/documents/iraqi_constitution.pdf

²²³ "Does Independence Beckon?." *The Economist*. September 6, 2007.

http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=9769132

φανερά απασχολημένοι από την έκρυθμη κατάσταση που επικρατούσε κατά μήκος του Ιρακινού κράτους- εκτός από την περιοχή του Ιρακινού Κουρδιστάν- αμέλησαν να διευθετήσουν αυτό το ζήτημα με αποτέλεσμα να προκαλέσουν την τουρκική αγανάκτηση και την έγκριση από το τουρκικό κοινοβούλιο εισβολής στο Ιράκ και επίθεσης κατά στόχων του PKK. Η ιρακινή κυβέρνηση δεν αντέδρασε στις επιθέσεις καθώς ο τουρκικός στρατός περιορίστηκε στα βουνά του βορείου Ιράκ για λίγες μόνο μέρες και σε λίγα μόνο χιλιόμετρα. Οι αντιδράσεις στο ζήτημα αναγνώρισης της Αρμενικής γενοκτονίας αλλά και η πιθανότητα απώλειας των παραχωρήσεων της Τουρκίας, έκανε τους Αμερικάνους να σταθούν στο πλευρό της στις επιθέσεις αυτές, παρέχοντας της σημαντικές πληροφορίες.²²⁴

Η Τουρκία όλο το διάστημα που μεσολάβησε ανέπτυξε τους δεσμούς της με το Ιρακινό Κουρδιστάν, ειδικά ύστερα από την επανεκλογή του Erdogan και την υποστήριξη που είχε στις νοτιοανατολικές περιοχές της Τουρκίας. Αναπτύχθηκαν πολύ σημαντικοί οικονομικοί δεσμοί με αποτέλεσμα πλέον η περιοχή να εξαρτάται από τις τουρκικές αποφάσεις.²²⁵ Όσον αφορά τις ΗΠΑ, η Τουρκία εξακολουθούσε να είναι σημαντικός υποστηρικτής της καθώς α) τα τρία τέταρτα του αερομεταφορών για το Ιράκ περνούσαν από τις βάσεις του Incirlik, β) τα αμερικανικά αεροπλάνα πετούν ελεύθερα μέσω του τουρκικού εναέριου χώρου για το Ιράκ και το Αφγανιστάν, γ) το Αμερικανικό ναυτικό χρησιμοποιεί τα τουρκικά λιμάνια, δ) η Τουρκία παρέχει τον κύριο όγκο ηλεκτρικού στο Ιράκ, ε) και επιτρέπει την διέλευση φορτηγών με καύσιμα, μέσω του εδάφους της, με κατεύθυνση το Ιράκ.²²⁶

Οι ΗΠΑ βρήκαν την ευκαιρία να επαναπροσδιορίσουν τις σχέσεις τους με την Τουρκία μέσω της απόφασης τους να πολεμήσουν από κοινού το PKK, αφού αντιλήφθηκαν πως η επιθέσεις του κατά της Τουρκίας είχαν αυξηθεί δραματικά το τελευταίο διάστημα. Οι Κούρδοι μπορεί να αποτέλεσαν ζωτικό σύμμαχο των ΗΠΑ αλλά έγινε αντιληπτό πως δεν μπορούν να σταθούν στο ίδιο επίπεδο με την Τουρκία.

²²⁴ "Turkey Invades Northern Iraq," *The Economist*, February 28, 2008, http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=10766808

"Raids Across the Border," *The Economist*, December 19, 2007, http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=10328318

"Unearthing the Past, Endangering the Future," *The Economist*, October 18, 2007, http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=9987685

²²⁵ *The Economist*, September 6, 2007

²²⁶ *The Economist*, October 18, 2007

Άρα οι ΗΠΑ θα προσπαθήσουν, μέχρι εκεί που της το επιτρέπουν τα όρια της, να βρει μια συμβιβαστική λύση και για τους μεν και για τους δε.

2.6.2. Οι Σχέσεις ΗΠΑ- Τουρκίας στο Μέλλον και οι Προοπτικές του Κουρδικού Ζητήματος.

Η Τουρκία αποτελεί έναν σύμμαχο- κλειδί για τις ΗΠΑ τα τελευταία 65 χρόνια, όπου αλληλοβοηθήθηκαν σε πολυάριθμα ζητήματα. Εάν λοιπόν υποθετικά αυτή η αλληλεξαρτώμενη σχέση θα λάμβανε τέλος, το κόστος στα αμερικανικά συμφέροντα θα είναι σφοδρό και μακροχρόνιο. Η Τουρκία αποτελεί την κορυφή ενός τόξου που περνάει από χώρες όπως το Ισραήλ, το Λίβανο, την Συρία, την Αρμενία, την Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν και το Ιράν. Χώρες ζωτικής σημασίας για τα αμερικανικά συμφέροντα παρά τις σχέσεις που διατηρούν.

Η γεωγραφική τοποθεσία της Τουρκίας καταδεικνύει πως εάν παρατηρούταν αστάθεια στο εσωτερικό της θα μπορούσε να μεταδοθεί πολύ εύκολα έξω από τα σύνορα της με απρόβλεπτα αποτελέσματα σε όλη την περιοχή και ειδικά στην Μέση Ανατολή. Πέρα από αυτό, η Τουρκία στέκεται πάνω σε κρίσιμες υδάτινες διόδους καθώς και σε γεωστρατηγικά στενά όπως η Κασπία Θάλασσα, η Μαύρη Θάλασσα, η Μεσογειακή, ο Βοσπόρος και τα Δαρδανελία. Αυτά τα σημεία αποτελούν κανάλια εμπορίου και μεταφοράς ενέργειας για την παγκόσμια αγορά.

Επιπροσθέτως, το μεσογειακό λιμάνι του Ceyhan αποτελεί τον τερματικό σταθμό του αγωγού πετρελαίου Baku- Ceyhan. Άρα η Τουρκία είναι απαραίτητη στην προσπάθεια της Αμερικής να μειώσει της εξάρτηση του Αζερμπαϊτζάν και πιθανότατα στο μέλλον, των Καζακστάν και Τουρκμενιστάν από τους ενεργειακούς αγωγούς της Ρωσίας. Ένα ακόμη ζήτημα είναι πως οι οικονομικοί και πολιτικοί δεσμοί της Τουρκίας με την Γεωργία και ο Αζερμπαϊτζάν συνεισφέρουν στην σταθερότητα αυτών των κρατών, των οποίων η γεωγραφική θέση είχε τρομερή στρατηγική σημασία. Η Γεωργία αποτελεί διάδρομο για τον αγωγό του Baku- Ceyhan και η σταθερότητα της βρίσκεται σε κίνδυνο λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει με την Ρωσία και τις υποστηριζόμενες από την Ρωσία, Αμπχαζία και Νότια Οσετία. Το Αζερμπαϊτζάν, από την άλλη δεν είναι μόνο μεγάλος ενεργειακός παραγωγός, αποτελεί και συμμαχική χώρα με την Τουρκία, του οποίου η εδαφική

διαμάχη με την Αρμενία για το Nagorno- Karabakh θα μπορούσε να οδηγήσει σε πόλεμο, όπως και την δεκαετία του 1990. Κάτι που θα πυροδοτούσε μια ευρύτερη σύγκρουση η οποία θα έμπλεκε την Τουρκία και την Ρωσία (προστάτη της Αρμενίας) και άρα θα έθετε τον αγωγό του Baku- Ceyhan σε κίνδυνο.

Η Τουρκία αποτελεί ένα δημοκρατικό και μουσουλμανικό κράτος. Η συμμαχία της λοιπόν με τις ΗΠΑ καταδεικνύει ότι οι μπορούν να διατηρούν φιλικούς και παραγωγικούς δεσμούς με πολλά μουσουλμανικά κράτη. Δηλαδή δηλώνουν ότι δεν αντιτίθενται στον Ισλαμισμό αλλά στους βίαιους εξτρεμιστές. Κάτι που πρέπει να δηλωθεί για να μην παρερμηνευτεί ο «πόλεμος του τρόμου». Επιπροσθέτως, η Τουρκία είναι πολύ σημαντικός έτερος της Αμερικής στον πόλεμο της κατά της διεθνικής τρομοκρατίας και αποτελεί δίοδο στην Μέση Ανατολή για την καταπολέμηση της. Επίσης η συνεργασία της Τουρκίας είναι απαραίτητη για κάθε πολιτική διευθέτηση στο Ιράκ, διότι όπως επισημαίνουν οι Τούρκοι αξιωματούχοι, η ανάδυση ενός κουρδικού κράτους θα αύξανε την βιαιότητα και τις αποσχιστικές τάσεις στα νοτιανατολικά της Τουρκίας. Στην περίπτωση που συμβεί κάτι τέτοιο, οι σχέσεις των δύο χωρών θα δοκιμαστούν ξανά καθώς οι αποφάσεις της Τουρκίας κατά πάσα πιθανότητα να είναι πολύ δραστικές. Οι ΗΠΑ φοβούνται όχι μόνο να μην χάσουν την Τουρκία από σύμμαχο τους αλλά ακόμη χειρότερα, να μην στραφεί προς χώρες όπως Κίνα, Ινδία, Ιράν, Ρωσία και Συρία. Όπως έχουμε επισημάνει, μια τέτοια στροφή είναι πολύ πιθανή καθώς ήδη αναπτύσσονται οικονομικές σχέσεις με τις περισσότερες από τις χώρες αυτές. Τέλος, η τουρκική συμμετοχή στην επιχείρηση του Αφγανιστάν καταδεικνύει ότι η Άγκυρα και η Ουάσιγκτον μπορούν να συνεργαστούν για να προωθήσουν την σταθερότητα και να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη ακόμη και σε εμπόλεμες χώρες. Οι τουρκικές αεροπορικές βάσεις και όχι μόνο παραμένουν πολύ σημαντικές για την Αμερική.²²⁷

Όπως αποδεικνύεται λοιπόν από τα παραπάνω, οι σχέσεις των δύο χωρών μπορεί να βρέθηκαν σε κρίση αλλά σιγά σιγά ανακάμπτουν. Οι ΗΠΑ έχουν αντιληφθεί ότι η Τουρκία είναι ένας πολύ σημαντικός εταίρος και δεν μπορεί να αντικατασταθεί από το αναδομημένο Ιράκ και ούτε από ένα πιθανό ανεξάρτητο Κουρδιστάν. Η Τουρκία είναι ένα κράτος το οποίο έχει εδραιώσει την θέση του στην περιοχή και έχει

²²⁷Menon and Wimbush, 131- 133

αναπτύξει δεσμούς με τα γειτονικά κράτη, ικανούς να πλήξουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ σε περίπτωση που στραφούν εναντίον τους. Οι ΗΠΑ λοιπόν αντιλαμβανόμενοι ότι η Τουρκία δεν είναι πλέον στην θέση του 1991 αλλά έχει εξελιχθεί και έχει δημιουργήσει γερές βάσεις στην περιοχή θα αντιδράσουν αναλόγως προσφέροντας τα απαραίτητα για να αποτελούν τους αυτοί τους κύριους συμμάχους της. Η σχέση τους άρα αποτελεί μια σχέση δούναι και λαβείν ή ακόμη καλύτερα, κόστους- οφέλους.

3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βερέμης, Θ. Επιμ. *Η Τουρκία Σήμερα: Πολιτεία, Κοινωνία, Οικονομικά, Εξωτερική Πολιτική, Θρησκεία*. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1995.
2. Ήφαιστος, Π. *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό: Διαδρομή, Αντικείμενο, περιεχόμενο και Γνωσιολογικό Υπόβαθρο*. Αθήνα: Ποιότητα, 2003.
3. Κίκηρας, Φ. *Ελλάδα- Τουρκία και η κρίση στον Κόλπο*. Αθήνα: Επετηρίδα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής 1992, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1993.
4. Κονδύλης, Π. *Ισχύς και Απόφαση: Η διαμόρφωση των κοσμοεικόνων και το πρόβλημα των αξιών*. Αθήνα: εκδόσεις Στιγμή, 2001.
5. Κώνστας, Δ. και Αρβανιτόπουλος Κ. *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Νο. 11, 1997.
6. Πλατιάς, Αθανάσιος. *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1999.
7. Ρούσσος, Σωτήρης. *Η κινούμενη Άμμος της Ηγεμονίας: Ζητήματα Περιφερειακής Ασφάλειας στην Μέση Ανατολή και την Ευρασία*. Αθήνα: εκδόσεις Μελάνι, 2008.
8. Χούντου, Β. *Οι Κούρδοι: Παρελθόν, Παρόν & Μέλλον-02*. Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας, 2000.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

9. Abramowitz, M., Ed. *Turkey's Transformation and American Policy*. New York: The Century Foundation Press, 2000.
10. Aydin, M., and Erhan, C., eds. *Turkish- American Relations: Past, Present and Future*. London and NY: Routledge, 2004.
11. Bal, Idris, Ed. *Turkish Foreign Policy in the Post Cold War Era*. Ankara: Universal- Publishers, 2004.

12. Barkey, H. J., and Fuller, G. E. *Turkey's Kurdish Question*. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 1998.
13. Celik, Yasemin. *Contemporary Turkish Foreign Policy*. Westport Connecticut, London: Greenwood Publishing Group, 1999.
14. Chapin, H., Ed. *Turkey: A Country Study*. Washington: Kessinger Publishing, Federal Research Division, 2004.
15. Cornish, P., ed. *The Conflict in Iraq 2003*. New York: Palgrave Macmillan 2004.
16. Dodd, C. H., ed. *Turkish Foreign Policy: New Prospects*, Cambridgeshire: SOAS, The Eothen Press, 1992.
17. Hale, W. *Turkey, the US and Iraq*. London: SOAS Middle East Series, 2007.
18. Hale, W. *Turkish Foreign Policy 1774- 2000*. London: Frank Cass, 2000.
19. Ismael, T.Y., and Aydin, M., eds. *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A changing Role in World Politics*. England: Ashgate, 2003.
20. Jervis, R., and Snyder, J., Eds. *Dominoes and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in the Eurasian Rimland*. New York: Oxford University Press, 1991.
21. Kirisci, K., and Winrow, G. M. *The Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-state Ethnic Conflict*. London: Frank Cass Publishers, 1997.
22. Larrabee, F. Stephen, and Lesser, O. Ian. *Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty*. Research and Development (RAND) Corporation, Middle East Public Policy, 2002.
23. Martin, L.G., and Keridis, D., eds. *The Future of Turkish Foreign Policy*. Cambridge MA, and London: MIT Press, 2004.
24. McDowall, D. *A Modern History of the Kurds*. London, and New York: I.B. Tauris, 1997.
25. Mearsheimer, John.J. *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2006.
26. Meho, I. Lokman. *The Kurdish Question In The U.S. Foreign Policy: A Documentary Sourcebook*. Westport Connecticut, and London: Greenwood Publishing Group, 2004.
27. Morgenthau, H.J. *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 6th ed. New York: Knopf, 1985.

28. Morgenthau, H.J. *Scientific Man versus Power Politics*. Chicago: Phoenix Books, 1960.
29. Pope, N., and H. *Turkey Unveiled: Ataturk and After*. London: John Murray, 1997.
30. Rubin, B., and Kirisci, K., eds. *Turkey in World Politics: An Emerging Multiregional Power*. London: Lynne Rienner Publishers, 2001.
31. Taspinar, O. *Kurdish Nationalism and Political Islam in Turkey: Kemalist Identity in Transition*. New York, and London: Routledge, 2005.
32. Thakur, R., and Sidhu, W. P. S., Eds. *The Iraq Crisis And World Order*. New York, and Hong Kong: United Nations University Press, 2006.
33. Tibi, B. *Conflict and War in the Middle East: From Interstate War to New Security, 2nd edition*. London: Macmillan Press LTD, 1998.
34. Walt, S. M. *The Origins of Alliances*. Ithaca, and London: Cornell University Press, 1987.
35. Walt, S. M. *Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2007.
36. Waltz, K. *Theory of International Politics*. London: Addison- Wesley, 1983.
37. Woodward, Bob. *Το Σχέδιο Επίθεσης: Πως Οργανώθηκε Ο Πόλεμος Του Ιράκ*. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 2004.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

1. "Country Profile 2005: Turkey." London: *Economist Intelligence Unit*, 2005.
2. "Iraq and the Kurds: Resolving the Kirkuk Crisis." *International Crisis Group*, Middle East Report, No 64, April, 2007.
3. "Iraq: Allaying Turkey's Fears Over Kurdish Ambitions." *International Crisis Group*, Middle East Report, No 35, January 26, 2005.
4. Al- Marashi, Ibrahim. "Middle Eastern Perceptions Of US- Turkey Relations After The 2003 Iraq War." *European Stability Initiative –ESI*, http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_25.pdf
5. Allawi, A. "The democratization Process in Iraq." *Turkish Policy Quarterly*, Vol.4, No.2, Summer, 2005.
6. Aykan, M.B. "Turkey's Policy in Northern Iraq 1991- 1995." *Middle Eastern Studies*, October, 1996.

7. Baran, Zeyno. "The Baku- Tbilisi- Ceyhan Pipeline: Implications for Turkey." *Central Asia- Caucasus Institute*, 2005,
http://www.silkroadstudies.org/BTC_6.pdf
8. Barkey, Henri J. "Special Report: Turkey and Iraq: The Perils (and Prospects) of Proximity." US Institute of Peace, Special Report 141, July, 2005.
<http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr141.pdf>
9. Brown, Cameron S. "Turkey in the Gulf Wars of 1991 and 2003." *Turkish Studies*, Vol.8, No.1, March, 2007.
10. Cagaptay, Soner. "Where Goes the U.S.- Turkish Relationship?" *The Middle East Quarterly*, Vol. XI, No.4, Fall, 2004,
11. Cetinsaya, G. "The New Iraq, the Middle East and Turkey: A Turkish View." *Αγκυρα: SETA Foundation for Political, Economic and Social Research*, Report No. SE1- 406, Απρίλιος, 2006.
12. Criss, B., and Bilgin, P. "Turkish Foreign Policy toward the Middle East." *Middle East Review of International Affairs (MERIA) Journal*, Vol.1, No.1, January, 1997, <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue1/jv1n1a3.html>
13. Fakiolas, T., and Fakiolas, E.T. "Europe's Division over the War in Iraq, Perspectives on European Politics and Society." *Perspectives on European Politics and Society*, vol 7, no 3, September, 2006.
14. Flanagan, St. J., and Brannen, S. J. "Turkey's Shifting Dynamics: Implications for U.S.- Turkey Relations." Center for Strategic and International Studies (CSIS), Report of the U.S.- Turkey Strategic Initiative, June, 2008.
15. Gillis, F. Patrick. "U.S.- Turkish Relations: The Road to Improving a Troubled Strategic Partnership." U.S. Army War College, Strategy Research Project, March 19, 2004.
16. Goksel, Isyar Omer. "An Analysis of Turkish- American Relations from 1945 to 2004: Initiatives and Reactions in Turkish Foreign Policy." *Alternatives*, Vol. 4, No.3, fall, 2005,
<http://www.alternativesjournal.net/volume4/number3/isyar.pdf>
17. Gozen, R. "The Turkish- Iraqi Relations: From Cooperation to Uncertainty." *Dis Politika*, Vol. XIX, No. 3-4, 1995.
18. Gundogdu, A. "Identities in Question: Greek- Turkish Relations in a Period of Transformation." *MERIA Journal*, vol.5, no.1, 2000.

19. Habif, Yola. "The Future of Iraq." *Turkish Policy Quarterly*, Vol.1, No.4, Winter, 2002.
20. Hendrickson, D.C. "Preemption, Unilateralism and Hegemony: The American Tradition?" *Orbis*, 2006.
21. Heper, M. and Toktas, S. "Islam, Modernity and Democracy in Contemporary Turkey: The Case of Recep Tayyip Erdogan." *Muslim World*, vol.95, no.2, 2003.
<http://www.meforum.org/article/657>
<http://www.tusiad.org/yayin/private/spring99/pdf/sec09.pdf>
22. Kapsis, E. James. "The Failure of US- Turkish Pre-War Negotiations: An OverConfident United States, Political Mismanagement, and a Conflicted Military." *MERIA Journal*, Vol.10, No.3/10, September, 2006,
<http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue3/jv10no3a3.html>
23. Katzman, K. "The Kurds in Post- Saddam Iraq." Congressional Research Service (CRS), Report for Congress May, 2008.
24. Kirisci, K. "Post Cold- War Turkish Security and the Middle East", *MERIA Journal*, Vol. 1, No.2, July, 1997,
<http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue2/jv1n2a6.html>,
<http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue2/jv1n2a6.html>
25. Kirisci, K. "Turkey and the Kurdish Safe-Haven in Northern Iraq." *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, vol. 19, no.3, 1995.
26. Klare, Michael. "Bush- Cheney Energy Strategy: Procuring the Rest of the World's Oil." *Foreign Policy in Focus (FPiF)*, PetroPolitics Special Report, January, 2004, http://www.fpiif.org/papers/03petropol/politics_body.html
27. Laciner, Sedat. "Ozalism (Neo- ottomanism): An Alternative in Turkish Foreign Policy?", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi & USAM*,
<http://biibf.comu.edu.tr/sedatlacinermak.pdf>,
28. Larrabee, F. S. "Turkey Rediscovered the Middle East.", *Foreign Affairs*, Vol. 86, No.4, July/ August 2007,
<http://www.foreignaffairs.org/20070701faessay86408/f-stephen-larrabee/turkey-rediscovered-the-middle-east.html>
29. Larrabee, F.S. "Turkey as a U.S. Security Partner." *Research and Development Corporation (RAND)*, RAND Project Air Force, 2008.

30. Makovsky, Alan. "Marching in Step, mostly! ", *Private View Journal*, Vol.3, No.7, spring, 1999,
31. Menon, Rajan, and Wimbush, S. Enders. "The US and Turkey: End of an Alliance?" *Survival*, Vol.49, no.2, June, 2007,
32. Moustakis, F. "Turkey & the EU: Integration or Isolation?" *Defence Academy of the United Kingdom*, March, 2001,
[http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/cee/CEE/G93%20\(Security%20in%20the%20Black%20Sea%20Region/G93.chapter16/view](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/cee/CEE/G93%20(Security%20in%20the%20Black%20Sea%20Region/G93.chapter16/view),
33. O'leary, A. Carole. "The Kurds of Iraq: Recent History, Future Prospects. " *MERIA Journal*, Vol.6, No.4, December, 2002.
34. Olson, Robert. "Turkey and Kurdistan- Iraq, 2003." *Middle East Policy*, Vol.11, No.1, Spring, 2004,
http://findarticles.com/p/articles/mi_qa5400/is_200404/ai_n21347134
35. Onis, Z., and Yilmaz, S. "Turkey- EU- US Triangle in Perspective: Transformation or Continuity?" *The Middle East Journal*, Vol.59, No. 2, 2005,
36. Oruc, Saadet. "Turkish- Israeli ties on the eve of the 21st century.", *Turkish Daily News*, December 3, 1997,
<http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=5183>
37. Ozbudun, E., and Yazici, S. "Democratization Reforms in Turkey (1993- 2004)." Istanbul: *Turkish Economic and Social Studies Foundation –TESEV*, 2004,
38. Park, Bill. "Turkey, the US, the Kurds, and Iraq: Sink Together or Swim Together?" Paper presented at the 2004 ISA Annual Convention, Montreal, Canada, March, 2004.
39. Park, Bill. "Turkey's Policy towards Northern Iraq: Problems and Perspectives." London: *International Institute for Strategic Studies*, Adelphi, Paper 374, Routledge, 2005.
40. Park, Bill. "US- Turkish Relations: Can the Future Resemble the Past?" *Defense & Security Analysis*, Vol. 23, No.1, March, 2007.
41. Parris, Mark. "Allergic Partners: Can US- Turkish Relations be Saved?" *Turkish Policy Quarterly*, vol.4, no.1, 2005.

42. Qadir, K.S. "Iraqi Kurdistan's Downward Spiral." *The Middle East Quarterly* Vol. 14, No.3, Summer, 2007.
43. Robins, P. "The Overload State: Turkish Policy and the Kurdish Issue." *International Affairs*, October, 1993.
44. Robins, P. "Turkish Foreign Policy under Erbakan", *Survival*, vol. 39, summer, 1997.
45. Rubin, Michael. "Is Iraqi Kurdistan a Good Ally?" American Enterprise Institute for Public Policy Research, *Middle Eastern Outlook*, No.1, January, 2008. http://www.aei.org/docLib/20080107_22566MEO01Rubin_g.pdf
46. Sasley, Brent. "Turkey's Energy Politics in the Post- Cold War Era." *MERIA Journal*, Vol.2, No.4, December, 1998, <http://meria.idc.ac.il/journal/1998/issue4/sasley.pdf>
47. Somer, Murat. "Failures of the Discourse of Ethnicity: Turkey, Kurds, and the Emerging Iraq." *Security Dialogue*, Vol.36, No.1, March 1, 2005, <http://www.arts.yorku.ca/politics/ncanefe/docs/readings%20for%20the%20curious%20mind/Murat%20Somer%20on%20Kurds,%20Turks%20and%20Iraq.pdf>,
48. Tank, Pinar. "The Effects of the Iraq War on the Kurdish Issue in Turkey." *Conflict, Security & Development*, Vol.5, No.1, April, 2005.
49. Unaydin, Solmaz. "Turkey's Policy toward the Middle East and the Question of Iraq." *Turkish Policy Quarterly*, Vol.1, No.3, Fall, 2002, http://www.turkishpolicy.com/index.php?option=com_content&task=view&id=112&Itemid=208
50. Walker, Joshua W. "Re-examining the U.S.- Turkish Alliance" *The Washington Quarterly*, Vol.31, No.1, Winter 2007-08.

ΑΡΘΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ– ΠΗΓΕΣ INTERNET

10. "Anfal Operation: Case Study: The Anfal Campaign (Iraqi Kurdistan)." 1988, http://www.gendercide.org/case_anfal.html
11. "Does Independence Beckon?" *The Economist*, September 6, 2007, http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=9769132

1. "Iraq Urges UN to Condemn Turkish Incursion." *Reuters- Turkish Daily News*, September 28, 1997,
<http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=4395>
12. "Kurdish Rebels Agree to Heed Ocalan Ceasefire Appeal." *Irish Examiner*, August 6, 1999,
13. "National Energy Policy: Chapter 8: Strengthening Global Alliances", *National Energy Policy Development (NEPD) Group*,
14. "Overview, Reliable, Affordable, and Environmentally Sound Energy for America's Future." από το site του Λευκού Οίκου:
<http://www.whitehouse.gov/energy/Overview.pdf>
2. "PUK- KDP Truce broken, Turkish Jets Raid Region." *Turkish Daily News*, October 25, 1997,
15. "Raids Across the Border." *The economist*, December 19, 2007,
http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=10328318
16. "Raids Across the Border", December 19, 2007,
http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=10328318
17. "Remarks by the President in Meeting with the Chairman of Turkey's AK Party", site του Λευκού Οίκου, December 10, 2002,
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/12/20021210-8.html>
18. "Remarks by the President in Meeting with the Chairman of Turkey's AK Party." December 10, 2002, site του Λευκού Οίκου,
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/12/20021210-8.html>
19. "Resolution 688", Adopted by the Security Council at its 2982nd meeting on 5 April 1991, United Nations,
<http://www.fas.org/news/un/iraq/sres/sres0688.htm>
20. "Turkey Invades Northern Iraq." *The Economist*, February 28, 2008,
http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=10766808
21. "Turkey Invades Northern Iraq", *The Economist*, 28 February 2008,
http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=10766808

3. "Turkey will Ask for Political Support from US." *Cumhuriyet*, May 10, 1996
<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/CHR/ING/05/96x05x10.TXT>
4. "Turkey, US Agree on Deterrent Policy against Territorial Integrity of Iraq." *Anatolia*, December 3, 2002.
22. "Turkey: Attack on Iraq could undermine law." *Turkish Daily News Online*,
Αγκυρα: 31 Αυγούστου 2002,
http://www.kurdishlibrary.org/Kurdish_Library/Aktuel/North_Irak/News_TD N_020831_03_Eng.htm
23. "Unearthing the Past, Endangering the Future." *The Economist*, 18 October 2007,
http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=9987685
24. "Unearthing the Past, Endangering the Future" , *The Economist*, October 18, 2007,
http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=9987685
25. "US- Turkish relations- statements by Presidents Bush and Turgut Ozal- transcript", *US Department of State Dispatch*, August 5, 1991,
http://findarticles.com/p/articles/mi_m1584/is_n31_v2/ai_11254888
26. "Ιρακινό Σύνταγμα- 2005"
9. Boudreaux, Richard. "Turkish Military Backs Opening Bases to the U.S.
5. Boudreaux, R. "Showdown with Iraq; News Analysis; the Reasons Turkey Rejected U. S.; Ultimatums and Other Perceived Insensitivities May Have Doomed Access for Ground Forces." *Los Angeles Times*. March 3, 2003.
6. Boudreaux, R., and Zaman, A. "Turkey Grants U.S. a Path to Move Supplies, not Troops." *Los Angeles Times*, April 3, 2003, archive.
<http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>
7. Boudreaux, Richard. "Erdogan Win in Turkey May Boost U.S. Bid." *Los Angeles Times*, March 10, 2003, archive,
<http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>
8. Boudreaux, Richard. "The Reasons Turkey Rejected US", March 3, 2003, *Los Angeles Times*, archive.
27. Burns, F. John. "Uncovering Iraq's Honors in Dessert Graves." June 5, 2006, *The New York Times*,
http://www.nytimes.com/2006/06/05/world/middleeast/05grave.html?_r=1&oref=slogin

28. Cevik, Ilnur. "The US should be relieved." *Turkish Daily News*, November 10, 2003, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=34238>
29. Filkins, Dexter, and Jehl, Douglas. "Turkey Says U.S. Has Agreed To Free 11 Soldiers Suspected in Plot to Kill Kurdish Aide.", *New York Times*, July 7, 2003,
<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B07E4D8173DF934A35754C0A9659C8B63&sec=&>
30. Filkins, Dexter. "Threats and Responses: Ankara, Turkish Deputies Refuse To Accept American Troops", *New York Times*, March 2, 2003,
<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=990CEEDC1E3CF931A35750C0A9659C8B63>
31. Gerry, J. Gilmore. "Wolfowitz Is 'Confident' of Turkish Help in Case of War With Iraq." *American Forces Press Service*, December 4, 2002, από το site του US department of Defense,
<http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=42432>
32. Gilmore, G. J. "Wolfowitz is 'Confident' of Turkish Help in Case of War with Iraq." December 4, 2002, *American Forces Press Service*, από το site του US department of Defense,
<http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=42432>.
33. Hamoudi, A.K. "The CIA Says, Turkey Collapses as Embargo Continues on Iraq", *Islamonline net*, September 16, 2000,
http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1156077713958&pagename=Zone-English-Muslim_Affairs%2FMAELayout
http://archives.tcm.ie/irishexaminer/1999/08/06/fhead_11.htm
<http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>
<http://articles.latimes.com/2003/apr/11/news/war-turkey11>
<http://www.fas.org/news/iraq/1991/910404-179249.htm>
http://www.pbs.org/newshour/bb/europe/jan-june03/turkey_2-21.html
<http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=4713>
<http://www.whitehouse.gov/energy/Chapter8.pdf>,
34. Kurkcu, Ertugrul. "Turkey's Ecevit: Hopes and Worries Arrive in Washington." *Middle East Research and Information Project*, January 15, 2002, <http://www.merip.org/mero/mero011502.html>

35. Kurucu, Ertugrul. "Washington Pushes Turkey Toward The Red Line." Middle East Research and Information Project (MERIP) Press Information, Note 103, August 6, 2002, <http://www.iraqwatch.org/perspectives/merip-pin103-080602.htm>
36. McDonald, Dian. "US Forces Won't Intervene in Iraq's Civil War." *Unites States Information Agency (USIA)*, April 4, 1991,
37. Online Conversation, "Online Focus Bargaining Power", *PBS channel*, February 21, 2003,
38. Oruc, Saadet. "Turkish- Israeli ties on the eve of the 21st century." *Turkish Daily News*, December 3, 1997, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=5183>
39. Ozkok, E. "The Friday Night Crisis." *Hurriyet*, October 24, 1997- *Turkish Daily News*, October 25, 1997, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=4720>
- Troops", *Los Angeles Times*, March 6, 2003, archive
40. Ulsever, Cuneyt. "Parliament Made a Serious Mistake." *Turkish Daily news*, March 4, 2003, <http://www.turkishdailynews.com.tr/archives.php?id=31370>
41. Weiner, Tim. "U.S. Helped Turkey Find and Capture Kurd Rebel." *The New York Times*, February 20, 1999, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E03E3D8143DF933A15751C0A96F958260>
- www.uniraq.org/documents/iraqi_constitution.pdf
42. Zaman, Amberin, "Turkey Negotiates With U.S. on Iraq Troops." *Los Angeles Times*, September 5, 2003, archive, <http://articles.latimes.com/2003/sep/05/world/fg-usturkey5>,
43. Αρβανιτόπουλος, Κ. "Από το δόγμα της Ανάσχεσης στο Δόγμα του προληπτικού Πολέμου." *Ινστιτούτο Κ. Καραμανλής, Διεθνή θέματα*, 2003, <http://www.idkaramanlis.gr/html/arxeio/gr/articles/arvanitopoulos/arva030327-1.html>
44. Αρβανιτόπουλος, Κ. "Το μέλλον των Ευρωπαϊκών Σχέσεων." *e- logos*, http://www.e-logos.gr/articles.asp?subject_id=33&subject2_id=18&article=176&lang=GR

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

--	--	--

--

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000107887